

Հիմնադիր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆ

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆ**

Խմբագրական
խորհուրդ՝

Գագիկ Հարությունյան
Վահե Մրեփանյան
Վորդյա Հովհաննիսյան
Վալերի Պողոսյան
Առուշան Հակոբյան

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան, Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 58-81-71

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

4(66)
2012

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

I. ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

* ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ ԵՎ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ ԵՐԱՇԽԱՎՈՐՄԱՆ ԳԼԽԱՎՈՐ ՆԱԽԱԳՐՅԱԼ. Ն. Քոչարյան.....	5
--	---

II. ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ (1030–1050)

* ՍԳՈ-1030. 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 6-Ի ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՄԵԾԱՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՐԳՈՎ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԱՐԳՅՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԹԻՎ 3 ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 11-Ի ԹԻՎ 23-Ա ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ.....	14
* ՍԳՈ-1031. 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 6-Ի ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՄԵԾԱՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՐԳՈՎ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԱՐԳՅՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԹԻՎ 9 ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 11-Ի ԹԻՎ 16-Ա ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ.....	21
* ՍԳՈ-1032. 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 3-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՄԻԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ «ԶՐԱՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ԵՎ ԶՐԱՀԵՈՒՑՄԱՆ ՄԵԿՏՈՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ԼՐԱՅՈՒՑԻՉ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄ» ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԸՍՏԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ.....	26
* ՍԳՈ-1033. 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 6-Ի ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՄԵԾԱՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՐԳՈՎ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԱՐԳՅՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԹԻՎ 38 ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 11-Ի ԹԻՎ 64-Ա ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ.....	33
* ՍԳՈ-1034. 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 6-Ի ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՄԵԾԱՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՐԳՈՎ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԱՐԳՅՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԹԻՎ 17 ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 11-Ի ԹԻՎ 41-Ա ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ.....	40
* ՍԳՈ-1035. 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 6-Ի ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՄԵԾԱՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՐԳՈՎ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԱՐԳՅՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԹԻՎ 7 ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 11-Ի ԹԻՎ 37-Ա ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ.....	50
* ՍԳՈ-1036. 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ՍԱՆԿՏ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱԶԱՏ ԱՌԵՎՏՐԻ ԳՈՏՈՒ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԸՍՏԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ.....	65
* ՍԳՈ-1037. ՔԱՂԱՔԱՅԻ ՆԵԼԼԻ ՄԿՐՏՉՅԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ԳԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 208-ՐԳ ՀՈԳՎԱԾԻ 2-ՐԳ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԸՍՏԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ.....	69
* ՍԳՈ-1038. ՔԱՂԱՔԱՅԻ ԳԱԼՈՒՍ ՇԻՐԻՆՅԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 14-ՐԳ	

Հող-վաճառի՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ.....	79
* ՍԳՈ -1039. 2006 թ-վազանի ՍԱՐՏԻ 28-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱՊՐԱՆՔԱՅԻՆ ՆՇԱՆՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՄԻՆԳԱՊՈՒՐԻ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	88
* ՍԳՈ -1040. 2012 թ-վազանի ՍԱՅԻՄԻ 10-ԻՆ ԵՎ 2012 թ-վազանի ՍԱՐՏԻ 12-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՆԵՐԳՐՈՒՄԱՅԻՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ «ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԵՏՐՈՊՈԼԻՏԵՆԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՅՈՒՄ-ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՒԼ» ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	91
* ՍԳՈ -1041. 2011 թ-վազանի ՀՈՒՆԻՄԻ 19-ԻՆ ՏԻՐԱՆԱՅՈՒՄ ՍԾԱԶԲ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԳԻ ԿՈՂՄԻՑ ԹԻՎ 131 ՈՐՈՇՄԱՄԲ ԸՆԴՈՒՆՎԱԾ՝ «ՄԵՎՃՈՎՅԱՆ ԱՌԵՎՏՐԻ ԵՎ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ԲԱՆԿԻ ՀԻՄՆԱԳՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	93
* ՍԳՈ -1042. 1965 թ-վազանի ՀՈՒԼԻՄԻ 8-ԻՆ ՆՅՈՒ ՅՈՐՔՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԳԵՊԻ ԾՈՎ ԵԼԸ ՉՈՒՆԵՑՈՂ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏԱՐԱՆՅԻԿ ԱՌԵՎՏՐԻ ՄԱՍԻՆ ԿՈՆՎԵՆՅԻԱՅՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆԸ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ.....	95
* ՍԳՈ -1043. 2010 թ-վազանի ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 10-ԻՆ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԱՆԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ՍԱՄՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻԳՐԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ԳԵԿՎԱԿԱՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԳԻ ԿԱԶՄՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» 2007 թ-վազանի ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 5-Ի ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ.....	98
* ՍԳՈ -1044. 2011 թ-վազանի ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ՍԱՆԿՏ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԹՄՐԱՄԻՋՈՅՆԵՐԻ, ՀՈԳԵՄԵՏ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԵՎ ԳՐԱՆՅ ՊՐԵԿՈՒՐՍՈՐՆԵՐԻ ՆՄՈՒՇՆԵՐԻ ՀԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ (ԿԻՑ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒՄՈՎ ԵՎ ԱՌԱՐԿՈՒԹՅԱՄԲ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	100
* ՍԳՈ -1045. 2010 թ-վազանի ԳԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 10-ԻՆ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱՆԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ՍԱՄՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ԱՆՁԱՆՅ ՄԻՋՊԵՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԽՈՒՋՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ (ԿԻՑ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒՄՈՎ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ	103
* ՍԳՈ -1046. 2011 թ-վազանի ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ՍԱՆԿՏ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԽՈՐՀՐԳԱՅԻՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԳՈՅՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՁԱՆՈՒՄ ԳԱԿՆԱԳՐՎԱԾ	

ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳԱՂՏՆԻՈՒԹՅԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ ՎԵՐԱՆԱՅՄԱՆ ԿԱՐԳԻ ՍԱՄԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
 ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ 105

* ՍԳՈ -1047. 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 3-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԵՎ ՋԱՐԳԱՑՄԱՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ «ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԵՏՐՈՊՈԼԻՏԵՆԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ» ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
 ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ..... 108

* ՍԳՈ -1048. ԲԱՂԱԲԱՅԻ ԱՐՏԱԿ ԴԱՋԱՐՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԽԱՏՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 169.8-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ 111

* ՍԳՈ -1049. ԲԱՂԱԲԱՅԻ ԳՐԻԳՈՐԻ ՎԱՀԱՆՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՂԱԲԱՅԻ ԱԿԱՏՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 204.32-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ԿԵՏԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ 122

* ՍԳՈ -1050. ՀՀ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԵՆՍԱԹՈՇԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 35-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 6-ՐԴ ՄԱՍԻ 1-ԻՆ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ 9-ՐԴ ՄԱՍԻ 1-ԻՆ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹՅԱՆ, 41-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ 3-ՐԴ ԿԵՏԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ..... 131

III. ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

* ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ 144

* ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԴԵՄՊԱՆԸ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆՈՒՄ 145

* ՀՀ ՍԳՆԱԽԱԳԱՀԻ ՈՒՂԵՐՉԸ ԵՎ ՍՏԱՅՎԱԾ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ 145

* ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ XVII ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԴԻԼԻՋԱՆՈՒՄ 146

* ՀԱՄԱՏԵՂ ԲՆՆԱՐԿՈՒՄ 148

Նաբեկ ԶՈՉԱՐՅԱՆ

«Գլաճոր» համալսարանի հայցորդ

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ
ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ ԵՎ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ
ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ ԵՐԱՇԽԱՎՈՐՄԱՆ ԳԼԽԱՎՈՐ
ՆԱԽԱԴՐՅԱԼ**

Անառարկելի է մարդկության իմաստավորված գոյությամբ ապացուցված այն բացարձակ ճշմարտությունը, որ յուրաքանչյուր պետության կողմից իրավունքի գերակայության սկզբունքի ճանաչումը և նրա երաշխավորված իրացումը հանրային կյանքում աշխարհում պատերազմների, բռնությունների և իշխանությունների կամայական դրսևորումների կանխարգելման և վերացման միակ իրավական երաշխիքն է: Իրավունքի գերակայության սկզբունքի իմաստային հրամայականն ուղղված է աշխարհի ողջ մարդկությանը և այն ոչ միայն ներպետական, այլև միջազգային իրավունքի հիմնարար և անքակտելի սկզբունք է¹: Ներկայումս ցանկացած իրավական պետության և ժողովրդավարական հասարակության արժեքային համակարգի հիմքում ընկած է իրավունքի գերակայության սկզբունքը, որը հանդիսանում է ոչ միայն հասարակական հարաբերությունների թիվ մեկ իրավակարգավորիչը, այլև քաղաքակրթությունների սահմանագատման, ժողովրդավարական զարգացումների գործընթացում պետության իրավական հասունության և խորության չափանիշը:

Իրավունքի գերակայության սկզբունքը ձևավորվել և զարգացել է մարդկության զարգացման պատմությանը համահունչ՝ ամեն մի պատմական ժամանակաշրջանում իր մեջ ամփոփելով մարդկության առաջադեմ մտածողների տեսա-փիլիսոփայական հայացքները: Իրավունքի գերակայության սկզբունքի և նրա բնութագրական հատկանիշների համակողմանի և խորը վերլուծությունը մեզ հնարավորություն է ընձեռում մտովի պատկերացնել մարդկության ողջ պատմական զարգացման ընթացքն անքակտելի միասնության մեջ, քանզի իրավունքի գերակայության սկզբունքի մեջ ամփոփված են պատմական գրեթե բոլոր ժամանակաշրջաններում իրավունքի էության, հասարակական-պետական կյանքում նրա դերի ընկալման, ինչպես նաև իրավունքով առաջնորդվելու և իրավունքով իշխանությունը սահմանափակելու հրամայականները:

¹ Տե՛ս The Rule of Law in International and Comparative Context, British Inst. of International and Comparative Law (2010).

Ներկայումս նույնպես իրավունքի գերակայության սկզբունքը, հետևելով իր էության ներքին տրամաբանությանը, մարդկության քաղաքակրթության կայուն և դինամիկ զարգացման անքակտելի մասն է կազմում և ընկած է ինչպես միջազգային, այնպես էլ ներպետական հարաբերությունների իրավակարգավորման հիմքում: Դժվար է հիշատակել համամարդկային արժեքների պահպանմանն ու զարգացմանն ուղղված որևէ իրավական փաստաթուղթ, որտեղ առանձնակի կարևորությամբ չընդգծվի իրավունքի գերակայության սկզբունքի հիմնարար դերը և դրա երաշխավորման անառարկելի անհրաժեշտությունը: Ասվածի լավագույն ասպարեզը կարող է հանդիսանալ ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի կողմից 2012թ. սեպտեմբերի 19-ին ընդունված հռչակագիրը, որը նվիրված է միջազգային և ներպետական իրավական համակարգերում իրավունքի գերակայության սկզբունքի երաշխավորման հիմնախնդիրներին²: Հռչակագրով, մասնավորապես, կարևորվում է իրավունքի գերակայության սկզբունքի անգնահատելի և անփոխարինելի դերը աշխարհում խաղաղության հաստատման, կայուն և դինամիկ զարգացման, մարդկության առջև ծառայած քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական, մշակութային, բնապահպանական հիմնախնդիրների արդյունավետ լուծման, միջպետական հակասությունների և հակամարտությունների խաղաղ ու բանակցային ճանապարհով կարգավորման, առանց որևէ խտրականության բոլոր մարդկանց իրավունքների ու ազատությունների հարգման, ապահովման, խախտումներից ու չարաշահումներից դրանց արդյունավետ պաշտպանության, ինչպես նաև մարդկության արժանապատիվ գոյության շարունակականությանը սպառնացող վտանգների և չարիքների կանխարգելման ու վերացման գործում: Հռչակագրով միաժամանակ ընդգծվում է այն կարևորագույն հանգամանքը, որ վերը նշված համամարդկային հիմնախնդիրները լուծելիս ինչպես միջազգային, այնպես էլ ներպետական իրավունքի բոլոր սուբյեկտները պարտավոր են ղեկավարվել իրավունքի գերակայության սկզբունքով, որը հանդիսանում է աշխարհում խաղաղության հաստատման, արդարության վերականգնման, առկա հիմնախնդիրների արդյունավետ լուծման միակ գրավականը և ընկած է ՄԱԿ-ի կանոնադրության հիմնարար և անօտարելի արժեքների հենքում:

Կարելի է թվարկել նմանատիպ հարյուրավոր միջազգային իրավական փաստաթղթեր, որտեղ առաջնային և էական են համարվում իրավունքի գերակայության երաշխավորման հիմնախնդիրները, սակայն դժվար է գտնել միջազգային հանրության կողմից ընդունված այնպիսի համընդհանուր փաստաթուղթ, որտեղ հստակ կբացահայտվեն իրավունքի գերակայության սկզբունքի էությունը և նրա ընկալման և կիրառման սահմանները³: Եվրոպայի խորհրդի անդամ

² Տե՛ս Декларация Совещания на высоком уровне Генеральной Ассамблеи о верховенстве права на национальном и международном уровнях//ООН, 67 сессия, 19 сентября. 2012г.

³ Իրավաբանների միջազգային ասոցիացիան երկար տարիների ընթացքում պարբերաբար ուսումնասիրելով իրավունքի գերակայության սկզբունքին վերաբերող հարցեր, տալիս է բավականին յուրօրինակ և ընդունելի մեկնաբանություն, ըստ որի այն համարվում է պետական իշխանության կամայականություններից քաղաքացիների պաշտպանության հիմնարար սկզբունք, համաձայն որի ճանաչվում է մարդկային արժանապատվությունը: (Տե՛ս F. Neate (ed). The Rule of Law: Perspectives from Around the Globe, IBA; LexisNexis (2009)):

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքում իրավունքի գերակայության սկզբունքը ընկալվում է որպես մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայում ամրագրված բոլոր դրույթների համակցություն (ՏՄ. общарную практику

պետություններում ձևավորված իրավակիրառական պրակտիկայի վերլուծությունը վկայում է այն մասին, որ իրավունքի գերակայության սկզբունքի ըկավման սահմանները խիստ տարբեր են և չկան ընդհանուր չափանիշներ այս հասկացության միասնական ընկալման և կիրառման համար: Այս խնդրի կարևորության գիտակցումն էր, որը ստիպեց Եվրոպայի խորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովին իր 2011 թվականի մարտի 25-26-ին կայացած լիազմար նիստում, հիմք ընդունելով իրավունքի գերակայության վերաբերյալ պատմականորեն ձևավորված բոլոր սահմանումները, ընդհանրացնել իրավունքի գերակայության համաձայնեցված և միասնական ընկալման բոլոր էական հատկանիշները, որոնք հանգում են հետևյալին՝ օրինականությունը, իրավական որոշակիությունը, կամայականության արգելքը, անկախ և արդար դատարանների կողմից իրականացվող արդարադատության մատչելիությունը՝ այդ թվում և դատական վերահսկողությունը վարչական ակտերի նկատմամբ, մարդու իրավունքների պահպանումը, անխտրականությունը և օրենքի առջև հավասարությունը⁴: Այս հատկանիշներն էլ իրենց համակցության մեջ հանդիսանում են Եվրոպայի խորհրդի անկյունաքարային երեք կարևորագույն արժեքներից մեկի՝ իրավունքի գերակայության սկզբունքի բնութագրական հատկանիշները, որոնք, վերջին հաշվով կոչված են սահմանափակելու իշխանությունը:

Չնայած այն հանգամանքին, որ այս փաստաթղթով հստակեցվեցին իրավունքի գերակայության ընկալման սահմանները եվրոպական իրավամտաճորությունում, սակայն խնդիրը համակարգային առումով լուծում չստացավ և շարունակում է օրակարգային հանդիսանալ եվրոպական իրավաընկալման սահմաններից դուրս:

Նկատի ունենալով իրավունքի գերակայության սկզբունքի կարևորագույն և հիմնարար դերը միջազգային և ներպետական իրավաընկալումներում և իրավակիրառական պրակտիկայում, մենք նույնպես, հիմք ընդունելով իրավունքի գերակայության սկզբունքի վերաբերյալ պատմականորեն ձևավորված բնորոշումներն իրենց ամբողջականության մեջ, առանձնացրել ենք այդ սկզբունքի անկապտելի այն հատկանիշները, որոնց ամբողջականությունը և միաժամանակյա կիրառությունը հանրային կյանքում միայն կարող է վկայել իրավունքի գերակայության սկզբունքի լիարժեք կիրառման մասին: Դրանք հանգում են հետևյալին՝

- յուրաքանչյուր իրավական պետության հիմնական և առաջնային պարտականությունը պետք է լինի մարդու բնական և անօտարելի իրավունքների սահմանադրական ամրագրումը, երաշխավորված իրացումը և խախտումներից պաշտպանությունը,
- ամեն մի պետություն ձևական հավասարության սկզբունքի կիրառմամբ պարտավոր է այդ իրավունքները ճանաչել որպես բարձրագույն և անօտարելի արժեք, որպես սահմանադրորեն ամրագրված անմիջական գործող իրավունք,

ку Суда, в рамках которой последний ссылался на верховенство права, указанную в труде Holovaty, The Rule of Law (ссылка 9), стр. 1169-1214. А краткое содержание дел см. на стр. 1215-1220):

⁴ Տե՛ս CDL-AD(2011) 003rev. ДОКЛАД О ВЕРХОВЕНСТВЕ ПРАВА. Европейская Комиссия за демократию через право (Венецианская Комиссия) Страсбург, 4 апреля 2011 года

- մարդու բնական և անօտարելի իրավունքները պետք է հանդիսանան պետական իշխանության գործունեության սահմանափակման հիմնական չափանիշը,
- այդ իրավունքները պետք է պայմանավորեն բոլոր օրենքների իմաստը և հանդիսանան իրավական օրենքների գնահատման հիմնարար չափանիշը,
- մարդու իրավունքները հնարավոր է սահմանափակել միայն սահմանադրորեն ամրագրված չափանիշներից ելնելով՝ հիմք ընդունելով քաղաքացիական հասարակության հիմնարար սկզբունքները,
- մարդու իրավունքների գերակայությունը պետք է երաշխավորվի Սահմանադրության գերակայությամբ,
- պետք է առկա լինի սահմանադրական վերահսկողության կայուն և հուսալի համակարգ, որն ունակ կլինի ապահովելու Սահմանադրության գերակայությունը և սահմանադրականությունը,
- մարդու իրավունքները պետք է ունենան ոչ միայն ներպետական, այլև միջազգային իրավական երաշխիքներ:

Թվարկվածներն իրենց համակցության և ամբողջականության մեջ կազմում են իրավունքի գերակայության սկզբունքի իմաստն ու բովանդակությունը, որոնք ընդհանրացնելով իրավունքի գերակայության սկզբունքը կարելի է բնորոշել որպես **իրավական պետության հիմնարար սկզբունք, մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների սահմանադրորեն ամրագրման, անարգել իրացման ու երաշխավորված պաշտպանության գլխավոր երաշխիք, որը սահմանափակելով պետական իշխանությունն իրավունքով, ապահովում է իրավունքի գերակա բնույթը հանրային կյանքի բոլոր ոլորտներում:**

Խոսելով իրավունքի գերակայության սկզբունքի, մարդկության կողմից ձեռք բերված կարևորագույն և անօտարելի արժեքի, հանրային կյանքում դրա միասնական ընկալման և կիրառման կենսական անհրաժեշտության մասին, հարկ է միաժամանակ նշել, որ այն կարող է երաշխավորված լինել միայն որոշակի նախադրյալների առկայության դեպքում, որոնք են՝

- իրավական պետականության և քաղաքացիական հասարակության կայացումը,
- իրավունքով իշխանության սահմանափակումը,
- ժողովրդավարական արժեքների արմատավորումը, իշխանությունների ընտրովիությունը, գործունեության թափանցիկությունն ու վերահսկելիությունը,
- իշխանությունների հստակ տարանջատումը և հավասարակշռումը,
- Սահմանադրության գերակայության ապահովումն ու սահմանադրականության հաստատումը,
- սահմանադրական վերահսկողության կայուն և հուսալի համակարգի առկայությունը:

Չթերագնահատելով թվարկված բոլոր նախադրյալների հիմնարար դերն իրավունքի գերակայության երաշխավորման հարցում, հարկ ենք համարում միաժամանակ շեշտել այն կարևոր փաստը, որ բոլոր նշված նախադրյալներն ի գործու են դառնալ իրավունքի գերակայության երաշխավորման կայուն նա-

խաղրյալներ միայն այն պարագայում, երբ իրենց ամրագրումն են ստացել քաղաքացիական հասարակության Հիմնական օրենքում և Սահմանադրության գերակայության ապահովմամբ և սահմանադրականության հաստատմամբ ձեռք են բերում կենսունակություն: Առանց Սահմանադրության գերակայության ապահովման ու սահմանադրականության հաստատման հնարավոր չէ կյանքի կոչել հիշատակված բոլոր նախաղրյալները, առավել ևս երաշխավորել իրավունքի գերակայությունը հանրային կյանքում:

Այս նկատառումներից էլ ելնելով վերջին հարյուրամյակների ընթացքում հասարակության համակարգային կայունության և դինամիկ զարգացման գլխավոր երաշխավորի դերը վերապահվում է պետության Հիմնական օրենքին՝ «գրված» Սահմանադրությանը⁵: Անգամ նկատվում է «կատարյալ» Սահմանադրության մոդել մշակելու կայուն միտումներ⁶:

Սակայն իրողությունն այն է, որ նույնիսկ «կատարյալ» Սահմանադրության առկայությունը դեռևս բավարար չէ սահմանադրականության հաստատման և իրավունքի գերակայության երաշխավորման մասին խոսելու համար: Այստեղ կարևորագույնն ու առաջնայինն այն է, որ Սահմանադրությունում ամրագրված արժեքները կյանքի կոչվեն և դառնան հասարակական կյանքի անօտարելի բաղադրատարրը, որն էլ կարող է իրականացվել միայն սահմանադրական բարձր մշակույթի առկայության պայմաններում: Սահմանադրական բարձր մշակույթն այն առաջնային պայմանն է, որն ի գործ է սահմանադրականության հաստատման միջոցով երաշխավորել իրավունքի գերակայությունը:

Ասվածից կարելի է եզրակացնել, որ **Սահմանադրությունն իրավունքի կեցության և արտահայտման բարձրագույն իրավական ձևն է, սահմանադրականությունը՝ իրավունքի կենսագործման և նյութականացման բարձրագույն իրավական ձևը, իսկ սահմանադրական մշակույթը՝ համամարդկային արժեքներից բխող համակեցության հիմնարար կանոններ սահմանելու, դրանցով ապրելու և սոցիալական հանրության յուրաքանչյուր անհատի վարքագծում կենսագործելու համընդհանուր ձևավորված մշակույթ**:

«Սահմանադրական մշակույթ», «Սահմանադրություն» և «Սահմանադրականություն» հասկացությունները չեն կարող դիտարկվել միայն նեղ իրավական առումով՝ վերացական հասկացությունների համատեքստում: Այս հասկացությունները խորը մշակութային երևույթներ են, ունեն արժեհամակարգային փոխպայմանավորված ամուր արմատներ, և հանդիսանում են միևնույն երևույթի տարաբնույթ դրսևորումներ՝ համապատասխանաբար հանրային գիտակցու-

⁵ Տե՛ս Գ.Գ. Հարությունյան Սահմանադրական մշակույթ. Պատմության դասերը և ժամանակի մարտահրավերները Երևան, 2005, էջեր 11-12

⁶ Դեռևս 1928թ. հրատարակած «Սահմանադրության մասին ուսմունք» մենագրության մեջ Կ. Շմիթը խոսում էր «քաղաքացիական իրավական պետության Սահմանադրության իդեալական հասկացության» մասին: Այդ մասին տես **Carl Schmitt**, Verfassungslehre, Berlin 1993, S. 37-40: Իսկ 2004թ. Սանտյագոյում հրավիրված Սահմանադրական իրավունքի միջազգային ընկերակցության զագաթնաժողովում քննարկումների առանցքն էր «Սահմանադրականություն՝ նոր աշխարհ, հին դոկտրինաներ» թեման: Այդ գիտաժողովներում արված կարևոր հետևություններից մեկն այն էր, որ չի կարող համապարփակ ու իդեալական Սահմանադրություն լինել: Այն յուրաքանչյուր հասարակության արժեհամակարգային ընդհանրացումն է, որի հիմքում անհրաժեշտաբար պետք է դրվեն մաս միջազգային սահմանադրագիտության կողմից ճանաչման արժանացած որոշակի ընդհանուր սկզբունքներ ու մոտեցումներ:

թյունում, Հիմնական օրենքում և հասարակական կյանքում: Այս հասկացությունների փոխադարձ կապը արտահայվում է նրանում, որ դարերի ընթացքում ձևավորված և յուրաքանչյուր սերնդի կողմից վերաիմաստավորված սահմանադրական մշակույթը թելադրում է համապատասխան սահմանադրական լուծումներ, որոնց կենսագործմամբ էլ ձևավորում է համարժեք սահմանադրական կարգ և սահմանադրականություն: Միևնույն ժամանակ, հաստատված սահմանադրականության համակողմանի վերլուծության և բացթողումների վերհանման միջոցով է սահմանադրական մշակույթի կրողների գիտակցությունում առաջադրվում համապատասխան փոփոխությունների իրականացման պահանջ, որի համընդհանուր գիտակցումն էլ հասարակական համաձայնության հենքի վրա թելադրում է համարժեք սահմանադրական լուծումներ:

Հետևաբար, նշված հասկացությունները կազմում են օրգանական շղթա և փոխադարձաբար պայմանավորում միմյանց՝ ամուր նախադրյալներ ստեղծելով իրավունքի գերակայության երաշխավորման համար: Նրանցից որևէ մեկի գոյությունը դեռևս չի վկայում մյուսների գոյության մասին և հակառակը, նրանցից որևէ մեկի բացակայությունը վկայում է մյուսների բացակայության կամ անկատարության մասին: Մասնավորապես, միայն Սահմանադրության գոյության փաստը դեռևս բավարար չէ սահմանադրական մշակույթի մասին խոսելու համար: Անհրաժեշտ է, որպեսզի Սահմանադրությամբ ամրագրված արժեքային կողմնորոշիչները գիտակցվեն հասարակության բոլոր անդամների կողմից և կենսագործվեն հանրային կյանքում:

Պատմական իրողությունների համակողմանի վերլուծությունը վկայում է այն մասին, որ յուրաքանչյուր երկիր ու ժողովուրդ սահմանադրական մշակույթի ձևավորման, Սահմանադրության ընդունման ու սահմանադրականության հաստատման իր ուրույն ճանապարհն է անցել՝ համամարդկային արժեքների ընկալման, ազգային իրավամտաժողության և արժեհամակարգի մասը դարձնելու և այն կենսագործելու հնարավորությունների իրացման առանձնահատկություններով պայմանավորված:

Ուստի, սահմանադրական մշակույթը և Սահմանադրությունը չեն կարող ներմուծվող կամ արտահանվող ապրանք դառնալ⁷ և առավել ամբողջական ու լիարժեք կարող են դրսևորվել միայն քաղաքակրթության այն աստիճանում, երբ հանրային միասնական գիտակցված պահանջ է առաջանում հասարակական համաձայնությամբ սահմանել վարքագծի հիմնարար սկզբունքներ ու կանոններ և դրանց միջոցով կանոնակարգել հանրային կյանքը: Իրավական առումով այդ պահանջը հանգեցնում է Սահմանադրությունների ի հայտ գալուն, որոնցում ամրագրվում են սոցիալական հանրության խորքային և մնայուն արժեքների ողջ համակարգը և երաշխավորվում դրանց կայուն և հուսալի պաշտպանությունն ու վերարտադրումը:

Միջազգային սահմանադրական զարգացումների պատմությունը վկայում է այն մասին, որ եթե մինչև XVIII դարն իրավաքաղաքական մտքի զարգացումը հանգեցրեց Սահմանադրությունների ընդունման, սոցիալական հանրության Հիմնական օրենքի միջոցով հասարակական համաձայնության կայացման գաղափարին, ապա հետսահմանադրական շրջանի գլխավոր խնդիրը Սահմա-

⁷ Տե՛ս G. Harutyunyan, Constitutional culture: the lessons of history and the challenges of time, Yerevan, 2009, էջ 24

նադրության միջոցով երկրում սահմանադրականության հաստատումը և իրավունքի գերակայության երաշխավորումն է: Սահմանադրական մշակույթի ի հայտ գալը պայմանավորվում է հենց այն հանգամանքով, թե որքանով են «սահմանադիր» հարաբերություններն իրավականորեն արժևորվում և դառնում վարքագծի համընդունելի կանոն⁸: Այս փուլում արդեն սահմանադրական մշակույթը նոր որակ է ստանում, երբ ձևավորվում է սահմանադրականությունը և սահմանադրական նորմերն ու սկզբունքները կյանքի են կոչվում՝ ձևավորելով սահմանադրական ժողովրդավարության անհրաժեշտ ու բավարար միջավայր: Ուստի, կարելի է ասել, որ սահմանադրականությունը ոչ այնքան գրավոր Սահմանադրության վկայությունն է, որքան սահմանադրական մշակույթի դրսևորման բնութագրիչը, սահմանադրական կարգի, դրա էական բաղադրատարրերի իմաստավորված գոյությունն իրական կյանքում:

Ներկայումս միջազգային իրավամտաժողովության մեջ «սահմանադրականություն» հասկացության վերաբերյալ չկան միասնական ընկալումներ⁹: Ինչպես իրավագիտորեն կարծում են մի շարք իրավագետներ, «սահմանադրականություն» հասկացությունը բազմաշերտ է և բազմիմաստ, ձևավորվում է հազարամյակների ընթացքում, ունի սոցիալական խորը արմատներ և, ինչպես արդեն նշել ենք, պայմանավորված է սոցիալական կոնկրետ հանրության սահմանադրական մշակույթով, ուստի այն որևէ կոնկրետ հատկանիշով բնութագրելն անհնար է: Սակայն, ամենաընդհանուր գծերով «սահմանադրականությունը» դա Սահմանադրությամբ ամրագրված արժեքների իմաստավորված կենսագործումն է հանրային կյանքում՝ յուրաքանչյուր անհատի սոցիալական վարքագծում և պետաիշխանական լիազորությունների իրականացման բոլոր դրսևորումներում: Այստեղ խնդիրը հանգում է ոչ թե Սահմանադրության պարզապես կիրառմանը, այլ այն սոցիալական համակարգի ձևավորմանը, որում Սահմանադրությունն իրացվում է այդ համակարգի յուրաքանչյուր բջջի կողմից՝ որպես նրա գոյության կենսապայման¹⁰:

Ի հավելումն այս ամենի, կարևոր ենք համարում նաև պրոֆեսոր Գ. Հարությունյանի կողմից առաջ քաշված այն մտտեցումը, որ իրավական պետությունում սահմանադրականությունը հանդիսանում է իրավունքի հիմնարար սկզբունք, որի իրացմամբ հասարակական հարաբերությունները ձեռք են բերում սահմանադրական բնույթ՝ ձևավորելով համարժեք սահմանադրական մշա-

⁸ Sten ʻPolitико-правовые ценности: история и современность /Под. ред. В.С. Нерсисянца. М., 2000, էջեր 5-30:

⁹ Այդ մասին տես Шао А. Самоограничение власти (краткий курс конституционализма). М., 1999.// Barendt E. Introduction to Constitutional law. – Oxford Univ. Press 1998. Page 14// Нерсисянц В.С. Конституционализм как общегосударственная идеология. Конституционно-правовая реформа в Российской Федерации. Сб. ст. Отв. ред. Ю.С. Пивоваров. М., 2000. С.6-8// Пуздрач Ю.В. История российского конституционализма IX-XX веков. СПб., 2004. С.7// Ромашов Р.А. Современный конституционализм: теоретико-правовой анализ. <http://www.lawlibrary.ru/disser2000401.html> (09.03.2009). 10 <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc-law/1027//> Progressive and Conservative Constitutionalism, Journal article by Robin West, M. Tushnet, R Epstein, Raoul Berger, Robert Bork, Michigan Law Review, Vol. 88, 1990. 81 pgs// Рассел Г. Конституционализм: опыт Америки и других стран <http://www.infousa.ru/government/dmpaper2.htm> (09.03.2009).

¹⁰ Sten Գ.Գ. АРУТЮНЯН Конституционализм: Уроки, вызовы, гарантии. Сборник избранных публикаций и выступлений на международных форумах, посвященных данной проблематике Киев-Логос-2011, էջ 20

կույթ: Միաժամանակ, սահմանադրականությունը փոխաբերական իմաստով համեմատվում է հռոմեական հայտնի՝ «Որտեղ հասարակություն, այնտեղ և իրավունք» բանաձևման հետ. «Որտեղ սահմանադրականություն, այնտեղ և իրավական պետություն»¹¹:

Մենք նույնպես համամիտ ենք նման դիրքորոշման հետ և կարծում ենք, որ ասվածը հիմնավորելու համար անհրաժեշտ է նաև սահմանադրականությունը, որպես իրավունքի հիմնարար սկզբունք, համեմատության մեջ վերլուծել լեգիստա-պոզիտիվիստական իրավամտաժողովրդի պայմաններում հռչակված օրինականության՝ որպես իրավունքի հիմնարար սկզբունքի հետ: Եթե իրավական պետությունում իրավունքը դիտարկվում է որպես հասարակական կյանքում անհատի ազատության ամրագրման իրավական ձև, և արտացոլվում է համընդհանուր ճանաչում ստացած մարդու իրավունքներում և ազատություններում, ապա պոզիտիվիստական իրավամտաժողովրդի երկրներում իրավունքը նույնացվում է պետական իշխանության կամքն իրավաբանորեն ամրագրող օրենք հասկացության հետ և դիտարկվում միևնույն հարթությունում: Այս էական առանձնահատկությունների ամրագրմամբ էլ ընդգծվում է այն կարևոր իրողությունը, որ եթե իրավական պետության մեջ իրավունքի կոչումը և գլխավոր առաքելությունը մարդու իրավունքների սահմանադրական ամրագրումն ու Սահմանադրությունը կյանքի կոչելու միջոցով այդ իրավունքների երաշխավորված իրացումն է սոցիալական հանրության յուրաքանչյուր անհատի վարքագծում, ինչը հնարավոր է միայն սահմանադրականության՝ որպես իրավունքի հիմնարար երաշխիքի և հիմնարար սկզբունքի իրացման միջոցով, ապա պոզիտիվիստական իրավամտաժողովրդի երկրներում իրավունքի կամ օրենքի կոչումը իշխանական կամքի հաստատումն էր սոցիալական հանրության յուրաքանչյուր անհատի վարքագծում, որը կարող էր իրականացվել միայն օրինականության՝ օրենքներով սահմանված վարքագծի համապարտադիր կանոնների՝ հասարակական կյանքում և անհատի վարքագծում կիրառելու միջոցով: Չթերագնահատելով օրինականության սկզբունքի կարևորագույն դերը իրավունքի համընդհանուր սկզբունքների համակարգում, անհրաժեշտ է նշել, որ իրավական պետությունում այս սկզբունքը ստորադասվում է սահմանադրականության հիմնարար սկզբունքին և հանդիսանում վերջինիս հաստատման կարևորագույն նախադրյալ, բայց ոչ իրավունքի հիմնարար սկզբունք:

Հիշատակված մոտեցումները և առկա իրողությունների համակողմանի վերլուծությունը մեզ իրավունք է տալիս մեծ վերապահումներով խոսել սահմանադրական մշակույթի, Սահմանադրության գերակայության կամ սահմանադրականության հաստատման մասին այն պետություններում, որտեղ բացակայում է ներդաշնակությունը և գերակայող է հսկայական անջրպետը Սահմանադրության և իրականության միջև, ինչը պատճառ է դառնում հանրային կյանքում չկարգավորված հակասությունների և պայթյունային վտանգների առաջացմանը: Դրա լավագույն ապացույցը կարող է հանդիսանալ արաբական

¹¹ Տե՛ս Գ. Գ. АРУТЮНЯН//Конституционализм как фундаментальный принцип права в правовом государстве см. 2012 էջ 8 Տե՛ս նաև Գ. Գ. АРУТЮНЯН//Конституционно-правовые гарантии реализации концепции системного-конституционного мониторинга// см. 2012 էջ 8, <http://www.concourt.am/>

երկրներում սկիզբ առած դժգոհությունների ալիքը¹², որն իր հիմքում ունենալով տնտեսական և քաղաքական պատճառներ, սահմանադրականության բացակայությամբ վերածվեց քաղաքացիական պատերազմի: Այս նկատառումներից էլ ելնելով, Բուտուսովը Սահմանադրության նորմ-սկզբունքների հետևողական իրացման ճանապարհով երկրում սահմանադրականության երաշխավորումն առանձնահատուկ կարևորում է հատկապես նորանկախ երկրների համար¹³, որտեղ մեծ են սահմանադրական ճգնաժամերի հաստատման վտանգները:

Հետևաբար, առանց երկրում սահմանադրականության հաստատման անհնար է երաշխավորված համարել իրավունքի գերակայությունը, քանզի հենց սահմանադրականությունն է հանդիսանում իրավունքի գերակայության առկայության և երաշխավորվածության միակ չափանիշը:

¹² Տե՛ս Գ.Գ. АРУТЮНЯН Конституционализм: Уроки, вызовы, гарантии. Сборник избранных публикаций и выступлений на международных форумах, посвященных данной проблематике Киев-Логос-2011 էջ:

¹³ Մասնավորապես տե՛ս Բутусова Н.В. Основы конституционного строя Российской Федерации как правовой институт и предмет конституционно-правового регулирования // Вестник Московского университета. Серия право, 2003, N 6, էջ 17-29: Իսկ, օրինակ, 2003թ. դեկտեմբերի 23-ին ստորագրված՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» Ադրբեջանի Հանրապետության օրենքի 61 հոդվածը սահմանում է, որ եթե Սահմանադրության 153 հոդվածի հիման վրա դրա տեքստի փոփոխությունների նախաձեռնությամբ հանդես են եկել երկրի Նախագահը կամ խորհրդարանը, ապա նախապես պետք է ստանալ սահմանադրական դատարանի եզրակացությունը: Ընդ որում, տվյալ հարցով հանրաքվեի անցկացման ժամանակ քվեաթերթիկում պետք է համառոտ շարադրվի նաև սահմանադրական դատարանի եզրակացությունը:

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՄԻ 6-Ի ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ
ՄԵԾԱՄԱՍՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՐԳՈՎ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ
ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԹԻՎ 3 ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ
ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՄԻ 11-Ի
ԹԻՎ 23-Ա ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

8 հունիսի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմող կողմի՝ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով թիվ 3 ընտրատարածքում պատգամավորի թեկնածու Մ. Գասպարյանի ներկայացուցիչ Ա. Գասպարյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի ներկայացուցիչներ՝ թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի տեղակալ Վ. Ջեյնալյանի և ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Ն. Հովհաննիսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 9-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25 և 74-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի մայիսի 6-ի ՀՀ Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրության արդյունքներով թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 23-Ա որոշման հետ կապված վեճի վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով թիվ 3 ընտրատարածքում պատգամավորի թեկնածու Մ. Գասպարյանի՝ 16.05.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը 2012թ. մայիսի 21-ի աշխատակարգային նիստում քննարկելով վերոհիշյալ դիմումի ընդունելիության հարցը՝ որոշում է կայացրել «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 31-րդ հոդվածի 3-րդ, 5-րդ մասերի և 74-րդ հոդվածի 4-րդ մասի պահանջներին համապատասխան գործն ընդունել քննության և որպես պատասխանող կողմ դատավարությանը ներգրավել թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովին: Նշված որոշմամբ գործով զեկուցող է նշանակվել ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամ Կ. Բալայանը:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, կողմերի և նրանց ներկայացուցիչների գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով դիմումը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ընտրություններն անցկացվել են 2012 թվականի մայիսի 6-ին՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 68-րդ հոդվածում նախատեսված ժամկետում: Ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման նպատակով Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 41-րդ հոդվածով նախատեսված հիմքերով կազմավորվել է թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը: Ընտրատարածքը ներառում է թվով 35 ընտրական տեղամաս:

Թիվ 3 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով գրանցվել ու քվեաթերթիկներում ընդգրկվել են Ազգային ժողովի պատգամավորի 4 /չորս/ թեկնածու: Ըստ թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի ամփոփիչ արձանագրության՝ ընտրողների ընդհանուր թիվը 64027 է, իսկ ընտրություններին մասնակցել է 37596 ընտրող: Թեկնածուների օգտին տրված ձայների թիվը 35035 է, որը բաշխվել է հետևյալ կերպ. Գասպարյան Մանուել Մանուկի՝ 5145, Շահգեղյան Սիեր Լևոնի՝ 2272, Ստեփանյան Արթուր Արսենի՝ 14332, Տոնոյան Աշոտ Ռոբերտի՝ 13286: Անճշտությունների թիվը կազմել է 214:

Թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 23-Ա որոշումով թիվ 3 ընտրատարածքից Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր է ընտրվել Ա. Ստեփանյանը:

2. Դիմելով սահմանադրական դատարան՝ դիմողը խնդրել է.
- անվավեր ճանաչել «Թիվ 3 ընտրատարածքի մեծամասնական պատգամավորի թեկնածու Մանուել Գասպարյանի դիմումների քննարկման մասին» թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 20-Ա որոշումը,
  - անվավեր ճանաչել «Թիվ 3 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» թիվ 3 ըն-

տրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 23-Ա որոշումը,

- չկայացած ճանաչել 2012թ. մայիսի 6-ի Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի հերթական ընտրությունների թիվ 3 ընտրատարածքի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրությունները:

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 21.05.2012թ. ՍԳ-ԱՌ-32 աշխատակարգային որոշմամբ, գործը քննության է ընդունել «Թիվ 3 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 23-Ա որոշումը վիճարկելու մասով:

Դիմող կողմը թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի թիվ 20-Ա որոշման առնչությամբ նշում է, որ թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը, 2012թ. մայիսի 6-ի քվեարկության օրը տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին հանձնարարելով ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված հատուկ նյութի փոխարեն օգտագործել սովորական թանաք, խախտել է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասի պահանջը:

Ինչ վերաբերում է թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի՝ «Թիվ 3 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 23-Ա որոշմանը, ապա դիմողն այդ որոշումը դիտարկում է որպես ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասի պահանջի վերոհիշյալ խախտման «տրամաբանական անօրինական շարունակություն»:

3. Պատասխանող կողմը թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի՝ «Թիվ 3 ընտրատարածքի մեծամասնական պատգամավորի թեկնածու Մանուել Գասպարյանի դիմումների քննարկման մասին» 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 20-Ա որոշման առնչությամբ գտնում է, որ վերջինս չի կարող վիճարկվել սահմանադրական դատարանում՝ ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետի հիմքով ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերի շրջանակում, քանի որ չի հանդիսանում ընտրության արդյունքներով կայացված որոշում: Դիմող կողմը գրկված չի եղել այդ որոշումը վերադասության կամ դատական կարգով բողոքարկելու իրավունքից: Սահմանադրական դատարան ներկայացված դիմումի միակ հիմքը վերաբերում է ընտրողի անձը հաստատող փաստաթղթի դրոշմակնքման համար տեղամասային ընտրական հանձնաժողովին հատկացված նյութին: Այս խնդրի առնչությամբ պատասխանողը նշում է, որ ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը և թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 47-րդ հոդվածի 6-րդ մասով իրենց վերապահված իրավունքից օգտվելով, լուծում են տվել խնդրին՝ հանձնարարելով հատուկ նյութի փոխարեն օգտագործել սովորական թանաք:

Պատասխանողը հիմնադրել և մերժման ենթակա է համարում նաև պատգամավորի ընտրությունը չկայացած ճանաչելու՝ դիմողի խնդրանքը, քանի որ առկա չէ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 126-րդ հոդվածի 8-րդ մասով նախատեսված՝ պատգամավորի ընտրությունը չկայացած համարելու հիմքերից որևէ մեկը:

4. Քննության առարկա դիմումի ուսումնասիրության արդյունքներով սահմանադրական դատարանն արձանագրում է.

Ուսումնասիրության արդյունքներով՝ հիմնովն ըստ էության վիճարկում է ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի և թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի՝ 2012թ. մայիսի 6-ի ՀՀ Ազգային ժողովի ընտրությունների ժամանակ քվեարկության ընթացքում ընտրողների անձը հաստատող փաստաթղթերում ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված հատուկ նյութի փոխարեն սովորական (չանհետացող) թանաք օգտագործելու հանձնարարության (գործողության) իրավաչափությունը և, ըստ այդմ, սահմանադրական դատարանին ներկայացրել է թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի՝ «Թիվ 3 ընտրատարածքի մեծամասնական պատգամավորի թեկնածու Մանուել Գասպարյանի դիմումների քննարկման մասին» 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 20-Ա որոշումն անվավեր ճանաչելու խնդրանք:

Երկրորդ՝ դիմողը ներկայացնելով նաև թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի՝ «Թիվ 3 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 23-Ա որոշումն անվավեր ճանաչելու խնդրանք՝ վերջինս հիմնավորելու համար չի ներկայացրել որևէ այլ փաստարկ: Ավելին, այդ որոշման ենթադրյալ ոչ իրավաչափությունը դիմողն ածանցյալ է համարում թիվ 3 ԸԸՀ-ի 2012թ. մայիսի 11-ի վերոհիշյալ թիվ 20-Ա որոշման ենթադրյալ ոչ իրավաչափությունից և պայմանավորում է ընտրատարածքում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների կողմից ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված հատուկ նյութի փոխարեն սովորական (չանհետացող) թանաք օգտագործելու փաստով:

Յրրորդ՝ ներկայացնելով նաև 2012թ. մայիսի 6-ի Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի հերթական ընտրությունների թիվ 3 ընտրատարածքի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրությունները չկայացած ճանաչելու պահանջ՝ դիմողը չի վկայակոչել որևէ փաստ, որը կհիմնավորեր պատգամավորի ընտրությունը չկայացած ճանաչելու համար ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 126-րդ հոդվածի 8-րդ մասով նախատեսված որևէ հիմքի առկայություն, համաձայն որի՝ «Պատգամավորի ընտրությունը համարվում է չկայացած, եթե՝

1) քվեարկված միակ թեկնածուին կողմ չեն քվեարկել անհրաժեշտ թվով ընտրողներ.

2) առավելագույն թվով կողմ քվեարկված քվեաթերթիկներ ստացած թեկնածուն մահացել է մինչև ընտրությունների արդյունքներն ամփոփելը.

3) սույն օրենսգրքով թեկնածուների գրանցման համար սահմանված ժամկետում և կարգով թեկնածու չի գրանցվել, կամ նույն ժամկետում գրանցվել է 2-ից պակաս թեկնածու»:

Չորրորդ՝ դիմողը միջոցորդել է սահմանադրական դատարանին՝ «դիմել համապատասխան իրավասու պետական մարմնին /քանի որ մեզ համար պարզ չէ, թե ՀՀ օրենսդրությամբ ո՞ր պետական մարմնին է իրավասու/ տալու պարզաբանում, թե ինչպիսի ակտ է հանդիսանում Հայաստանի Հանրապետությունում ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշումը», ինչը սահմանադրական դատարանը համարել է իրավաբանորեն անհիմն ու մերժելի,

նկատի ունենալով նաև «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 87-րդ հոդվածի 2-րդ մասի իրավակարգավորումները:

5. ՀՀ սահմանադրական դատարանը նաև արձանագրում է, որ իր պատիվ ընտրական իրավունքի խախտումը դիմողը պայմանավորում է միայն ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի գործողություններով՝ կապված չանհետացող թանաքի փոխարեն անձը հաստատող փաստաթղթի դրոշմակնքման համար սովորական թանաքի օգտագործման վերաբերյալ տրված հանձնարարականի հետ: ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ կետի վերաբերյալ սահմանադրական դատարանն իրավական դիրքորոշում արտահայտել է 2012թ. մայիսի 31-ի ՍԳՈ-1028 որոշման մեջ: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ իրոք տվյալ հարցը ՀՀ ընտրական օրենսգրքում լավագույն լուծումը չի ստացել, և նախատեսվող նյութը՝ գործնականում չպահպանելով ակնկալվող քիմիական հատկությունները, անձը հաստատող փաստաթղթի դրոշմակնքումից հետո նախատեսված ժամկետից շուտ է անհետացել՝ անվստահություն առաջացնելով ընտրական գործընթացի նկատմամբ: Ընտրական հանձնաժողովները պարտավոր էին ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 47-րդ հոդվածի 6-րդ մասի համաձայն օպերատիվ լուծում գտնել տվյալ իրավիճակում՝ հանձնարարելով հատուկ նյութին խառնել սովորական թանաք, որպեսզի անձը հաստատող փաստաթղթի դրոշմակնքումից հետո այն նախատեսված ժամկետից շուտ չանհետանա: Որքանով էր իրավաչափ այդ լուծումը, կարող էր բողոքարկվել ու դատական կարգով գնահատվել նույն օրենսգրքով սահմանված կարգով: Այլ հարց է, թե այդ լուծումն ինչպես կարող էր ազդել կամ ազդել է այս կամ այն թեկնածուի ընտրվելու իրավունքի իրացման վրա:

Սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դիմողը որևէ փաստարկ չի ներկայացնում, որով հիմնավորվի, որ թանաքի բնույթի փոփոխությունն այս կամ այն կերպ ազդել է ընտրության արդյունքներով թեկնածուներին տրված ձայների հարաբերակցության վրա և խախտվել է իր պատիվ ընտրական իրավունքը: Գործնականում դիմումի հիմնական էությունը ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի հանձնարարականի /գործողության/ և վերջինիս՝ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից կիրառման իրավաչափության գնահատման պահանջն է: Ընդ որում, համաձայն ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածի 6-րդ մասի՝ «Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը) (բացառությամբ Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավորի և համայնքի ղեկավարի ու ավագանու անդամների ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ որոշումների) կարող են բողոքարկվել կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով: Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավորի ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ որոշումները կարող են բողոքարկվել սահմանադրական դատարան»:

Իսկ նույն հոդվածի 7-րդ մասի համաձայն՝ «Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը) (բացառությամբ համապետական ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ որոշումների) կարող են բողոքարկվել վարչական դատարան»:

6. Համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 9-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ

18 ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՆԵԿԱԿԻՐ ♦ 4(66)2012

օրենքի 74-րդ հոդվածի, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածի 6-րդ մասի՝ օրենքով սահմանված կարգով ՀՀ սահմանադրական դատարանի քննությանն են ենթակա բացառապես ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերը: Ըստ այդմ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրությունների առնչությամբ սահմանադրական դատարանում կարող է վիճարկվել միայն տվյալ ընտրատարածքում պատգամավոր ընտրվելու մասին ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշումը՝ վերջինիս ոչ իրավաչափությունը հիմնավորող կոնկրետ փաստարկների հիման վրա: Իրավական այս պահանջներից ելնելով՝ սահմանադրական դատարանն իր՝ 21.05.2012թ. ՍԴԱՌ-32 աշխատակարգային որոշմամբ սույն գործն ընդունել էր քննության, ինչը՝ 24.05.2012թ. սահմանադրական դատարան ներկայացված գրությամբ, դիմողի կողմից բնորոշվել է որպես իր դիմումում «ընդգրկված խնդրանքի», այսպես կոչված, աղավաղում:

Դիմողը, ինչպես նշվեց, չի ներկայացրել որևէ այլ փաստարկ կամ հիմնավորում թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի՝ 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 23-Ա որոշման ոչ իրավաչափությունը հիմնավորելու վերաբերյալ: Այն բացառապես պայմանավորում է ընտրատարածքում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների կողմից ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասով նախատեսված հատուկ նյութի փոխարեն ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ցուցումով անձը հաստատող փաստաթղթի դրոշմակնքման համար սովորական (չանհետացող) թանաք օգտագործելու փաստով: Արդյունքում՝ դիմողը խնդիր է առաջադրում գնահատել ՀՀ կենտրոնական ու թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների գործողությունների իրավաչափությունը: Ավելին, դիմողը թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի բացատրության կապակցությամբ ներկայացրած նկատառումների մեջ շեշտում է. «Պատասխանող կողմը չի հասկացել, որ դիմումով չի վիճարկվել ընտրությունների արձանագրված արդյունքները»:

Դիմումում նաև առաջադրվում է որևէ իրավական հիմնավորում չունեցող պահանջ՝ ընտրությունը չկայացած ճանաչելու վերաբերյալ:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ, **նախ**՝ ՀՀ Ազգային ժողովի 2012թ. մայիսի 6-ի ընտրություններում թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից մեծամասնական ընտրակարգով ընտրությունների արդյունքներով միայն դիմողի ներկայացրած փաստարկը հաշվի առնելով այլ որոշման կայացումն իրավաչափ համարվել չէր կարող՝ ոչ միայն պատգամավորության թեկնածուների, այլև ընտրողների իրավունքների պաշտպանության տեսանկյունից: **Երկրորդ**՝ գործի նյութերի համադրված վերլուծությունը վկայում է նաև, որ որքան էլ գնահատելի լինի դիմողի քայլը, ինչպես ինքն է նշում, ցուցաբերելով «ՀՀ քաղաքացուն արժանավայել վարքագիծ ՀՀ օրենսդրությանը նպաստելու առումով», այսուամենայնիվ, իր հարցադրումներով առաջադրում է ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետի և 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 9-րդ կետի պահանջներին չհամապատասխանող իրավական վեճ:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 63, 64 և 74-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Թիվ 3 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» թիվ 3 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 23-Ա որոշումը թողնել ուժի մեջ:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**8 հունիսի 2012 թվականի
ՍԴՈ-1030**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 6-Ի ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ
ՄԵԾԱՄԱՍՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՐԳՈՎ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ
ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԹԻՎ 9 ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ
ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 11-Ի ԹԻՎ 16-Ա
ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

12 հունիսի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի /նախագահող/, Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թոփուզյանի, Ա. Խաչատրյանի /զեկուցող/, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 9-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25 և 74-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի մայիսի 6-ի ՀՀ Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրության արդյունքներով թիվ 9 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 16-Ա որոշման հետ կապված վեճի վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով թիվ 9 ընտրատարածքում պատգամավորի թեկնածու Լ. Չուրաբյանի՝ 16.05.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը 2012թ. մայիսի 21-ի աշխատակարգային նիստում քննարկելով վերոհիշյալ դիմումի ընդունելիության հարցը, որոշում է կայացրել «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 31-րդ հոդվածի 3-րդ, 5-րդ մասերի և 74-րդ հոդվածի 4-րդ մասի պահանջներին համապատասխան գործն ընդունել քննության և որպես պատասխանող կողմ դատավարությանը ներգրավել թիվ 9 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովին: Նշված որոշմամբ գործով զեկուցող է նշանակվել ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամ Ա. Խաչատրյանը:

Սահմանադրական դատարանում դիմող կողմի ներկայացուցիչն է փաստաբան Վ. Գրիգորյանը, պատասխանող կողմի ներկայացուցիչներն են՝ թիվ 9 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահ Ե. Տերտերյանը և ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Ն. Հովհաննիսյանը:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, հետազոտելով դիմումը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ընտրություններն անցկացվել են 2012 թվականի մայիսի 6-ին՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 68-րդ հոդվածում նախատեսված ժամկետում: Ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման նպատակով Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 41-րդ հոդվածով նախատեսված հիմքերով կազմավորվել է թիվ 9 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը: Ընտրատարածքը ներառում է թվով 34 ընտրական տեղամաս:

Թիվ 9 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով գրանցվել ու քվեաթերթիկներում ընդգրկվել են Ազգային ժողովի պատգամավորի 4 /չորս/ թեկնածու: Ըստ թիվ 9 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի ամփոփիչ արձանագրության՝ ընտրողների ընդհանուր թիվը 55742 է, իսկ ընտրություններին մասնակցել է 31902 ընտրող: Թեկնածուների օգտին տրված ձայների թիվը 29958 է, որը բաշխվել է հետևյալ կերպ. Ն. Ազիզյան՝ 8933, Լ. Զուրաբյան՝ 4290, Ռ. Հակոբյան՝ 4213, Ռ. Սադոյան՝ 12522: Անճշտությունների թիվը կազմել է 116:

Թիվ 9 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 16-Ա որոշումով թիվ 9 ընտրատարածքից Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր է ընտրվել Ռ. Սադոյանը:

2. Դիմելով սահմանադրական դատարան՝ դիմողը գտնում է, որ անհրաժեշտ է անվավեր ճանաչել «Թիվ 9 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» թիվ 9 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 16-Ա որոշումը և ընտրությունների արդյունքները:

Դիմողի պնդմամբ՝ թիվ 9 ընտրատարածքի բոլոր տեղամասերում խախտվել է ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասի պահանջը: Այդ դրույթի պահանջներին համապատասխան դրոշմակներում չիրականացնելու արդյունքում չի գործել կրկնակի քվեարկության հնարավոր դեպքերի կանխմանն ուղղված իրավական երաշխիքը:

Դիմող կողմը պնդում է նաև, որ ընտրությունների անցկացման, կազմակերպման և քվեարկության օրվա դրությամբ խախտվել է նաև հավասար մրցակցային պայմաններում ընտրություններին մասնակցելու իր սահմանադրական իրավունքը՝ համաձայն Սահմանադրության 4-րդ հոդվածի: Այս պնդումը դիմողը փաստարկում է Հայաստանի Հանրապետական կուսակցության նախագահ Ս. Սարգսյանի կողմից Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի իրավասությունների իրականացման հետ համատեղ նախընտրական

քարոզչությանը մասնակցությամբ, ինչպես նաև ՀՀ վարչապետի և պետական այլ պաշտոնյաների՝ քարոզարշավին մասնակցությամբ:

Դիմումում բերված հիմնավորումները և պատճառաբանությունները կրկնում են 2012 թվականի մայիսի 6-ի ՀՀ Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով ընտրությունների արդյունքներով ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 13-ի N 265-Ա որոշումը վիճարկելու վերաբերյալ սահմանադրական դատարանում քննության առնված դիմումի 2.3.1., 2.3.2., 2.1.1., 2.1.3., 2.1.4., 2.1.6., 2.2., 2.2.1., 2.2.2., 2.2.3., 2.2.4., 2.5., 3., 4. կետերը: Փոխվել է միայն դրանց շարադրման հաջորդականությունը:

3. Պատասխանող կողմը գտնում է, որ ընտրության արդյունքներով ընդունված որոշումը վիճարկելու և ընտրության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ դիմողի պահանջն անհիմն է: Պատասխանողը նշում է, որ քաղաքական պաշտոն զբաղեցնող անձանց կողմից ընտրություններին մասնակցելը և նախընտրական քարոզչություն իրականացնելը չի կարող որակվել որպես ՀՀ Սահմանադրության 2-րդ հոդվածին հակասող: ՀՀ Սահմանադրությունը հստակ սահմանել է թե՛ ակտիվ և թե՛ պասիվ ընտրական իրավունքի սահմանափակումները: Այդ սահմանափակումները կոնկրետացված են ՀՀ ընտրական օրենսգրքում: ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 18 և 22-րդ հոդվածների վերլուծության արդյունքում պատասխանող կողմը գտնում է, որ պաշտոնատար անձինք, այդ թվում՝ քաղաքական պաշտոններ զբաղեցնողները՝ ընտրական օրենսգրքով նախատեսված սահմանափակումների հաշվառմամբ, ազատ են իրականացնել նախընտրական քարոզչություն:

Պատասխանող կողմը նշում է նաև, որ նախընտրական քարոզչության ժամանակահատվածում պաշտոնատար անձանց կողմից ընտրական օրենսգրքով նախատեսված սահմանափակումները խախտելու վերաբերյալ դիմողի կողմից որևէ դիմում դատարաններն ու ընտրական հանձնաժողովները չեն ստացել:

Դիմողի կողմից մատնանշվող՝ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասի խախտման առնչությամբ պատասխանող կողմը նշում է, որ այդ առումով դիմողի եզրահանգումները ենթադրյալ են, և դիմողը չի մատնանշում կրկնակի քվեարկության որևէ կոնկրետ դեպք: Ավելին, թվով 34 ընտրատեղամասերից 32-ի գրանցամատյաններում ընդհանրապես որևէ խախտման փաստ չի գրանցվել, իսկ մյուս երկուսում արված թվով երեք գրանցումներն ունեցել են մասնակի բնույթ:

4. Դիմումի ուսումնասիրության արդյունքներով սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դիմողը, վիճարկելով «Թիվ 9 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» թիվ 9 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 16-Ա որոշումը, ինչպես նշվեց, կրկնում է նույն փաստարկները, ներկայացնում նույն միջնորդությունները, ինչ «Հայ ազգային կոնգրես» կուսակցությունների դաշինքի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 13-ի՝ «Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով պատգամավորներ ընտրվելու մասին» N265-Ա որոշումը վիճարկելու վերաբերյալ» գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարան էին ներկայացրել

«Հայ ազգային կոնգրես» կուսակցությունների դաշինքի ներկայացուցիչներ՝ սույն գործով դիմողը և նրա ներկայացուցիչը: Ի հիմնավորումն թիվ 9 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 16-Ա որոշման անվավերության՝ դիմողը բացի նշված գործով ներկայացրած փաստարկներից, որևէ այլ լրացուցիչ փաստարկ սահմանադրական դատարան չի ներկայացրել:

Սահմանադրական դատարանն այդ փաստարկների վերաբերյալ իր իրավական դիրքորոշումներն արտահայտել, ինչպես նաև դիմումում ներկայացված փաստերի ու միջնորդությունների վերաբերյալ իր իրավական գնահատականներն է տվել 2012թ. մայիսի 31-ի ՍԴՈ-1028 որոշման մեջ:

Հաշվի առնելով «Հայ ազգային կոնգրես» կուսակցությունների դաշինքի կողմից վերոհիշյալ գործի շրջանակներում ներկայացված և սույն գործով դիմողի ներկայացրած փաստերի ու փաստարկների նույնականությունը՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՍԴՈ-1028 որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումներն ու իրավական գնահատականները հավասարապես վերաբերելի են նաև քննության առարկա սույն գործին:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաև, որ 2012թ. մայիսի 21-ի ՍԴԱՈ-32 աշխատակարգային որոշմամբ պահանջվել էր պատասխանող կողմից սույն գործով գրավոր բացատրությունը սահմանադրական դատարան ներկայացնել գործի դատաքննությունից առնվազն 7 օր առաջ՝ այն դիմողին տրամադրելու և դրա առնչությամբ դիմողի նկատառումները միստից առնվազն երեք օր առաջ դիմողի կողմից սահմանադրական դատարան ներկայացնելու համար: Պատասխանող կողմը համապատասխան նյութերը սահմանադրական դատարան է ներկայացրել 01.06.2012թ.: Նույն օրը, սահմանված կարգով, սահմանադրական դատարանի աշխատակազմի կողմից 29 թերթ ծավալով նյութերը թիվ Ա-258 գրությամբ ուղարկվել է դիմող կողմին՝ շեշտելով, որ «...պատասխանող կողմի գրավոր բացատրության առնչությամբ Ձեր գրավոր նկատառումները պետք է սահմանադրական դատարան ներկայացնել միստից առնվազն երեք օր առաջ»: Նիստից մեկ օր առաջ՝ 11.06.2012թ., դիմողի ներկայացուցիչը բանավոր տեղեկացրել է սահմանադրական դատարանին, որ իրենց ասելիքն ամբողջությամբ շարադրված է դիմումում և ավելացնելու ոչինչ չունեն:

5. Սահմանադրական դատարանն իր ՍԴՈ-703 որոշման մեջ իրավական դիրքորոշում է արտահայտել առ այն, որ ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշման հետ կապված յուրաքանչյուր վեճ պետք է քննության առարկա դառնա կոնկրետ ընտրական իրավունքի պաշտպանության տեսանկյունից՝ հաշվի առնելով ընտրությունների նախապատրաստման և անցկացման ընթացքում տեղ գտած և ժամանակին բացահայտված ու իրավաբանորեն անհրաժեշտ հիմնավորմամբ ներկայացված այնպիսի խախտումներ, որոնք կվկայեին պասիվ ընտրական իրավունքի խախտման մասին, և որոնք կարող էին հիմք ծառայել ընտրությունների արդյունքներով այլ որոշում կայացնելու համար:

Վերահաստատելով իր այդ իրավական դիրքորոշումը՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ պատգամավորների ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերով դիմողից պահանջվում է ապացուցողական նշանակություն ունեցող փաստերի և փաստարկների միջոցով հիմնավորել վերջիններիս անմիջական ազդեցությունը թեկնածուներին

տրված ձայների հարաբերակցության վրա, օրենքով սահմանված կարգով ու ժամկետներում բացահայտել պատճառահետևանքային կապի առկայությունը վկայակոչված փաստերի ու դիմողի պասիվ ընտրական իրավունքի խախտման միջև: Այս պահանջը բխում է ինչպես մյուս թեկնածուների պասիվ ընտրական իրավունքի, այնպես էլ ընտրողների ակտիվ ընտրական իրավունքի պաշտպանության անհրաժեշտությունից: Նման անմիջական ազդեցության և պատճառահետևանքային կապի առկայությունը կարող է միայն հիմք հանդիսանալ վիճարկվող որոշումից տարբերվող այլ որոշում կայացնելու համար: Այլապես, կվտանգվեն մյուս թեկնածուների ընտրվելու և ընտրողների՝ ընտրելու իրավունքները:

Վերոհիշյալ իրավական դիրքորոշումներին համապատասխան գնահատելով քննության առարկա դիմումում բերված փաստերի ու փաստարկների ազդեցությունը դիմողի պասիվ ընտրական իրավունքի իրացման վրա, ուսումնասիրելով թիվ 9 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 10-ի թիվ 12-Ա և 13-Ա, մայիսի 11-ի թիվ 14-Ա, 15-Ա և 16-Ա որոշումները՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դիմողը չի ներկայացրել ապացուցողական նշանակություն ունեցող այնպիսի հիմնավորումներ, որոնք կվկայեին թիվ 9 ընտրատարածքում իր պասիվ ընտրական իրավունքի այնպիսի խախտումների մասին, որոնք հիմք կարող էին հանդիսանալ ընտրությունների արդյունքներով այլ որոշում կայացնելու համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 63, 64 և 74-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Մ Ե Ց**.

1. «Թիվ 9 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» թիվ 9 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 16-Ա որոշումը թողնել ուժի մեջ:
2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**12 հունիսի 2012 թվականի
ՄԴՈ-1031**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 թՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 3-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՍԻԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԲԱՆԿԻ
ՄԻՋԵՎ «ԶՐԱՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ԵՎ ԶՐԱՀԵՌԱՑՄԱՆ ՍԵԿՏՈՐԻ
ԾՐԱԳՐԻ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄ» ՎԱՐԿԱՅԻՆ
ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

15 հունիսի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի (զեկուցող), Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման նախարարության ջրային տնտեսության պետական կոմիտեի նախագահ Ա. Անդրեասյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց դատական միատում բանավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի մայիսի 3-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության և Ասիական զարգացման բանկի միջև «Զրամատակարարման և ջրահեռացման սեկտորի ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորում» վարկային համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ սահմանադրական դատարան 2012 թվականի հունիսի 11-ին մուտքագրված դիմումը:

Լսելով սույն գործով զեկուցողի հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի բացատրությունը, հետազոտելով համա-

ծայնագիրը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. «Ջրամատակարարման և ջրահեռացման սեկտորի ծրագրի (այսուհետ՝ Ծրագիր) լրացուցիչ ֆինանսավորում» վարկային համաձայնագիրն (այսուհետ՝ Համաձայնագիր) ստորագրվել է 2012 թվականի մայիսի 3-ին՝ Հայաստանի Հանրապետության (այսուհետ՝ Վարկառու) և Ասիական զարգացման բանկի (այսուհետ՝ Բանկ) միջև:

2. Համաձայնագրի նպատակն է ապահովել ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգի բարելավմանն ուղղված միջոցառումների շարունակականությունը, հասանելի, հուսալի ու կայուն ծառայությունների մատուցումը, որոնք կկառավարվեն առևտրային սկզբունքներով ու բնապահպանական տեսանկյունից հուսալի գործելակերպով (Առդիր 1, կետ 1), վերականգնել, փոխարինել և ընդլայնել Ծրագրի շրջանակներում ընդգրկված 18 քաղաքներում և 92 գյուղական համայնքներում ջրամատակարարման բաշխիչ ցանցերը (Առդիր 1, կետ 2):

Ծրագիրը կազմված է երեք մասերից՝ ա) ջրամատակարարման բաշխիչ ցանցերի վերականգնում, փոխարինում և (կամ) ընդլայնում, բ) աջակցություն վերը նկարագրված աշխատանքների մասով Ծրագրի նախագծման, իրականացման և վերահսկման ու Ծրագրի տեխնիկական և ֆինանսական աուդիտի իրականացման համար և գ) Հայջրմուղկոյուղի ընկերության և վերջինիս սպասարկման տարածքում չընդգրկված գյուղերում ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծառայություններ մատակարարողների կարողությունների զարգացում:

Ծրագիրն իրականացվում է ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարության ջրային տնտեսության պետական կոմիտեի և Հայջրմուղկոյուղի ընկերության կողմից, որի նպատակով Հայջրմուղկոյուղի ընկերությանը կտրամադրվի սույն Համաձայնագրում նշված վարկային միջոցները՝ Բանկի պահանջները բավարարող պայմաններին համապատասխան:

Ծրագիրն ավարտվելու է 2017 թվականի ապրիլի 30-ին (Առդիր 1, կետ 3):

3. Համաձայնագիրը բաղկացած է 8 հոդվածներից, որոնք վերաբերում են վարկին առնչվող կանոնակարգերին ու սահմանումներին (հոդված I), վարկի չափին ու մարմանը (հոդված II), վարկի միջոցների օգտագործմանը (հոդված III), Ծրագրի իրականացման հատուկ պարտադիր պայմաններին (հոդված IV), վարկի կասեցմանը, չեղյալ համարմանը կամ մարման ժամկետի արագացմանը (հոդված V), Համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելուն (հոդված VI), իրավասությունների պատվիրակմանը (հոդված VII) և այլ դրույթներին (հոդված VIII):

4. Համաձայնագրի II հոդվածի 2.01 բաժնի համաձայն՝ Բանկի կողմից Վարկառուին տրամադրվող վարկի չափը կազմելու է 25.886.000 ՓՀԻ (փոխառության հատուկ իրավունք), իսկ տրամադրման ժամկետը՝ 32 տարի (մինչև 2044թ. փետրվարի 1-ը): Վարկի փակման ամսաթիվը 2017 թվականի հոկտեմբերի 31-ն է կամ որևէ այլ ամսաթիվ, որը ժամանակ առ ժամանակ կհամաձայնեցվի Բանկի ու Վարկառուի միջև (III հոդված, 3.06 բաժին): Վարկի հիմնական գումարի և տոկոսագումարի վճարման արժույթը ԱՄՆ դոլարն է:

5. Համաձայնագիրն ունի 5 առդիրներ, որոնցում ներկայացված են՝ Ծրագրի նկարագրությունը (Առդիր 1), Վարկի մարման ժամանակացույցը (Առդիր 2), Վարկի միջոցների հատկացումը և մասհանումը (Առդիր 3), Ապրանքների, աշ-

խատանքների և խորհրդատվական ծառայությունների ձեռքբերումը (Առդիր 4), Ծրագրի կատարումը և ֆինանսական հարցերը (Առդիր 5):

6. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

- Համաձայնագրի II հոդվածի 2.02 բաժնի համաձայն՝ վարկային հաշվից հանված գումարի և հետագա մնացորդի համար յուրաքանչյուր տարվա փետրվարի 1-ին և օգոստոսի 1-ին Բանկին վճարել արտոնյալ ժամանակահատվածի (2012-2020թթ.) ընթացքում տարեկան 1% տոկոսավճար, իսկ ոչ արտոնյալ ժամանակահատվածի (2020-2044թթ.) ընթացքում՝ 1,5% տոկոսավճար,
- սկսած 2020 թվականի օգոստոսի 1-ից մինչև 2044 թվականի փետրվարի 1-ը, կիսամյակային մուծումներով՝ Վարկի մայր գումարը, տոկոսավճարները և վարկի հետ կապված վճարները ենթակա են կատարման յուրաքանչյուր տարվա փետրվարի 1-ին և օգոստոսի 1-ին՝ ըստ 2-րդ առդիրում ամրագրված մարման ժամանակացույցի (II հոդված, 2.03 և 2.04 բաժիններ),
- վերավարկավորել Վարկի միջոցները Հայջրնուդկոյուդի ընկերությանը՝ Ենթավարկային համաձայնագրի (համաձայնագրերի) ներքո՝ Բանկի համար ընդունելի պայմանների համաձայն (հոդված III, բաժին 3.01, կետ «ա»),
- ապահովել, որպեսզի Հայջրնուդկոյուդի ընկերությունն ուղղի Վարկի միջոցները Ծրագրից բխող ծախսերի ֆինանսավորման համար՝ Վարկային համաձայնագրի և Ծրագրի համաձայնագրի դրույթների համաձայն (հոդված III, բաժին 3.01, կետ «բ»),
- եթե Բանկն այլ համաձայնություն չի տալիս, ապա կատարել կամ ապահովել, որպեսզի Վարկի միջոցներից ֆինանսավորվող ծախսային հոդվածների մասով գնումները կատարվեն Վարկային համաձայնագրի 4-րդ առդիրի կիրառելի դրույթներին համապատասխան (հոդված III, բաժին 3.03),
- եթե Բանկն այլ համաձայնություն չի տվել, ապա ապահովել, որպեսզի Վարկի միջոցներից ֆինանսավորվող բոլոր ծախսային հոդվածները կատարվեն բացառապես Ծրագրի իրականացման նպատակով, իսկ գնումները կատարվեն Համաձայնագրի 4-րդ առդիրի կիրառելի դրույթներին համապատասխան (III հոդված, 3.03 և 3.04 բաժիններ),
- Ծրագրի իրականացման և Ծրագրի օբյեկտների շահագործման ընթացքում կատարել կամ ապահովել, որպեսզի կատարվեն Համաձայնագրի 5-րդ առդիրում ամրագրված բոլոր պարտավորությունները (հոդված IV, բաժին 4.01),
- հնարավորություն ընձեռել Բանկի ներկայացուցիչներին ստուգելու Ծրագիրը, Ապրանքներն ու Աշխատանքները, ինչպես նաև ցանկացած համապատասխան գրանցում ու փաստաթուղթ (հոդված IV, բաժին 4.02),
- ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցներ, որպեսզի Հայջրնուդկոյուդի ընկերությունը հնարավորություն ունենա կատարելու իր պարտավորությունները Ծրագրի համաձայնագրի ներքո՝ ներառյալ սակագների սահմանումը և կիրառումը, ինչպես նշված է Համաձայնագրի 5-րդ առդիրի 4-րդ պարբե-

րության մեջ, ինչպես նաև չձեռնարկել կամ չթույլատրել ձեռնարկել որևէ գործողություն, որը կմիջամտի այդպիսի պարտավորությունների կատարմանը (հոդված IV, բաժին 4.04),

- նշանակել Հայջրմուղկոյուղի ընկերությանը որպես Հայաստանի Հանրապետության գործակալ՝ Համաձայնագրի 3.02, 3.03 և 3.05 բաժիններով և Վարկին առնչվող կանոնակարգերի 5.01, 5.02 և 5.03 բաժիններով պահանջվող կամ թույլատրվող գործողությունների ձեռնարկման և ցանկացած պայմանագիր կնքելու նպատակով (հոդված VII, բաժին 7.01),
- Համաձայնագրի շրջանակներում ֆինանսավորման ենթակա բոլոր ապրանքները, աշխատանքներն ու խորհրդատվական ծառայությունները ձեռք բերել Բանկի այն անդամ պետությունների կողմից, որոնք նշանակվել են Բանկի կողմից՝ որպես գնման թույլատրելի աղբյուրներ, և որոնք բավարարում են Բանկի կողմից սահմանված համապատասխանելիության չափորոշիչներին (III հոդված, 3.05 բաժին),
- Բանկին հնարավորություն է ընձեռում պարբերաբար քննարկելու Ծրագրի ֆինանսական հաշվետվությունները և Ծրագրին վերաբերող ֆինանսական հարցերը իր կողմից նշանակված աուդիտորների հետ միասին (IV հոդված, 4.03 բաժին, «բ» կետ),
- ապրանքները, աշխատանքները և խորհրդատվական ծառայությունները ձեռք բերել համապատասխանաբար Գնումների ուղեցույցների համաձայն և կարգավորել Խորհրդատվական ուղեցույցներով (Առդիր 4, կետ 1),
- եթե Բանկն այլ համաձայնություն չի տալիս, ապրանքները և աշխատանքները ձեռք բերել բացառապես Սիջազգային մրցակցային սակարկությունների, Ազգային մրցակցային սակարկությունների և Շոփինգ գնումների մեթոդների հիման վրա (Առդիր 4, կետ 3),
- Բանկի հետ ապահովել, որպեսզի մինչև ազգային մրցակցային սակարկությունները գնման որևէ գործընթաց սկսելը Հայաստանի Հանրապետության մրցակցային ընթացակարգերը համապատասխանեն Գնումների ուղեցույցներին (Առդիր 4, կետ 5),
- չկնքել աշխատանքների հետ կապված որևէ պայմանագիր Ենթածրագրի համար, որը ենթադրում է բնապահպանական ազդեցություն՝ քանի դեռ Հայաստանի Հանրապետության բնապահպանության նախարարությունը չի տրամադրել Ծրագրի բնապահպանական նախնական ուսումնասիրության (ԲՆՈՒ) վերջնական հաստատումը, և Հայաստանի Հանրապետությունն Աշխատանքների հետ կապված պայմանագրում չի ներառել Ծրագրի բնապահպանական կառավարման պլանի (ԲԿՊ) համապատասխան դրույթները (Առդիր 4, կետ 6),
- բացառությամբ այն դեպքերի, երբ Բանկն այլ համաձայնություն է տալիս, և բացառությամբ այն դեպքերի, որոնք ամրագրված են Համաձայնագրի 4-րդ առդիրի 9-րդ կետում, Խորհրդատվական ծառայություններ ընտրելիս և ներգրավելիս կատարել որակի և գնի վրա հիմնված ընտրություն (Առդիր 4, կետ 8),

- ապահովել, որպեսզի ձեռք բերվող բոլոր ապրանքներն ու աշխատանքները (ներառյալ՝ առանց սահմանափակումների, ողջ համակարգչային տեխնիկան, ծրագրերը և համակարգերը՝ անկախ այն հանգամանքից, առանձին են ձեռք բերված, թե ներգրավված են ձեռք բերվող այլ ապրանքների և ծառայությունների մեջ) չոտնահարեն և չխախտեն արդյունաբերական կամ մտավոր սեփականության որևէ իրավունք կամ էլ երրորդ կողմի պահանջի առարկա հանդիսանան (Առդիր 4, կետ 10, ենթակետ «ա»),
- ապահովել, որպեսզի Ծրագիրն իրականացվի Ծրագրի կառավարման ձեռնարկում (ԾԿՁ) ամրագրված մանրամասն միջոցառումների համաձայն, ինչպես նաև ապահովել, որպեսզի Ծրագրի համար անհրաժեշտ համաֆինանսավորումը հատկացվի և դուրս գրվի ժամանակին՝ Ծրագրի ներքո աշխատանքները ժամանակին ավարտելու նպատակով, և լրացուցիչ համաֆինանսավորումը ժամանակին տրամադրվի միջոցների անբավարարության կամ գերաժախսի դեպքում (Առդիր 5, կետեր 1 և 2),
- ապահովել, որպեսզի Հայջրմուղկոյուղի ընկերությունը և ծառայություն մատուցող մյուս կազմակերպություններն ունենան համարժեք հարկադիր մեխանիզմներ և իրավասություններ՝ արդյունավետ կերպով հավաքագրելու ջրամատակարարման ու ջրահեռացման ծառայության դիմաց վճարներ և վճարում չկատարողներին տուգանելու նպատակով՝ հավաքագրման արդյունավետությունը բարելավելու, վճարումից խուսափելը սահմանափակելու և ջրամատակարարման ու ջրահեռացման աշխատանքների անխափանությունը երաշխավորելու նպատակով (Առդիր 5, կետ 3),
- հանել Սկզբնական վարկային համաձայնագրի 5-րդ առդիրի 7-րդ կետը և ամբողջությամբ փոխարինել Համաձայնագրի 5-րդ առդիրի 4-րդ կետում սահմանված դրույթով (Առդիր 5, կետ 4),
- երաշխավորել և ապահովել, որպեսզի Հայջրմուղկոյուղի ընկերությունը երաշխավորի, որ բոլոր Ենթածրագրերն ընտրվեն Համաձայնագրի 5-րդ առդիրի 5-րդ կետի «ա»-«է» ենթակետերում սահմանված ընտրության չափորոշիչներին համապատասխան (Առդիր 5, կետ 5),
- երաշխավորել և ապահովել, որպեսզի Հայջրմուղկոյուղի ընկերությունը երաշխավորի, որ յուրաքանչյուր Ծրագրի և Ծրագրի բոլոր օբյեկտների նախապատրաստումը, նախագծումը, շինարարությունը, իրականացումը, գործողությունը և ավարտը համապատասխանեն Հայաստանի Հանրապետության՝ շրջակա միջավայրին, առողջապահությանը և անվտանգությանը վերաբերող բոլոր կիրառելի օրենքներին և կանոնակարգերին, Բնապահպանական երաշխիքներին, Ծրագրի բնապահպանական նախնական ուսումնասիրությունում (ԲՆՈՒ) և Ծրագրի բնապահպանական կառավարման պլանում (ԲԿՊ) սահմանված պահանջներին, ինչպես նաև Երաշխիքների մասով մոնիթորինգի հաշվետվությամբ ամրագրված ուղղիչ կամ կանխարգելիչ գործողություններին (Առդիր 5, կետ 6),
- երաշխավորել և ապահովել, որպեսզի Հայջրմուղկոյուղի ընկերությունը երաշխավորի, որ որևէ տեսակի աշխատանքների իրականացում չհանգեցնի հողի մշտական ձեռքբերման, փոխանցման, վաճառքի, իրավիճակի վատթարացման, օգտագործման սահմանափակման կամ մուտքի

դեպի մասնավոր սեփականություն, որոնց դեպքում կկիրառվի Բանկի՝ հարկադիր վերաբնակեցման մասով երաշխիքները, և որ Ծրագրի բոլոր օբյեկտները լինեն և Ծրագրի ներքո աշխատանքները կատարվեն գոյություն ունեցող օտարման գոտիների սահմաններում, և Ենթածրագրի շրջանակներում հողի ձեռքբերման կամ վերաբնակեցման գործողությունների չնախատեսված անհրաժեշտություն առաջանալու դեպքում հողի ձեռքբերումը և (կամ) վերաբնակեցումն իրականացվի հողի ձեռքբերման և հարկադիր վերաբնակեցման վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության՝ կիրառելի օրենքներին և կանոնակարգերին համապատասխան, Հարկադիր վերաբնակեցման մասով երաշխիքներին, Սկզբնական ծրագրի վերաբնակեցման շրջանակային փաստաթղթի (ՎՇ), ինչպես նաև Ծրագրի վերաբնակեցման պլանում (ՎՊ) ամրագրված բոլոր միջոցներին և պահանջներին համապատասխան՝ հաշվի առնելով Երաշխիքների մասով մոնիթորինգի հաշվետվությամբ ամրագրված ուղղիչ կամ կանխարգելիչ գործողությունները (Առդիր 5, կետ 7),

- երաշխավորել և ապահովել, որպեսզի Հայջրմուղկոյուղի ընկերությունը երաշխավորի, որ Ծրագիրը որևէ բացասական ազդեցություն չգործի տեղաբնակների վրա՝ Բանկի երաշխիքների քաղաքականության փաստաթղթի (ԵԶՓ) իմաստով, իսկ նման ազդեցության դեպքում ապահովել, որպեսզի Հայջրմուղկոյուղի ընկերությունը նախապատրաստի, ներկայացնի և իրականացնի տեղաբնակների հետ կապված ծրագիր՝ տեղաբնակների և Բանկի երաշխիքների քաղաքականության փաստաթղթի (ԵԶՓ) վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության բոլոր կիրառելի օրենքներին և կանոնակարգերին համապատասխան (Առդիր 5, կետ 9),
- հասանելի դարձնել կամ ապահովել, որպեսզի Հայջրմուղկոյուղի ընկերությունը հասանելի դարձնի մարդկային և ֆինանսական ռեսուրսներ՝ Ծրագրի բնապահպանական կառավարման պլանի (ԲԿՊ) և Ծրագրի վերաբնակեցման պլանի (ՎՊ) լիարժեք իրականացման համար (Առդիր 5, կետ 10),
- իրականացնել կամ ապահովել, որպեսզի Հայջրմուղկոյուղի ընկերությունն իրականացնի Համաձայնագրի 5-րդ առդիրի 12-րդ կետի «ա»-«է» ենթակետերում սահմանված գործողությունները (Առդիր 5, կետ 12):

7. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ 2007 թվականի դեկտեմբերի 18-ով թվագրված Սկզբնական վարկային համաձայնագիրը՝ «Հայաստանի Հանրապետության և Ասիական զարգացման բանկի միջև 2363-ARM (SF) (Ջրամատակարարման և ջրահեռացման սեկտորի ծրագրի)» վարկային համաձայնագիրը Հայաստանի Հանրապետությունը վավերացրել է 2008 թվականի ապրիլի 4-ին՝ Ազգային ժողովի թիվ Ն-071-4 որոշմամբ (ՍԳՈ-738):

Վերոհիշյալ համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգի բարելավման միջոցով՝ թվով 16 ավաններում և 125 գյուղերում բնակվող մարդկանց խմելու ջրով ապահովելու նպատակով, Բանկից ստանում է 23.498.000 ՓՀԻ (փոխառության հատուկ իրավունք) համարժեք վարկ:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ նշված Համաձայնագրի Ջրամատակարարման և ջրահեռացման սեկտորի ծրագրի իրականաց-

մանն ուղղված վարկային միջոցների օգտագործման ուսումնասիրություն է կատարել ՀՀ վերահսկիչ պալատը և 2010 թվականի հունվարի 18-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը ժամանակահատվածում իրականացված վերահսկողության արդյունքների վերաբերյալ կազմվել է Ընթացիկ հաշվետվություն:

8. Սահմանադրական դատարանը նաև արձանագրում է, որ Համաձայնագրի 3-րդ առդիրով ներկայացված վարկի միջոցների հատկացման ու մասհանման աղյուսակի հիման վրա կատարվել է վարկային միջոցների բաշխում: Այդ միջոցների նպատակային ու արդյունավետ ծախսման նկատմամբ անհրաժեշտ է իրականացնել պետական վերահսկողություն ինչպես Համաձայնագրի 3-րդ առդիրի 7-րդ կետով ամրագրված դրույթի համատեքստում, այնպես էլ այդ միջոցների համաչափորեն բաշխման տեսանկյունից:

9. Սահմանադրական դատարանը գտնում է նաև, որ մյուս համաձայնագրերի վավերացման ժամանակ, որոնք ենթադրում են լրացուցիչ ֆինանսավորում, անհրաժեշտ է նախապես հստակ գնահատել արդեն իսկ կատարված աշխատանքների արդյունավետությունը, և դրանից ելնելով՝ ճշգրտել վարկային միջոցների հատկացման և մասհանման օբյեկտներն ու ծավալները:

Միաժամանակ, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաև, որ հարյուրավոր համայնքներ ընդգրկող մյուս ծրագրերի իրականացումը հասարակության համար պետք է լինի առավել հրապարակային ու թափանցիկ, այդ թվում՝ ապահովելով մատչելի տեղեկատվություն իրականացվող ծրագրերի վերաբերյալ:

10. ՀՀ կառավարությունը 2012 թվականի հունիսի 14-ին հավանություն է տվել Համաձայնագրին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2012 թվականի մայիսի 3-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության և Ասիական զարգացման բանկի միջև «Ջրամատակարարման և ջրահեռացման սեկտորի ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորում» վարկային համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**15 հունիսի 2012 թվականի
ՍԴՈ-1032**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՄԻ 6-Ի ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ
ՄԵԾԱՄԱՍՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՐԳՈՎ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ
ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԹԻՎ 38 ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ
ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՄԻ 11-Ի
ԹԻՎ 64-Ա ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԻ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

19 հունիսի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի (զեկուցող), Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 9-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25 և 74-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի մայիսի 6-ի ՀՀ Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրության արդյունքներով թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 64-Ա որոշման հետ կապված վեճի վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով թիվ 38 ընտրատարածքում պատգամավորի թեկնածու Դ. Մաթևոսյանի՝ 17.05.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը 2012թ. մայիսի 21-ի աշխատակարգային նիստում քննարկելով վերոհիշյալ դիմումի ընդունելիության հարցը, որոշում է կայացրել՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 31-րդ հոդվածի 3-րդ, 5-րդ մասերի և 74-րդ հոդվածի 4-րդ մասի պահանջներին համապատասխան գործն ընդունել քննության և որպես պատասխանող կողմ դատավարությանը ներգրավել թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովին: Նշված որոշմամբ

գործով զեկուցող է նշանակվել ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամ Հ. Նազարյանը:

Գիմող կողմի՝ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով թիվ 38 ընտրատարածքում պատգամավորի թեկնածու Դ. Մաթևոսյանի ներկայացուցիչն է սահմանադրական դատարանում փաստաբան Վ. Գրիգորյանը, իսկ որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի ներկայացուցիչներն են թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահ Ս. Սարգսյանը և ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Ն. Հովհաննիսյանը:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, կողմերի և նրանց ներկայացուցիչների գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով դիմումը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ընտրություններն անցկացվել են 2012 թվականի մայիսի 6-ին՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 68-րդ հոդվածում նախատեսված ժամկետում: Ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման նպատակով Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 41-րդ հոդվածով նախատեսված հիմքերով կազմավորվել է թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը: Ընտրատարածքը ներառում է թվով 76 ընտրական տեղամաս:

Թիվ 38 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով գրանցվել ու քվեաթերթիկներում ընդգրկվել են Ազգային ժողովի պատգամավորի 4 (չորս) թեկնածուներ: Ըստ թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի ամփոփիչ արձանագրության՝ ընտրողների ընդհանուր թիվը 49771 է, իսկ ընտրություններին մասնակցել է 35315 ընտրող: Թեկնածուների օգտին տրված ձայների թիվը 33820 է, որը բաշխվել է հետևյալ կերպ. Գևորգյան Գագիկ Լեռնիկի՝ 8034, Հակոբյան Վահե Մաքսիմի՝ 22751, Մաթևոսյան Գավիթ Գևորգի՝ 1795 և Մովսիսյան Նարինե Կամոյի՝ 1240: Անճշտությունների թիվը կազմել է 75:

Թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 64-Ա որոշմամբ թիվ 38 ընտրատարածքից Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր է ընտրվել Վ. Հակոբյանը:

2. Վիճարկելով թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 11-ի «Թիվ 38 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» թիվ 64-Ա որոշումը, դիմողը գտնում է, որ այն պետք է անվավեր ճանաչել հետևյալ նկատառումներից ելնելով.

- ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 7-րդ մասի պահանջներին հակառակ պատգամավորության իր մրցակից թեկնածուն զբաղվել է բարեգործությամբ, որով, ըստ դիմողի, «եական ազդեցություն է գործվել ընտրատարածքի ընտրողների կամքի նկատմամբ, ինչն էլ հանգեցրել է Սահմանադրության 4 հոդվածով նախատեսված ընտրական իրավունքի սկզբունքների խախտման»,

- թիվ 38 ընտրատարածքի բոլոր տեղամասերում խախտվել է ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասի պահանջը, որի արդյունքում՝ «...սահմանված դրոշմակնքումը չիրականացնելու և մի քանի րոպե անց ցնդող կնիքով անձնագրերը կնքելու պայմաններում դիմողի վստահված անձինք զրկվել են օրենսդրությամբ տրված այն «միջոցից», որով հնարավոր կլինեին բացահայտել և թույլ չտալ կրկնակի քվեարկության դեպքերը»,
- ընտրությունների անցկացման, կազմակերպման և քվեարկության ժամանակ խախտվել է հավասար մրցակցային պայմաններում ընտրություններին մասնակցելու իր սահմանադրական իրավունքը, որը, ըստ դիմողի, նաև արդյունք է նախընտրական քարոզչությանը ՀՀ մի շարք բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց, այդ թվում՝ ՀՀ Նախագահի, ՀՀ վարչապետի մասնակցության,
- դիմողի վստահված անձանց համար գործնականում անհնար է եղել լիարժեք ծանոթանալ ընտրողների ստորագրած ընտրական ցուցակներին և դիմողին «...հասանելի չեն Հայաստանի Հանրապետության մյուս ընտրական տեղամասերում վարված և ընտրողների կողմից ստորագրված ցուցակները (մատյանները)՝ համեմատելու նպատակով»: Նման հնարավորություն, ըստ դիմողի, նախևառաջ չի ընձեռում ընտրական օրենսդրությունը:

Իր փաստարկները հիմնավորելու համար դիմողը վկայակոչում է նաև ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ կողմից 2012թ. մայիսի 7-ին ներկայացված «Նախնական հանգամանքների և եզրակացությունների վերաբերյալ» հայտարարությունը:

Դիմողը պատասխանողի կողմից 2012թ. հունիսի 7-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան ներկայացված գրավոր բացատրությունների վերաբերյալ որևէ նկատառում չի ներկայացրել:

3. Պատասխանող կողմը, առարկելով դիմողի փաստարկները, գտնում է, որ ընտրության արդյունքներն անվավեր ճանաչելը կարելի է միայն այն պարտադիր պայմանով, որ թույլ տրված խախտումները բացառեն ընտրության իրական արդյունքները ճշգրտորեն որոշելու հնարավորությունը, ուստի բավարար չէ դրանց պարզ թվարկումը, այլ պահանջվում է ապացուցել, որ հատկապես այդ խախտումների արդյունքում հնարավոր չէ պարզել ընտրության իրական պատկերը: Ըստ պատասխանողի՝ ընտրությունների նախապատրաստման ընթացքում հանձնաժողովին է ներկայացվել 2 դիմում, որոնցում պահանջվել է վերացնել նախընտրական քարոզչության անցկացման՝ ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 7-րդ մասի և 20-րդ հոդվածի 2-րդ մասի խախտումները Բաջարան քաղաքում: Առաջինի դեպքում՝ ընտրական օրենսգրքի խախտումներ չեն արձանագրվել, նախընտրական քարոզչության ժամանակ դիմողի մրցակից պատգամավորի թեկնածու Վ. Հակոբյանի կողմից (նրա անունից) բարեգործություն իրականացնելու վերաբերյալ դիմող կողմի դիմումի կապակցությամբ, ըստ պատասխանողի, հարուցվել է վարչական վարույթ, որի արդյունքում՝ ներկայացված փաստերը զնահատվել են չհիմնավորված և կայացվել է թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 03.05.2012թ. մայիսի 3-ի թիվ 60-Ա որոշումը: Վերջինս և դրա վերանայման վերաբերյալ ՀՀ կենտրոնական ըն-

տրական հանձնաժողովի կողմից ընդունված 04.05.2012թ. թիվ 234-Ա որոշումը դատական կարգով չեն բողոքարկվել:

Ընտրական օրենսգրքի 20-րդ հոդվածի 2-րդ մասի նորմերի խախտման վերաբերյալ դիմումի կապակցությամբ, ըստ պատասխանող կողմի, ժամանակին ձեռնարկվել են համապատասխան միջոցներ և խախտումները վերացվել են:

Ինչ վերաբերում է պետական պաշտոն զբաղեցնող անձանց ընտրական գործընթացներին մասնակցելու (քարոզչություն իրականացնելու) անթույլատրելիության վերաբերյալ դիմող կողմի փաստարկներին, ապա պատասխանող կողմը գտնում է, որ դրանք անհիմն են, և մեծամասնական ընտրակարգով ընտրությանը մասնակցող պատգամավորության և ոչ մի թեկնածու (այդ թվում՝ դիմողը) որևէ դիմում դատարաններ կամ պատասխանող կողմին չի ներկայացրել:

Քվեարկության ընթացքում դիմող կողմի ներկայացրած ենթադրյալ ընտրախախտումների կապակցությամբ պատասխանող կողմը նշում է, որ «...թիվ 38 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավորի որևէ թեկնածուի, որևէ վստահված անձի, տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի որևէ անդամի կողմից ներկայացված չի եղել թեկուզև մեկ դիմում՝ տեղամասում քվեարկության արդյունքն անվավեր ճանաչելու մասին», «...որևէ տեղամասում մեծամասնական ընտրակարգով քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի մասին դիմում ներկայացված չի եղել», առկա չէ նաև որևէ դիմում-բողոք տեղական 226 դիտորդների կողմից: Ինչ վերաբերում է կրկնակի քվեարկության վերաբերյալ դիմող կողմի հարցադրումներին, պատասխանող կողմը նշում է, որ դիմողը չի մատնանշում կրկնակի քվեարկության որևէ դեպք: Ընտրողների ստորագրած ցուցակներին ծանոթանալու հնարավորության բացակայության վերաբերյալ հարցադրումները համարելով անհիմն՝ պատասխանող կողմը նշում է, որ «...առկա չէ որևէ բողոք, որ որևէ իրավասու անձի արգելվել է ծանոթանալ ընտրողների ստորագրած ցուցակներին», ինչպես և՝ «...առկա չէ որևէ բողոք, որ վստահված անձին կամ որևէ այլ իրավասու սուբյեկտի թույլ չի տրվել քվեարկության ընթացքում նշումներ կամ գրառումներ կատարել»:

Ըստ պատասխանողի՝ թվով 76 ընտրական տեղամասերից 67-ի գրանցամատյաններում առկա չեն գրառումներ քվեարկության օրը կատարված որևէ խախտման վերաբերյալ, իսկ մնացած 9 հանձնաժողովներում առկա գրառումների ուսումնասիրմամբ կայացվել է 11.05.2012թ. թիվ 62-Ա որոշումը և փաստվել, որ այդ խախտումները որևէ ազդեցություն չեն ունեցել քվեարկության արդյունքների վրա: Հետևաբար, ինչպես եզրակացնում է պատասխանող կողմը, դիմողի պահանջներն անհիմն են և ամբողջությամբ ենթակա են մերժման:

4. Սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նախ արձանագրել, որ ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված սահմանադրաիրավական վեճերով առանցքային նշանակություն ունի, թե դիմողն ընտրությունների նախապատրաստման, անցկացման և արդյունքների ամփոփման գործընթացներում իր ընտրական իրավունքների պաշտպանության խնդրով արդյո՞ք իրացրել կամ ինչպե՞ս է իրացրել օրենսդրությամբ, այդ թվում՝ ՀՀ ընտրական օրենսգրքով նախատեսված միջոցները՝ կապված ընտրական հանձնաժողովների, իրավասու այլ մարմինների ու պաշտոնատար անձանց որոշումների ու գործողությունների (անգործության) բողոքարկման (այդ թվում՝ դատական բողոքարկման) հետ:

Հետևաբար, գործով ներկայացված յուրաքանչյուր փաստարկ սահմանադրական դատարանի կողմից ենթակա է գնահատման, ելնելով այդ միջոցների՝ օրենքով նախատեսված կարգով ու ժամկետներում իրացման իրողությունից, վերջինը փաստող ապացույցների առկայությունից, որոնց պարագայում միայն կարող է սահմանադրորեն իրավաչափ հիմք ստեղծվել ընտրությունների արդյունքներով իրավասու մարմնի կայացրած ակտի իրավաբանական հետագա ուժի հարցը որոշելու համար: Համանման իրավական դիրքորոշում սահմանադրական դատարանն արտահայտել է իր մի շարք որոշումներում: Այդպիսի դիրքորոշումն սկզբունքային նշանակություն ունի նաև սույն գործով ներկայացված փաստարկների գնահատման առնչությամբ:

5. Դիմումի և գործում առկա մյուս փաստաթղթերի ուսումնասիրման արդյունքներով սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դիմողի կողմից ներկայացված այն փաստարկը, համաձայն որի՝ թիվ 38 ընտրատարածքում նախընտրական քարոզչության ընթացքում դիմողի մրցակից թեկնածուի կողմից իրականացվել է բարեգործություն, քննության է առնվել թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից, որի արդյունքներով 03.05.2012թ. կայացվել է որոշում՝ դիմողի համապատասխան դիմումը՝ ներկայացված փաստերի հավաստիությունն ապացուցված չլինելու պատճառաբանությամբ մերժելու վերաբերյալ: Այդ որոշումն օրենսդրությամբ սահմանված կարգով դիմողը չի վիճարկել: Հետևաբար, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 7-րդ մասի ուժով վերոհիշյալ փաստարկը՝ որպես ընտրություններից հետո պատգամավորի թեկնածուի գրանցումը վիճարկելու ապացուցողական հիմք, սահմանադրական դատարանում ներկայացնելի չէ:

Դիմողի այն պնդման կապակցությամբ, համաձայն որի՝ խախտվել է ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասի և, մասնավորապես՝ կրկնակի քվեարկության դեպքերը բացառելու իրավական պահանջը, պատասխանողը փաստում է, որ այն քննության է առնվել (ոչ դիմողի նախաձեռնությամբ) թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից և արդյունքում ընդունվել է թիվ 62-Ա որոշումը, որի իրավաչափությունը որևէ կերպ վիճարկված չէ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով: Բացի դրանից, այս խնդրի առնչությամբ պատասխանողը նշում է, որ ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը և թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 47-րդ հոդվածի 6-րդ մասով իրենց վերապահված իրավունքից օգտվելով, լուծում են սովել խնդրին՝ հանձնարարելով հատուկ նյութի փոխարեն օգտագործել սովորական թանաք: Դիմող կողմն իր այն պնդումը, թե ընտրողների անձնագրերում դրոշմակնքման սահմանված կարգից շեղումը կրել է համատարած և միտումնավոր բնույթ, որի արդյունքում դիմողի մրցակից պատգամավորության թեկնածուի օգտին ապահովվել է քվեների առավելագույն քանակ, որևէ կերպ փաստարկված չէ: Գործի նյութերում առկա չէ նաև որևէ ապացույց՝ ընտրատարածքում կրկնակի քվեարկության որևէ փաստի վերաբերյալ: Հետևաբար, առկա չէ նաև այդ հանգամանքը սահմանադրական դատարանում որպես թիվ 38 ընտրատարածքում ընտրությունների արդյունքների վրա էապես ազդող ընտրախախտում գնահատելու որևէ իրավական հիմք, նկատի ունենալով նաև այդ խնդրի շրջանակներում իրավասու սուբյեկտների կողմից ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումների վարչաարդարադատա-

կան կարգով վիճարկման՝ օրենքով նախատեսված միջոցը չիրացնելու հանգամանքը և սահմանադրական դատարանի՝ 2012թ. մայիսի 31-ի ՍԳՈ-1028 որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշումը:

Ընտրությունների անցկացման, կազմակերպման և քվեարկության ժամանակ հավասար ընտրական իրավունքի ենթադրյալ խախտման կապակցությամբ դիմողի կողմից բերված հարցադրումների առնչությամբ սահմանադրական դատարանն արտահայտել է իր իրավական դիրքորոշումները 2012թ. մայիսի 31-ի ՍԳՈ-1028 որոշման մեջ, մասնավորապես գտնելով, որ քաղաքական պաշտոններ զբաղեցնող պաշտոնատար անձանց օրենքով արգելված չէ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 18-րդ և 22-րդ հոդվածների պահանջների պահպանմամբ նախընտրական քարոզչություն իրականացնել: Դիմող կողմը, փաստորեն, բառացի կրկնում է 2012 թվականի մայիսի 6-ի ՀՀ Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով ընտրությունների արդյունքներով ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 13-ի թիվ 265-Ա որոշումը վիճարկելու վերաբերյալ սահմանադրական դատարան ներկայացված դիմումի փաստարկները:

Դիմողը չի ներկայացրել նաև որևէ հիմնավոր փաստարկ, որ իր վստահված անձանց համար գործնականում անհնար (կամ անհասանելի) է եղել լիարժեք ծանոթանալ ընտրողների ստորագրած ընտրական ցուցակներին: Ընտրատարածքի թվով 76 ընտրական տեղամասերում բոլոր թեկնածուների վստահված անձանց ընդհանուր թիվը կազմել է 777: Այդ անձանց կողմից որևէ տեղամասում մեծամասնական ընտրակարգով քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի վերաբերյալ որևէ դիմում, ինչպես նշվեց, չի ներկայացվել: Այդպիսի որևէ դիմում չի ներկայացվել նաև տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների թվով 532 անդամների կողմից: Դիմող կողմը սահմանադրական դատարան չի ներկայացրել որևէ ապացույց ընտրողների ստորագրած ընտրացուցակներին ծանոթանալու իրավական խոչընդոտի վերաբերյալ: Ի դեպ, ինչպես վկայում են գործի նյութերը, թիվ 38 ընտրատարածքում թվով 76 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նախագահներից 35-ը նշանակված են եղել Հայաստանի Հանրապետական կուսակցության կողմից, 15-ը՝ «Բարգավաճ Հայաստան», 14-ը՝ «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցություն», 7-ը՝ «Ժառանգություն», 7-ը՝ «Օրինաց երկիր» կուսակցությունների կողմից: Նույն համամասնությամբ են նշանակվել նաև հանձնաժողովների քարտուղարները:

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2012թ. մայիսի 5-ի ՍԳՈ-1027 որոշմամբ իրավական դիրքորոշում էր արտահայտել, համաձայն որի՝ «ընտրական իրավունքի պաշտպանության օրենքով նախատեսված գործընթացների շրջանակներում վերահսկողական համապատասխան իրավասությամբ օժտված իրավասուբյեկտների համար ընտրական իրավունքի պաշտպանությանը վերաբերող որևէ տեղեկատվության մատչելիությունը չի կարող արգելափակվել՝ առավել ևս նման տեղեկատվությունը դատարաններին տրամադրելու առնչությամբ»: Գործի նյութերից ելնելով՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ընտրատարածքի որևէ ընտրական տեղամասում մեծամասնական ընտրակարգով քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի ոչ մի դիմում իրավասու սուբյեկտների կողմից չներկայացվելու և վերահաշվարկ չնախաձեռնելու պայմաններում դիմող կողմը փաստորեն իրեն զրկել է ընտրողների ստորագրած ցուցակներին ծանոթանալու իրավական հնարավորությունից, հետևաբար՝ նաև մերժե-

լի է սահմանադրական դատարանի միջոցով նման տեղեկություններ ստանալու միջնորդությունը:

Գիմողը, որպես իր դիրքորոշումները հիմնավորող հավելյալ փաստարկ, վկայակոչում է նաև ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ դիտորդական առաքելության դիտարկումները: Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2012թ. մայիսի 31-ի ՍԳՈ-1028 որոշմամբ իրավական դիրքորոշում է արտահայտել ընտրական գործընթացներում միջազգային դիտորդական առաքելությունների դիտարկումների ինչպես ընդհանուր, այնպես էլ դատավարական առումով ապացուցողական նշանակության վերաբերյալ, ինչը վերաբերելի է նաև սույն գործին:

6. ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 74-րդ հոդվածի, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածի 6-րդ մասի համաձայն՝ օրենքով սահմանված կարգով ՀՀ սահմանադրական դատարանի քննությանն են ենթակա **բացառապես ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերը**, ընդ որում՝ ՀՀ Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրությունների առնչությամբ սահմանադրական դատարանում կարող է վիճարկվել միայն տվյալ ընտրատարածքում պատգամավոր ընտրվելու մասին ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշումը՝ **վերջինիս ոչ իրավաչափությունը հիմնավորող կոնկրետ փաստարկների հիման վրա**: Իրավական այս պահանջներից ելնելով և գնահատելով դիմող և պատասխանող կողմերի դիրքորոշումները, նրանց կողմից ներկայացված ապացուցողական նշանակություն ունեցող փաստարկները՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ սույն գործով առկա չէ որևէ իրավափաստարկ, որով կհիմնավորվեր թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից 2012թ. մայիսի 6-ի Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ այլ որոշման կայացումը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 63, 64 և 74-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Թիվ 38 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» թիվ 38 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 64-Ա որոշումը թողնել ուժի մեջ:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**19 հունիսի 2012 թվականի
ՍԳՈ-1033**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 6-Ի ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ
ՄԵԾԱՄԱՍՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՐԳՈՎ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ
ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԹԻՎ 17 ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ
ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 11-Ի
ԹԻՎ 41-Ա ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԻ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

22 հունիսի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 9-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25 և 74-րդ հոդվածների,

դռնբաց միատում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի մայիսի 6-ի ՀՀ Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրության արդյունքներով թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 41-Ա որոշման հետ կապված վեճի վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով թիվ 17 ընտրատարածքում պատգամավորի թեկնածու Գ. Ներսիսյանի՝ 17.05.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը 2012թ. մայիսի 21-ի աշխատակարգային միատում քննարկելով վերոհիշյալ դիմումի ընդունելիության հարցը, որոշում է կայացրել՝ համաձայն «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 31-րդ հոդվածի 3-րդ, 5-րդ մասերի, 74-րդ հոդվածի 4-րդ և 19-րդ մասերի պահանջների՝ գործն ընդունել քննության և գործով որպես պատասխանող կողմ դատավարությանը ներգրավել թիվ 17 ընտրատա-

րաձքային ընտրական հանձնաժողովին: Նշված որոշմամբ գործով զեկուցող է նշանակվել ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամ Վ. Հովհաննիսյանը:

Սահմանադրական դատարանում դիմող կողմի՝ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով թիվ 17 ընտրատարածքում պատգամավորի թեկնածու Գ. Ներսիսյանի ներկայացուցիչներն են փաստաբաններ Տ. Եգորյանը և Լ. Հակոբյանը, իսկ որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի ներկայացուցիչներն են թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահ Ա. Մարգարյանը, ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Ն. Հովհաննիսյանը:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, կողմերի և նրանց ներկայացուցիչների գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով դիմումը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ընտրություններն անցկացվել են 2012 թվականի մայիսի 6-ին՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 68-րդ հոդվածում նախատեսված ժամկետում: Ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման նպատակով Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 41-րդ հոդվածով նախատեսված հիմքերով կազմավորվել է թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը: Ընտրատարածքը ներառում է թվով 48 ընտրական տեղամաս:

Թիվ 17 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով գրանցվել ու քվեաթերթիկներում ընդգրկվել են Ազգային ժողովի պատգամավորի 4 /չորս/ թեկնածու: Ըստ թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի ամփոփիչ արձանագրության՝ ընտրողների ընդհանուր թիվը 65020 է, իսկ քվեարկությանը մասնակցել է 44512 ընտրող: Թեկնածուների օգտին տրված ձայների թիվը 41917 է, որը բաշխվել է հետևյալ կերպ. Տ. Կարապետյան՝ 7175, Ս. Հայրապետյան՝ 4500, Գ. Ներսիսյան՝ 2374, Կ. Պողոսյան՝ 27868: Անճշտությունների թիվը կազմել է 0:

Թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 41-Ա որոշմամբ թիվ 17 ընտրատարածքից Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր է ընտրվել Կ. Պողոսյանը:

2. Դիմողը գտնում է, որ անհրաժեշտ է անվավեր ճանաչել «Թիվ 17 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 41-Ա որոշումը և թիվ 17 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավորի ընտրությունների արդյունքները:

Դիմողի պնդմամբ՝ ընտրատարածքի բազմաթիվ տեղամասերում գյուղապետերը և գյուղական համայնքների մի շարք աշխատակիցներ հանդես են եկել որպես Հայաստանի Հանրապետական կուսակցության և այդ կուսակցության մեծամասնական ընտրակարգով թեկնածուի վստահված անձինք և տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների անդամներ:

Դիմողը գտնում է, որ թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը, զուտ ձևական պատճառաբանությամբ, օրենսդրական ակտերով ամրագրված սկզբունքների և ընթացակարգերի խախտմամբ մերժել է իր վստահված անձի դիմումը թիվ 17/27 ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ:

Դիմողը վկայակոչում է մի շարք փաստեր, որոնք, իր կարծիքով, խոչընդոտել են քվեարկության գործընթացին: Որպես այդպիսիք նշվում են.

- թիվ 17/27 ընտրատեղամասում ՀՀԿ-ի կողմից առաջադրված թեկնածուի վստահված անձինք վեճեր են սադրել՝ «նպատակ ունենալով հեռացնել ՀՀԿ-ն չներկայացնող որոշ վստահված անձանց»,
- ընտրության ողջ ընթացքում մարդիկ ընտրատեղամաս են ներկայացել խումբ-խումբ և հատկապես քվեարկության առաջին երեք-չորս ժամերին, դիտարկվել են ընտրողների մեծ կուտակումներ,
- ՀՀԿ-ն ներկայացնող վստահված անձանց խմբերը «... կանգնել են տեղամասային կենտրոնների մուտքի մոտ, այն մասում, որտեղ փակցված են ընտրողների ցուցակները և քվեաթերթիկների օրինակները և ողջ ընթացքում իմպերատիվ ցուցումներ են տվել ընտրատեղամասերի ընտրողներին, թե ում օգտին քվեարկել»,
- արձանագրվել են բազմաթիվ դեպքեր, երբ անձն օգնություն է ցուցաբերել մեկից ավելի «անօգնական» քաղաքացիների և այլ դեպքեր:
- Դիմողը վկայակոչում է, որ անօրինականություններ են տեղի ունեցել նաև թիվ 17/11 ընտրական տեղամասում քվեարկությունների ընթացքում, սակայն տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը դրանց պատշաճ չի արձագանքել:

Դիմողը բարձրացնում է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածով նախատեսված բողոքարկման ընթացակարգի անարդյունավետության, մասնավորապես, բողոքարկման համար սահմանված ժամկետների ողջամտության խնդիր: Այս առնչությամբ դիմողը նշում է, որ 2012 թվականի մայիսի 11-ին դիմում է ներկայացրել թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով՝ Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավորի ընտրությունների արդյունքներն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ: Ըստ դիմողի՝ թեև դիմումը չի ներկայացվել նախքան ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածի 9-րդ մասի 5-րդ կետով նախատեսված վերջնաժամկետը, այնուհանդերձ, վերոնշյալ հոդվածով նախատեսված ժամկետը չի կարելի ողջամիտ համարել՝ հաշվի առնելով այն աշխատանքի ծավալը, որը պետք է կատարի դիմողը՝ հավաքելու, ամփոփելու և ներկայացնելու մի շարք ընտրատեղամասերում ընտրակեղծիքների և այլ ընտրախախտումների վերաբերյալ տեղեկություններ:

Դիմողը նշում է, որ թիվ 17 ընտրատարածքի բոլոր տեղամասերում խախտվել է ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասի պահանջը և համապատասխան դրոշմակնքում չիրականացնելու արդյունքում չի գործել կրկնակի քվեարկության հնարավոր դեպքերի կանխմանն ուղղված իրավական երաշխիքը:

Դիմողի կարծիքով՝ կրկնակի քվեարկությունը, այլոց փոխարեն ընտրությունները, բացակա, մահացած անձանց փոխարեն քվեարկությունները զանգվածային բնույթ են կրել, ինչը կարելի է շատ արագ փաստել ընտրողների կողմից ստորագրված ցուցակների հրապարակման միջոցով:

3. Պատասխանողն անհիմն է համարում թիվ 17 ընտրատարածքում քվեարկության արդյունքներով ընդունված որոշումը և ընտրության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ դիմողի պահանջը:

Ի պատասխան գյուղապետերի կամ գյուղական համայնքների աշխատակիցների՝ որպես վստահված անձ կամ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամ հանդիսանալու վերաբերյալ դիմողի պնդումներին, վկայակոչելով ՀՀ Սահմանադրության 83.5-րդ հոդվածը, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 32-րդ հոդվածի 3-րդ մասը, 39-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, 149-154.6-րդ հոդվածները, պատասխանողը նշում է, որ վստահված անձանց՝ օրենքով սահմանված ցանկում ընդգրկված չեն տեղական ինքնակառավարման մարմնի ղեկավարը և համայնքային ծառայողը, թիվ 17 ընտրատարածքի 48 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներում ընդգրկված թվով 336 անդամներից որևէ մեկը նշանակված չի եղել ընտրական օրենսգրքի՝ վերը նշված հոդվածների պահանջների խախտմամբ, իսկ թիվ 17/27 ընտրական տեղամասի վերաբերյալ ներկայացված հանգամանքներն առանձին մասնավոր դեպք է, որը որևէ հիմնավորմամբ չի կարող ազդեցություն ունենալ անգամ նշված տեղամասում արձանագրված քվեարկության արդյունքների վրա:

Պատասխանողը նշում է նաև, որ դիմողը չի վկայակոչել փաստեր, հիմնավորումներ, ապացույցներ: Թիվ 17 ընտրատարածքի թվով 48 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներից 41-ի գրանցամատյաններում քվեարկության օրը խախտումների վերաբերյալ գրառումներ չեն կատարվել, իսկ մնացած թվով 7 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում առկա գրառումների ուսումնասիրմամբ թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը 11.05.2012թ. կայացրել է թիվ 39-Ա որոշումը, որով գտել է, որ 2012 թվականի մայիսի 6-ի Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ընտրություններում թիվ 17 ընտրատարածքում տեղի ունեցած խախտումները որևէ ազդեցություն չեն ունեցել քվեարկության արդյունքների վրա: Ընդ որում, նշված որոշումը չի բողոքարկվել ո՛չ վերադասության, ո՛չ էլ դատական կարգով:

Բողոքարկման գործընթացների արդյունավետության, բողոքարկման համար սահմանված ժամկետների առնչությամբ դիմողի հարցադրումների կապակցությամբ պատասխանողը նշում է, որ դրանք առնչվում են ընտրական օրենսգրքի նորմերի սահմանադրականության խնդրին, որը չի հանդիսանում սույն գործով քննության առարկա: Այդուհանդերձ, պատասխանողը տվյալ խնդրի առնչությամբ վկայակոչելով ընտրական օրենսգրքով նախատեսված՝ քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի և քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու ինստիտուտները, նշում է, որ մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավորի ընտրության վերաբերյալ թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովին ներկայացված է եղել ընդամենը 2 դիմում, որոնք սահմանված կարգով և ժամկետներում քննության առարկա են հանդիսացել ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովում: Մեծամասնական ընտրակարգով քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի որևէ դիմում ներկայացված չի եղել: Մեծամասնական ընտրակարգով ընտրության քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու մասին ներկայացվել է միայն 1 դիմում, այն էլ՝ ընտրական օրենսգրքով սահմանված ժամկետների խախտմամբ: Ըստ պատասխանողի՝ բողոքարկման ժամկետներն իրական են ու ողջամիտ՝ հաշվի առնելով նաև ընտրությունների արդյունքներն ամփոփելու համար ընտրատա-

րաձքային ընտրական հանձնաժողովներին օրենքով տրամադրված ժամանակի սահմանափակ լինելը:

Պատասխանողը նաև փաստեց, որ թիվ 17/27 ընտրական տեղամասի քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ դիմողի ներկայացուցչի՝ թիվ 17 ԸԸՀ-ին փոստով ուղարկված դիմումն իրենց չի հասել:

4. Դիմողն իր խնդրանքը, ի թիվս այլնի, փաստարկում է տեղական ինքնակառավարման մարմինների ղեկավարների և համայնքային ծառայողների՝ որպես ընտրատարածքում առաջադրված՝ Հայաստանի Հանրապետական կուսակցության թեկնածուի վստահված անձ և տեղամասային հանձնաժողովների անդամներ լինելու հանգամանքով:

Այս փաստարկի առնչությամբ սահմանադրական դատարանը նախ արձանագրում է, որ այն անձանց ցանկը, ովքեր չեն կարող լինել վստահված անձ, սպառիչ կերպով սահմանված է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 32-րդ հոդվածի 3-րդ մասով: Այդ ցանկում տեղական ինքնակառավարման մարմինների ղեկավարները կամ համայնքային ծառայողները ներառված չեն և նշված դրույթով սահմանված արգելքը չի տարածվում նրանց վրա: Հետևաբար, նշված անձանց հանդես գալը վստահված անձի կարգավիճակով՝ ինքնին օրենքի որևէ պահանջի խախտում չի նշանակում:

Դիմողն իր գրավոր բացատրություններում, ընդունելով, որ ՀՀ ընտրական օրենսգիրքը տեղական ինքնակառավարման մարմինների ղեկավարների և համայնքային ծառայողների համար վստահված անձ լինելու արգելք չի նախատեսում, միաժամանակ նշում է, որ «նման արգելքի բացակայությունից ամենևին չի բխում նման պրակտիկայի սահմանադրականությունը»:

Այս պնդման առնչությամբ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ, նախ՝ առկա պրակտիկայի սահմանադրականության վերաբերյալ հարցադրումը ներկայացնելի չէ քննության առարկա վեճի շրջանակներում, երկրորդ՝ վկայակոչված պրակտիկայի ենթադրյալ «հակասահմանադրականության» վերաբերյալ դիմողի դատողությունները դիմողի կողմից ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սուբյեկտիվ ընկալման և մեկնաբանման արդյունք են: Սահմանադրական այդ դրույթում ամրագրված պահանջը վերաբերում է միայն այնպիսի գործողություններին, որոնք պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք պետք է կատարեն ի պաշտոնե: Այն որևէ կերպ չի սահմանափակում պաշտոնեական պարտականությունների կատարումից դուրս այլ կարգավիճակում հանդես գալու և վերջինիս կապակցությամբ ոչ ի պաշտոնե գործողություններ կատարելու հնարավորությունը:

Ինչ վերաբերում է տեղական ինքնակառավարման մարմինների ղեկավարների և համայնքային ծառայողների՝ ի խախտումն ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 39-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջի, թիվ 17 ընտրատարածքի տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների անդամներ լինելու՝ առանց կոնկրետ հանձնաժողովների և վերջիններիս անդամների տվյալների մատնանշման, դիմողի վերացական պնդմանը, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ընտրական այդ հանձնաժողովների անհատական կազմերը հայտնի են եղել քվեարկությունից դեռևս 25 օր առաջ և նրանց՝ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 39-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջներին չհամապատասխանելու վերաբերյալ որևէ բողոք կամ բողոքարկման արգելք չի եղել ու սույն գործով ներկայացված չէ:

Վերոնշյալից ելնելով, սույն վեճի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը մերժելի է համարում դիմողի խնդրանքը՝ ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովից տեղեկություններ պահանջել «...թիվ 17 ընտրատարածքային հանձնաժողովի անդամների վերջին հինգ տարվա ընթացքում կուսակցական պատկանելության և զբաղեցրած պաշտոնների /կատարած աշխատանքի/ մասին», ինչպես նաև «...թիվ 17 ընտրատարածքային հանձնաժողովից տեղեկություններ պահանջել թվով 48 տեղամասային հանձնաժողովների անդամների, ՀՀԿ-ի և ՀՀԿ-ական վստահված անձանց վերջին հինգ տարիների ընթացքում կուսակցական պատկանելության և զբաղեցրած պաշտոնների /կատարած աշխատանքի/ մասին»:

5. ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածով նախատեսված՝ բողոքարկման ընթացակարգերի անարդյունավետության և, մասնավորապես, բողոքարկման ժամկետների ոչ ողջամիտ լինելու վերաբերյալ դիմողի փաստարկների առնչությամբ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ նման հարցադրման միջոցով դիմողն ըստ էության բարձրացնում է այդ ընթացակարգերը սահմանող նորմերի սահմանադրականության վերաբերյալ խնդիր:

Սահմանադրական դատարանն ընտրությունների արդյունքներով կայացված որոշումների վերաբերյալ վեճերի շրջանակներում բարձրացվող՝ նորմատիվ իրավական ակտերի դրույթների սահմանադրականության հարցերի վերաբերյալ իր դիրքորոշումներն է արտահայտել մասնավորապես իր՝ 2008թ. մարտի 8-ի ՍԳՈ-736, ինչպես նաև 2012թ. մայիսի 31-ի ՍԳՈ-1028 որոշումներում: Ընդգծվել է, որ «...ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշման հետ կապված վեճի քննության շրջանակներում սահմանադրական դատարանն իրավասու չէ միաժամանակ քննության առնել օրենքների սահմանադրականության հարց, ինչը «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված չէ»: «Ընտրության արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերը չեն կարող դիտարկվել որպես իրավական նորմի սահմանադրականության վեճեր, քանի որ վերջիններիս լուծման համար սահմանադրական այլ պահանջներ ու ընթացակարգեր են նախատեսված»: Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ իր ՍԳՈ-1028 որոշման մեջ նշել է քվեարկության արդյունքների բողոքարկման ժամկետների սահմանման, ինչպես նաև հարգելի պատճառներով բաց թողնված ժամկետների վերականգնման իրավակարգավորման հարցերի հետագա օրենսդրական բարեփոխումների անհրաժեշտությունը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաև, որ ընտրական գործընթացներում բողոքարկման ժամկետների ողջամտության և արդարացիության խնդիրն բազմիցս անդրադարձել են նաև Եվրոպայի խորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» եվրոպական հանձնաժողովը («Վենետիկի հանձնաժողով») և ԺՀՄԻԳ-ը: Մասնավորապես, Ուկրաինայի ժողովրդական պատգամավորների ընտրության մասին օրենքի նախագծի վերաբերյալ Վենետիկի հանձնաժողովի և ԺՀՄԻԳ-ի 2011թ. հոկտեմբերի 17-ի համատեղ կարծիքում այդ առնչությամբ նշված է. «Կարևոր նշանակություն ունի ընտրական վեճերի առնչությամբ բողոքարկման և վեճերի քննության ձգձգվող, երկարատև ընթացքից խուսափելու հանգամանքը, ուստի անհրաժեշտ են ժամկետային սահմանափակումներ: Այնուամենայնիվ, այդ ժամկետային սահմանափակ-

կումները չպետք է լինեն այնքան սահմանափակող, որ կանխարգելեն արդարացի լուծման հասնելու հնարավորությունը: ... Բողոք ներկայացնելու համար սահմանված վերջնաժամկետից բացառություն պետք է կատարվի այն դեպքում, երբ դիմողն այդ ժամկետում պատշաճ հետևողականության դեպքում չէր կարող իմանալ իրավախախտման մասին, և դա է պահանջում արդարության շահը»:

Վերոհիշյալ իրավական դիրքորոշումների տեսանկյունից գնահատելով թիվ 17/27 ընտրական տեղամասի քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ դիմողի վստահված անձի՝ դիմումի նկատմամբ դրսևորած մոտեցումը, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը մերժել է այդ դիմումը հիմնականում ձևական պատճառաբանություններով: Նկատի ունենալով, որ ընտրախախտումների վերաբերյալ առավել թվով արձագանքները վերաբերել են հենց այդ ընտրական տեղամասին, ընտրական հանձնաժողովը պարտավոր էր իր վերահսկողական լիազորությունների շրջանակներում ըստ էության պարզել իրավիճակը և անհրաժեշտ հիմքերի առկայության դեպքում՝ ընդհուպ անվավեր ճանաչել այդ տեղամասում քվեարկության արդյունքները: Անկախ այն բանից, որ դիմողը թիվ 17/27 տեղամասային ու թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների որոշումները, գործողությունները /անգործությունը/ իր կողմից բարձրացված հարցի տեսանկյունից դատական կարգով չի բողոքարկել, այնուամենայնիվ, գործի նյութերը վկայում են, որ թիվ 17/27 ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքների հետ կապված խնդիրներ առկա են:

Սահմանադրական դատարանը նաև արձանագրում է, որ այլ ընտրատեղամասերում ենթադրյալ ընտրախախտումների վերաբերյալ դիմողի հայտարարություններն ընդհանուր բնույթ են կրում և իրավական հստակությամբ փաստարկված չեն: Թիվ 17 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով բոլոր թեկնածուների վստահված անձանց ընդհանուր թիվը կազմել է 247: Օրենքով սահմանված ժամկետներում ու կարգով նշված 247 քաղաքացիների կողմից որևէ ընտրատեղամասում մեծամասնական ընտրակարգով քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի վերաբերյալ որևէ դիմում չի ներկայացվել: Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներում քվեարկության ընթացքին, ապա նաև արդյունքների ամփոփմանը հետևել են թվով 225 տեղական դիտորդներ՝ թվով 15 հասարակական կազմակերպություններից, որոնց կողմից նույնպես չի ներկայացվել որևէ դիմում-բողոք: Թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովին ներկայացված չեն եղել հատուկ կարծիքներ, և հանձնաժողովի անդամները չեն պահանջել իրականացնել վերահաշվարկ կամ քվեարկության արդյունքները ճանաչել անվավեր: Դիմողի կողմից ընտրական հանձնաժողովների որոշումների, գործողությունների /անգործության/ վերաբերյալ որևէ դատական հայց չի ներկայացվել ՀՀ վարչական դատարան:

Սահմանադրական դատարանն անդրադառնալով ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուների, նրանց վստահված անձանց, ինչպես նաև ընտրական գործընթացում վերահսկողական լիազորությամբ օժտված այլ սուբյեկտների կողմից ՀՀ Սահմանադրությամբ և ՀՀ ընտրական օրենսգրքով նախատեսված իրենց իրավունքներից օգտվելու առկա իրավիճակին, հարկադրված է կրկին ու կրկին ընդգծել, որ պասիվ ընտրական իրավունքի իրացման՝ ՀՀ ընտրական օրենսգրքով նախատեսված իրավական երաշխիքներն

ընտրական իրավունքի գործիքակազմի կարևոր բաղադրիչներն են, որոնցից օգտվելը չի կարող դիտարկվել որպես զուտ պատգամավորի թեկնածուի և նրա վստահված անձանց կամ վերահսկողական գործառույթ իրականացնող այլ անձանց հայեցողությանը թողնված լիազորություն: Այն ժամանակին ու օրենքով սահմանված կարգով չիրականացնելն իմաստագրկում է այդ լիազորությունը, իսկ իրավունքի պաշտպանությունը դառնում է անհնար:

6. ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր՝ 2008թ. մարտի 8-ի ՍԳՈ-736 որոշման մեջ արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումը. «...որևէ ընտրատեղամասում կատարված խախտումները չեն կարող հիմք հանդիսանալ այլ տեղամասերում նմանատիպ խախտումների մասին ենթադրություններ անելու կամ ընտրական գործընթացի օրինականությունն ամբողջությամբ կասկածի տակ դնելու համար: Ընտրությունների արդյունքում ընդունված որոշումն անվավեր ճանաչելու հիմք կարող են հանդիսանալ միայն օրենքով սահմանված կարգով փաստարկված այն կոնկրետ խախտումները, որոնք էական ազդեցություն են ունեցել կամ կարող էին ունենալ ընտրությունների վերջնական արդյունքների վրա»:

Վերոհիշյալ իրավական դիրքորոշմանը համապատասխան գնահատելով դիմողի ներկայացրած փաստարկները՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դիմողի մատնանշած կոնկրետ խախտումները, ինչպես նշվեց, հիմնականում վերաբերում են թիվ 17 ընտրատարածքի 17/27 ընտրական տեղամասին:

Նշված տեղամասում, մասնավորապես, դիտորդական առաքելություն իրականացնող դիտորդը քվեարկության ընթացքում աջակցել է Հայաստանի Հանրապետական կուսակցությանը և նրա թեկնածուին և հանդես է եկել նրանց օգտին: Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դիտորդի չեզոքության և այս կամ այն թեկնածուին աջակցելու կամ սատարելու անթույլատրելիության պահանջն անուղղակի կերպով նախատեսված է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 30-րդ հոդվածի 5-րդ մասում: Վերջինիս համաձայն՝ դիտորդի կողմից որևէ թեկնածուի, համամասնական ընտրակարգով ընտրություններին մասնակցող կուսակցության, կուսակցությունների դաշինքի աջակցելու դեպքում կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն իրավունք ունի համապատասխան կազմակերպությանը զրկելու դիտորդական առաքելություն իրականացնելու իրավունքից:

Թիվ 17/27 տեղամասում արձանագրվել է կրկնակի քվեարկության փորձ, որի կապակցությամբ, ըստ դիմողի, Արարատի ոստիկանության բաժնում նյութեր են նախապատրաստվում: Նշված տեղամասում դիմողի վստահված անձանց նկատմամբ սպառնալիքների կապակցությամբ դիմողի ներկայացուցիչները հաղորդում են ներկայացրել ՀՀ գլխավոր դատախազություն, որի կապակցությամբ ևս նյութեր են նախապատրաստվում Արարատի ոստիկանության բաժնում: Այս տեղամասը թիվ 17 ընտրատարածքի թվով 48 ընտրական տեղամասերից միակն է, որի կապակցությամբ դիմողի վստահված անձի կողմից, թեև օրենքով սահմանված ժամկետի խախտման շուրջ առկա վեճին, ներկայացվել է տեղամասում քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու պահանջ, և այդ պահանջը մերժելու վերաբերյալ թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական

հանձնաժողովի որոշումը վերադասության կարգով բողոքարկվել է ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով:

Թիվ 17/27 ընտրական տեղամասում տեղի ունեցած ընտրախախտումների վերաբերյալ պատասխանողն իր բացատրություններում, մասնավորապես, նշել է. «Ինչ վերաբերում է թիվ 17/27 ընտրական տեղամասի վերաբերյալ ներկայացված առանձին հանգամանքներին, ապա հարկ է նկատել, որ նախ նշվածն առանձին մասնավոր դեպք է, որևէ հիմնավորմամբ չի կարող ազդեցություն ունենալ անգամ նշված տեղամասում արձանագրված քվեարկության արդյունքի վրա»:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 74-րդ հոդվածի 11-րդ մասի համաձայն՝ եթե պատասխանող կողմն ընդունում է այն հանգամանքները, որոնցով դիմող կողմը հիմնավորում է իր պահանջներն ու առարկությունները, ապա վերանում է այդ հանգամանքների վերաբերյալ հետագայում ապացույցներ ներկայացնելու անհրաժեշտությունը: Վերոհիշյալ օրենքի այսպիսի իրավակարգավորմանը համապատասխան գնահատելով պատասխանողի բացատրություններում 17/27 ընտրական տեղամասի վերաբերյալ արտահայտված վերոհիշյալ դիրքորոշումը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ պատասխանողը չի հերքել դիմողի կողմից նշված տեղամասում տեղ գտած ընտրախախտումների վերաբերյալ պնդումները և, հաշվի առնելով նաև վերոգրյալ հանգամանքները՝ տվյալ տեղամասում տեղ գտած իրավախախտումների վերաբերյալ դիմողի պնդումները համարում է հաստատված և կողմի վկայությամբ լրացուցիչ հիմնավորման անհրաժեշտություն չի առաջանում, ինչի վերաբերյալ սահմանադրական դատարանին միջնորդություն էր ներկայացրել դիմողը: Ելնելով վերոհիշյալից՝ սահմանադրական դատարանն իր՝ 2003թ. ապրիլի 16-ի ՍԳՌ-412 և 2008թ. մարտի 8-ի ՍԳՌ-736 որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումներին համապատասխան՝ թիվ 17/27 ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքները համարում է ոչ հավաստի:

Ձևավորված իրավակիրառական պրակտիկային համապատասխան՝ սահմանադրական դատարանն ընտրությունների ընդհանուր արդյունքների վրա քվեարկության ոչ հավաստի արդյունքների ազդեցությունը գնահատելու նպատակով նման ընտրատեղամասերում առավել ձայներ ստացած թեկնածուի ձայների չափով կրճատում է քվեարկության արդյունքում թեկնածուներին տրված ձայների ընդհանուր տարբերությունը՝ այդ ձայները գումարելով անճշտություններին:

Թիվ 17 ընտրատարածքում առավել ձայներ ստացած պատգամավորի առաջին և երկրորդ թեկնածուների ձայների տարբերությունը 20639 է, իսկ դիմողն առավել ձայներ ստացած թեկնածուից պակաս է ստացել 25494 քվե կամ 11.7 անգամ պակաս: Չայների նման հարաբերակցության պայմաններում, հաշվի առնելով նաև թե՛ ընտրողների և թե՛ պատգամավորի մյուս թեկնածուների ընտրական իրավունքների երաշխավորման անհրաժեշտությունը, գնահատելով դիմող և պատասխանող կողմերի դիրքորոշումները, նրանց կողմից ներկայացված ապացուցողական նշանակություն ունեցող փաստարկները, ուսումնասիրելով թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 10-ի N 35-Ա, մայիսի 11-ի N 39-Ա, N 40-Ա և N 41-Ա որոշումները՝ եթե նույնիսկ վերոհիշյալ մոտեցմամբ ոչ հավաստի ճանաչվեն ոչ միայն հիմնական վեճի առարկա թիվ 17/27 ընտրական տեղամասի, այլև թիվ 17/11 ընտրական

տեղամասի քվեարկության արդյունքները /որոնցում առավելագույն ձայներ ստացած թեկնածուի ձայները համապատասխանաբար կազմել են 659 և 900/, միևնույն է, ընտրության ընդհանուր պատկերը չի փոխվում:

7. Ինչ վերաբերում է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասի պահանջի խախտման և ընտրողների կողմից ստորագրված ցուցակների ոչ հրապարակային լինելու հանգամանքի բացասական հետևանքների վերաբերյալ դիմողի փաստարկներին, ապա այդ փաստարկները գրեթե նույնությամբ ներկայացվել են ՀՀ Ազգային ժողովի 2012թ. մայիսի 6-ի թե՛ համամասնական, թե՛ մեծամասնական ընտրակարգով ընտրությունների արդյունքներով կայացված որոշումները վիճարկելու վերաբերյալ սահմանադրական դատարան ներկայացված դիմումներում, որոնց առնչությամբ սահմանադրական դատարանն իրավական դիրքորոշումներ է արտահայտել ՍԴՈ-1028, 1029, 1030, 1031, 1033 որոշումներում, և այդ դիրքորոշումները հավասարապես կիրառելի են սույն գործի շրջանակներում մատնանշված փաստարկների առնչությամբ:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 63, 64 և 74-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Թիվ 17 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» թիվ 17 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 41-Ա որոշումը թողնել ուժի մեջ:

2. Թիվ 17/27 ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ դիմողի վստահված անձի՝ փոստով ուղարկած դիմումի անհետացման, ինչպես նաև այդ ընտրատեղամասում՝ դիմողի կողմից վկայակոչված ընտրախախտումների փաստերի վերաբերյալ նյութերը տրամադրել ՀՀ գլխավոր դատախազությանը՝ օրենքով սահմանված կարգով ընթացք տալու համար:

3. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**22 հունիսի 2012 թվականի
ՍԴՈ-1034**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՄԻ 6-Ի ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ
ՄԵԾԱՄԱՍՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՐԳՈՎ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ
ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԹԻՎ 7 ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆՏՐԱ-
ԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՄԻ 11-Ի
ԹԻՎ 37-Ա ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԻ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

3 հուլիսի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի (զեկուցող), Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 9-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25 և 74-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի մայիսի 6-ի ՀՀ Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրության արդյունքներով թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 37-Ա որոշման հետ կապված վեճի վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով թիվ 7 ընտրատարածքում պատգամավորի թեկնածու Ն. Փաշինյանի՝ 16.05.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ 2012թ. մայիսի 21-ի աշխատակարգային նիստում քննարկելով վերոհիշյալ դիմումի ընդունելիության հարցը, որոշում է կայացրել՝ համաձայն «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 31-րդ հոդվածի 3-րդ, 5-րդ մասերի, 74-րդ հոդվածի 4-րդ մասի պահանջների՝ գործն ընդունել քննության և գործով որպես պատասխանող կողմ դատավարությանը ներգրավել թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովին:

Նշված որոշմամբ գործով զեկուցող է նշանակվել ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամ Մ. Թովուզյանը:

50 ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(66)2012

Սահմանադրական դատարանում դիմող կողմի՝ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով թիվ 7 ընտրատարածքում պատգամավորի թեկնածու Ն. Փաշինյանի ներկայացուցիչն է փաստարան Վ. Գրիգորյանը, իսկ որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի ներկայացուցիչներն են թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահ Գ. Սարգսյանը և ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Ն. Հովհաննիսյանը:

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2012թ. հունիսի 15-ի ՍԳ-ԱՌ-35 որոշմամբ կասեցրել է «2012 թվականի մայիսի 6-ի ՀՀ Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրության արդյունքներով թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 37-Ա որոշման հետ կապված վեճի վերաբերյալ» գործի վարույթը՝ համապատասխան նյութեր ու տեղեկատվություն պահանջելով ՀՀ գլխավոր դատախազությունից, ՀՀ վարչական դատարանից և ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովից: Սահմանադրական դատարանը նաև նկատի է ունեցել, որ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 56-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն գործի վարույթը կասեցնելը հանգեցնում է հիշյալ օրենքով, սահմանադրական դատարանի կանոնակարգով և սահմանադրական դատարանի որոշումներով սահմանված դատավարական ժամկետների ընթացքի կասեցմանը:

Պահանջված նյութերն ստանալուց հետո՝ սահմանադրական դատարանն իր՝ 2012թ. հունիսի 28-ի ՍԳ-ԱՌ-36 աշխատակարգային որոշմամբ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 57-րդ հոդվածի հիման վրա որոշել է գործի վարույթը վերսկսել 2012թ. հուլիսի 3-ին:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, կողմերի և նրանց ներկայացուցիչների գրավոր բացատրությունները, գնահատելով դատարանի պահանջով ներկայացված նյութերն ու տեղեկատվությունը, դրանց վերաբերյալ դիմողի ներկայացրած նկատառումները, հետազոտելով դիմումը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց.**

1. Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ընտրություններն անցկացվել են 2012 թվականի մայիսի 6-ին՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 68-րդ հոդվածում նախատեսված ժամկետում: Ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման նպատակով Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 41-րդ հոդվածով նախատեսված հիմքերով կազմավորվել է թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը: Ընտրատարածքը ներառում է թվով 35 ընտրական տեղամաս:

Թիվ 7 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով գրանցվել ու քվեաթերթիկներում ընդգրկվել են Ազգային ժողովի պատգամավորի 4 /չորս/ թեկնածու: Ըստ թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի՝ ընտրատարածքում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրության՝ ընտրողների ընդհանուր թիվը 59814 է, իսկ քվեարկությանը մասնակցել է 34063 ընտրող: Թեկնածուների օգտին տրված ձայների թիվը 31595 է, որը բաշխվել է հետևյալ կերպ. Ս. Ալեքսանյան՝ 19808, Տ. Գրիգորյան՝ 1262, Վ. Վարդանյան՝ 1088, Ն. Փաշինյան՝ 9437: Անճշտությունների թիվը կազմել է 186:

Թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 37-Ա որոշումով թիվ 7 ընտրատարածքից Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր է ընտրվել Ս. Ալեքսանյանը:

2. Գիմողը գտնում է, որ անհրաժեշտ է անվավեր ճանաչել «Թիվ 7 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 37-Ա որոշումը և 2012թ. մայիսի 6-ին Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ընտրություններում թիվ 7 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով ընտրված պատգամավոր ճանաչել իրեն՝ Նիկոլ Փաշինյանին:

Գիմողը պնդում է, որ ընտրությունների կազմակերպման ընթացքում խախտվել է Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրությունների մասնակից թեկնածուների համար հավասար պայմանների ապահովման օրենսդրական պահանջը՝ իր նախընտրական քարոզչությունը խոչընդոտելու ձևով, ինչպես նաև նախընտրական քարոզչությանը մասնակցել են մի շարք պաշտոնատար անձինք, ինչը համատեղելի չէ նրանց իրավասությունների հետ:

Ըստ Գիմողի՝ ընտրությունների կազմակերպման ընթացքում խախտվել է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 7-րդ մասի պահանջը, քանի որ թիվ 7 ընտրատարածքում ՀՀ Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավորության մյուս թեկնածուի անունից ընտրողներին գումար է բաժանվել, և տվյալ թեկնածուն անձամբ ընտրողներին խոստացել է անվճար ծառայություններ մատուցել:

Գիմողը պնդում է նաև, որ քվեարկության ընթացքում խախտվել է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասի պահանջը, քանի որ անձը հաստատող փաստաթղթի դրոշմակնքման համար տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին հատկացված նյութն օգտագործվելուց հետո անհետանում էր օրենքով նախատեսված ժամանակից ավելի վաղ, ինչը հնարավորություն էր ընձեռում կատարելու կրկնաքվեարկություն: Ըստ Գիմողի՝ կրկնաքվեարկության հնարավորություն է ընձեռել նաև ընտրողների ստորագրած ցուցակների հրապարակման օրենսդրական սահմանափակումը:

Գիմողը 2012թ. ապրիլի 23-ին դիմել է թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով՝ թիվ 7 ընտրատարածքում ՀՀ ԱԺ մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավորի թեկնածու Ս. Ալեքսանյանի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելու կապակցությամբ դատարան դիմելու պահանջով, որը մերժվել է թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. ապրիլի 27-ի թիվ 20-Ա որոշմամբ: Նշված որոշումը վերադատության կարգով բողոքարկվել է ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով, որը, հիմք ընդունելով «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 74-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի պահանջները, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի վերը նշված ակտը հակասում է ավելի բարձր իրավաբանական ուժ ունեցող իրավական ակտին, այն է՝ «Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական, ընտրատարածքային և տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների կանոնակարգերը ընդունելու մասին» ՀՀ ԿԸՀ-ի 11.08.2011թ. թիվ 55-Ն որոշման 2-րդ հավելվածի 41-րդ կետին, մասնակի բա-

վարարել է դիմում-բողոքը և իր՝ 02.05.2012թ. թիվ 228-Ա որոշմամբ անվավեր է ճանաչել թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի վերը նշված թիվ 20-Ա որոշումը, իսկ դիմում-բողոքը մնացած մասով մերժել է: Միաժամանակ, ԿԸՀ-ն պարտավորեցրել է թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովին մեկօրյա ժամկետում սահմանված կարգով քննարկել Դիմողի՝ 2012թ. ապրիլի 23-ին ներկայացրած դիմում-բողոքը: 2012թ. մայիսի 3-ին հրավիրված նիստում թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը կրկին քննարկելով Դիմողի դիմում-բողոքը՝ կայացրել է թիվ 25-Ա որոշումը՝ մերժելով դիմողի պահանջը:

Դիմողը 2012թ. մայիսի 4-ին թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի թիվ 25-Ա որոշումը բողոքարկել է ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով՝ պահանջելով անվավեր ճանաչել վիճարկված որոշումը: Վերջինս նույն օրը գումարած նիստում կայացրել է թիվ 235-Ա որոշումը՝ մերժելով դիմողի պահանջը:

Դիմողի պահանջի հիմնավորումները և պատճառաբանություններն ամփոփ հանգում են հետևյալին.

նախ՝ Դիմողը գտնում է, որ «Թիվ 7 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավորության թեկնածու Սամվել Լիմինդրի Ալեքսանյանի կողմնակիցները խոչընդոտել են Դիմողի նախընտրական քարոզարշավի իրականացմանը» /դիմումի կետ 3.1/: Շեշտվում է նաև, որ «Պետության պատկան մարմինները՝ տվյալ դեպքում ոստիկանությունը չի ապահովել Դիմողի ազատ նախընտրական քարոզչություն իրականացնելու իրավունքի իրացումը» /այստեղ և հետագա տեքստում մեջբերումներն ըստ բնագրի/:

Երկրորդ՝ ըստ Դիմողի՝ «Թիվ 7 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավորի թեկնածու Սամվել Ալեքսանյանը խախտել էր Ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 8-րդ կետը այն է՝ նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգը: Նրա անունից ընտրողներին գումար է բաժանվել և նա անձամբ ընտրողներին խոստացել է անվճար ծառայություններ մատուցել: Հանձնաժողովը պարտավոր էր դիմել դատարան Սամվել Ալեքսանյանի գրանցումը ուժը կորցրած ճանաչելու պահանջով, ինչը չի արել» /կետ 3.2/:

Երրորդ՝ «Թիվ 7 ընտրատարածքի բոլոր 35 տեղամասերում խախտվել է ընտրական օրենսգրքի 66-րդ հոդվածի 5-րդ մասի պահանջը» /կետ 3.3/:

Չորրորդ՝ «...ընտրությունների անցկացման, կազմակերպման և քվեարկության օրվա դրությամբ խախտվել էր նաև հավասար մրցակցային պայմաններում ընտրություններին մասնակցելու իր սահմանադրական իրավունքը համաձայն Սահմանադրության 4 հոդվածի» /կետ 3.4/:

Հինգերորդ՝ Դիմողը պնդում է, որ «...իր ընտրության իրավունքի խախտում է հանդիսանում նաև այն հանգամանքը, որ պետությունը՝ կրելով ընտրությունների անցկացման հավասարության պայմանը նաև «մեկ անձին մեկ ձայն» սկզբունքի շրջանակներում, չի ապահովել կրկնաքվեարկության բացառման իր պարտականությունը, ինչպես նաև ընդարձակ հնարավորություններ է ապահովել ոչ միայն կրկնաքվեարկության /ըստ էության՝ մեկ անձի կողմից մեկից ավելի անգամ քվեարկությանը մասնակցելը/ բացառումը, այլ նաև օրենքի խախտմամբ նման գործուն հնարավորություն է ընձեռել: Այս հանգամանքին մեծապես նպաստել է նաև ընտրողների կողմից ստորագրված ցուցակների հրապարակման ձևական արգելքը» /կետ 3.5/:

Վեցերորդ՝ Դիմողը հայտարարում է, որ «Դիմողի վստահված անձանց կողմից տեղամասերում ընտրախախտումների բազմաթիվ դեպքեր են արձանագրվել» /կետ 3.6/:

Դիմողի բոլոր այլ փաստարկները, որոնք ներկայացված են դիմումի 3.3., 3.4., 3.5., 3.7. կետերում, ինչպես նաև դիմումի 6-րդ կետում բերված միջնորդությունն ամբողջությամբ կրկնում են 2012 թվականի մայիսի 6-ի ՀՀ Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով ընտրությունների արդյունքներով ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 13-ի թիվ 265-Ա որոշումը վիճարկելու վերաբերյալ սահմանադրական դատարանում քննության առնված դիմումի համարժեք կետերի բովանդակությունը:

Պատասխանողի գրավոր բացատրությունների առնչությամբ 2012թ. հունիսի 12-ին սահմանադրական դատարան ներկայացրած իր նկատառումներում դիմողը կրկին անդրադառնալով իր հիմնական փաստարկներին՝ նաև գտնում է, որ «...ԿԸՀ-ն իր գործողություններով Դիմողին գրկել է ՀՀ Վարչական դատարան դիմելու հնարավորությունից, քանի որ ՀՀ Ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածի 11-րդ կետը սահմանում է. «Թեկնածուի, կուսակցության (կուսակցությունների դաշինքի) ընտրական ցուցակի, ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին դիմում կարող է ներկայացվել մինչև քվեարկության օրը»: Դիմողը նաև վկայակոչելով ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 8-րդ մասը՝ ուշադրություն է հրավիրում այն հանգամանքի վրա, որ թեկնածուի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելու պահանջով դատարան դիմելու իրավունքը ՀՀ ընտրական օրենսգրքը «...տվել է միմիայն թեկնածուին գրանցած հանձնաժողովին»:

Դիմողը, 2012թ. հունիսի 29-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան ներկայացրած իր նկատառումների շրջանակներում, գտնում է նաև, որ թեկնածուների կողմից և նրանց անունից ընտրողներին գումար բաժանելու ու անվճար ծառայություններ մատուցելու խոստումներ տալու՝ լրատվամիջոցների կողմից արձանագրված փաստերը փորձել են անտեսել Պատասխանողը, կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը, ոստիկանությունը և դատախազությունը:

3. Պատասխանող կողմը գտնում է, որ թիվ 7 ընտրատարածքում քվեարկության արդյունքներով ընդունված որոշումն անվավեր ճանաչելու և իրեն որպես թիվ 7 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով ընտրված պատգամավոր ճանաչելու վերաբերյալ դիմողի պահանջն անհիմն է, քանի որ թիվ 7 ընտրատարածքում ՀՀ ԱԺ մեծամասնական ընտրակարգով ընտրությունների նախապատրաստման և քվեարկության ընթացքում տեղի չեն ունեցել ՀՀ ընտրական օրենսգրքի այնպիսի խախտումներ, որոնք կարող էին հիմք հանդիսանալ հանձնաժողովի կողմից այլ որոշում կայացնելու համար:

Ի պատասխան թիվ 7 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 37-Ա որոշումն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ դիմողի պահանջին՝ պատասխանողը, հղում կատարելով ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 74-րդ հոդվածի 2-րդ և 8-րդ մասերին, վկայակոչելով 11.05.2012թ. կազմված՝ ընտրատարածքում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրության տվյալները, նշում է, որ թիվ 7 ընտրատարածքի թվով 35 ընտրատեղամասերից 24-ում առկա չեն գրառումներ

քվեարկության օրը կատարված խախտումների մասին, իսկ թվով 11 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում առկա գրառումների ուսումնասիրման արդյունքում թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը 11.05.2012թ. կայացրել է «2012 թվականի մայիսի 06-ի Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ընտրություններում թիվ 7 ընտրատարածքի տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկության օրն արձանագրված խախտումների վերաբերյալ» թիվ 35-Ա որոշումը, որով հանձնաժողովը հանգել է եզրակացության, համաձայն որի՝ 2012 թվականի մայիսի 6-ի Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրություններում թիվ 7 ընտրատարածքում կատարված խախտումների վերաբերյալ գնահատականները որևէ ազդեցություն չեն ունեցել քվեարկության արդյունքների վրա: Ընդ որում, նշված որոշումը վարչական կամ դատական կարգով չի բողոքարկվել և համարվում է ուժի մեջ մտած իրավաչափ ակտ:

Ավելին, հանձնաժողովը 11.05.2012թ. կայացրել է «2012 թվականի մայիսի 6-ի Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ընտրությունների քվեարկության արդյունքներն ամփոփելու մասին» թիվ 36-Ա որոշումը, որով գտել է, որ 2012 թվականի մայիսի 6-ին թիվ 7 ընտրատարածքում Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով ընտրությունների նախապատրաստման և քվեարկության ընթացքում տեղի չեն ունեցել ՀՀ ընտրական օրենսգրքի այնպիսի խախտումներ, որոնք կարող էին ազդել ընտրության արդյունքի վրա:

Պատասխանողը նշում է, որ դիմողը չի վկայակոչում փաստարկներ, որ ընտրատարածքում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունը հակասում է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի պահանջներին կամ ճշգրտորեն չի արտացոլում ընտրական տեղամասերում քվեարկության արդյունքների արձանագրությունների գումարային պատկերը: Թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը, հիմք ընդունելով, ի թիվս այլնի, ընտրատարածքում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունը, վերը նշված՝ 11.05.2012թ. թիվ 35-Ա և 36-Ա որոշումները, ինչպես նաև դատական գործեր չլինելու հանգամանքը, ընդունել է բացառապես իրավաչափ որոշում՝ Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով թիվ 7 ընտրատարածքում պատգամավոր ընտրվելու մասին:

Նախընտրական քարոզչությանը մի շարք պաշտոնատար անձանց մասնակցության առնչությամբ պատասխանողը, հղում կատարելով ՀՀ Մահմանադրության 2-րդ հոդվածի 2-րդ մասին, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 6-րդ մասի 1-ին կետին, 22-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետին, մեկնաբանելով ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 6-րդ մասի 1-ին կետում «իրենց լիազորություններն իրականացնելիս» և ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 22-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետում «պաշտոնեական լիազորություններն իրականացնելիս» բառակապակցությունները, գտնում է, որ քաղաքական պաշտոն զբաղեցնող անձանց կողմից ընտրություններին մասնակցելը չի կարող որակվել որպես ՀՀ Մահմանադրության 2-րդ հոդվածին հակասող:

Անձը հաստատող փաստաթղթերի վրա դրվող դրոշմակնիքների առնչությամբ պատասխանողը նշում է, որ դրոշմակնիքի արագ անհետանալու փաստը չի կարող ազդեցություն ունենալ քվեարկության արդյունքների վրա, քանզի թա-

նաքի կիրառումն ընդամենը լրացուցիչ, սակայն ոչ միակ միջոցն է կրկնակի քվեարկությունը բացառելու համար: Ավելին, վերը նշված փաստի վերաբերյալ ներկայացված դիմումը թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը քննարկել է նույն օրը՝ 06.05.2012թ. և ընդունել թիվ 31-Ա որոշումը, որը ոչ վերահաստիչ է, ոչ դատական կարգով չի բողոքարկվել, ինչը նշանակում է, որ այն ևս հանդիսանում է իրավաչափ վարչական ակտ:

Ընտրողների կողմից ստորագրված ցուցակներին ծանոթանալու առնչությամբ պատասխանողը, հղում կատարելով ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 33-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետին, նշում է, որ վստահված անձինք իրավունք ունեն ծանոթանալու ընտրողների կողմից ստորագրված ցուցակներին, դրանցից ինքնուրույն կատարել քաղվածքներ նաև քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի ժամանակ, մինչդեռ թիվ 7 ընտրատարածքի թվով 35 ընտրական տեղամասերից և ոչ մեկում ոչ համամասնական, ոչ մեծամասնական ընտրակարգով ներկայացված չէ քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի վերաբերյալ որևէ դիմում, առկա չէ վերահաշվարկ կատարելու վերաբերյալ որևէ մերժված կամ չընդունված դիմում, ինչը նշանակում է, որ ընտրողների կողմից ստորագրված ցուցակներին ծանոթանալու և դրանցից քաղվածքներ կատարելու իրավունքը լրիվ ծավալով չի իրացվել հենց դիմողի կողմից: Ավելին, թիվ 7 ընտրատարածքի թվով 35 տեղամասերից և ոչ մեկի առնչությամբ ներկայացված չէ նաև որևէ դիմում ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածի 9 և 10-րդ մասերով սահմանված նոր ինստիտուտի՝ տեղամասում քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ:

Դիմողի կողմից մատնանշված և դիմումի 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.10, 1.23, 1.24 ենթակետերում, 3.1 կետում, 3.1.1-3.1.10 ենթակետերում ներկայացված փաստերի առնչությամբ պատասխանողը նշում է, որ դրանց քննարկումը և լուծումն ընտրական հանձնաժողովների իրավասությունից դուրս են, քանի որ դրանք իրենց բնույթով քրեաիրավական հարաբերություններ են: Ավելին, նշված փաստերի վերաբերյալ դիմումներին իրավապահ մարմիններն արձագանքել են, սակայն հետագայում հետաքննության մարմնի գործողությունների կամ որոշումների իրավաչափությունը ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով դիմողի կողմից չի վիճարկվել:

Թիվ 7 ընտրատարածքային և ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովներին ներկայացված դիմումների և դրանց քննության արդյունքում կայացված որոշումների վերաբերյալ դիմողի փաստարկների առնչությամբ /դիմումի 1.8, 1.9, 1.11-1.22, ինչպես նաև 3.2 կետի 3.2.1-3.2.7 ենթակետերը/ պատասխանողը նշում է, որ դրանք վերաբերում են թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովին ու կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին ներկայացված դիմումներին և առնչվում են թիվ 7 ընտրատարածքում ՀՀ ԱԺ մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավորի թեկնածու Ս. Ալեքսանյանի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելու պահանջով և թիվ 190 դպրոցի տնօրենին ու Մալաթիա-Մեբաստիա վարչական շրջանի ղեկավարին վարչական տույժի ենթարկելու պահանջով թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից դատարան դիմելու իր լիազորությունների կատարմանը: Ըստ պատասխանողի՝ նշված դիմումների վերաբերյալ թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի համապատասխանաբար՝ թիվ 20-Ա և 21-Ա որոշումները վերահաստիչ են կարգով բողոքարկվել են ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնա-

ժողով, որն իր՝ 02.05.2012թ. թիվ 228-Ա և 229-Ա որոշումներով անվավեր է ճանաչել թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի վերը նշված թիվ 20-Ա և 21-Ա որոշումները, իսկ դիմում-բողոքները մնացած մասով մերժել է: Ի կատարումն ՀՀ ԿԸՀ-ի 02.05.2012թ. նշված թիվ 228-Ա և 229-Ա որոշումների՝ թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը 03.05.2012թ. ընդունել է համապատասխանաբար՝ թիվ 25-Ա և 26-Ա որոշումները, որոնք ևս բողոքարկվել են վերադատության կարգով, և որոնց կապակցությամբ ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը 04.05.2012թ. և 05.05.2012թ. ընդունել է համապատասխանաբար թիվ 235-Ա և 244-Ա որոշումները:

Վերը նշվածի կապակցությամբ պատասխանողը, հղում կատարելով ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 146-րդ հոդվածի 2-րդ մասին, նշում է, որ դիմողը հնարավորություն ուներ ՀՀ ԿԸՀ-ի 04.05.2012թ. և 05.05.2012թ. թիվ 235-Ա և 244-Ա որոշումները բողոքարկել ՀՀ վարչական դատարան՝ ընդհուպ մինչև քվեարկության հաջորդ օրը, ինչը չի կատարել, մինչդեռ, եթե դիմողն օգտվեր իրեն ընձեռված հնարավորությունից, ապա ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 74-րդ հոդվածի 8-րդ մասի ուժով ընտրության արդյունքներն ամփոփելիս թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը հիմք կընդուներ ոչ թե վերահաս ընտրական հանձնաժողովի, այլ դատական ակտով արտահայտված իրավական դիրքորոշումները: Պատասխանողը եզրակացնում է, որ «...դիմողի ներկայացրած փաստական հանգամանքերը չեն կարող ինքնուրույն գնահատման առարկա հանդիսանալ, քանզի դրանց վերաբերյալ արդեն իսկ առկա է չլիճարկված ակտ, որն իրավաչափ է, ուժի մեջ գտնվող է և այդ ակտով ներկայացված փաստական հանգամանքներին տրվել են իրավական գնահատականներ»:

4. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դիմումի և պատասխանող կողմի բացատրությունների ու դատարանի կողմից լրացուցիչ պահանջված նյութերի վերաբերյալ Դիմողի ներկայացրած նկատառումների ուսումնասիրությունը վկայում է, որ Դիմողը սահմանադրական դատարանում վիճարկելով Պատասխանողի 2012թ. մայիսի 11-ի թիվ 37-Ա որոշման իրավաչափությունը, ըստ էության գտնում է, որ այդ որոշումն անվավեր ճանաչելու արդյունքում պետք է անվավեր ճանաչել ոչ թե ընտրությունների արդյունքները, այլ իրեն ճանաչել ընտրված պատգամավոր:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 74-րդ հոդվածի 14-րդ մասով սահմանված է, որ ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերով եթե խնդիր է առաջադրվում անվավեր ճանաչել ընտրական հանձնաժողովի որոշումը, ապա անհրաժեշտ է հիմնավորել, որ պետք է ընդունվի հետևյալ որոշումներից որևէ մեկը.

- ա) անվավեր ճանաչել ընտրությունների արդյունքները,
- բ) ընտրված ճանաչել համապատասխան թեկնածուին կամ կուսակցության (դաշինքի) ընտրական ցուցակում ընդգրկված համապատասխան թվով թեկնածուների,
- գ) ընտրությունները ճանաչել չկայացած,
- դ) նշանակել ընտրության երկրորդ փուլ:

Այդ որոշումները, բնականաբար, միաժամանակ ընդունվել չեն կարող, և դրանցից յուրաքանչյուրն իր կոնկրետ հիմնավորումն ու իրավական նախա-

դրյալները պետք է ունենա: Չնայած այն բանին, որ Դիմողը միաժամանակ փորձում է փաստարկներ ներկայացնել նշված թե՛ ա) և թե՛ բ) կետերի վերաբերյալ, սակայն «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 27-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 5-րդ կետի պահանջներին համապատասխան որոշակի է խնդրանքը՝ «...անվավեր ճանաչել թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի N37-Ա որոշումը և 2012թ. մայիսի 6-ի Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ընտրություններում թիվ 7 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրված ճանաչել Դիմողին»: Նման հարցադրումը ենթադրում է, որ վեճի առարկա կարող է լինել կամ քվեարկության արդյունքներով առավել ձայներ ստացած թեկնածուի՝ ընտրություններին մասնակցության օրինականությունը, կամ էլ նրա օգտին տրված ձայների հաշվարկման իրավաչափությունը: Դիմողը վերջինիս վերաբերյալ համապատասխան փաստարկներ չի ներկայացնում և հիմնական շեշտադրումը կատարում է առաջին հանգամանքի վրա՝ գտնելով, որ 2012թ. մայիսի 6-ին թիվ 7 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով Ազգային ժողովի պատգամավորի ընտրությունների քվեաթերթիկներում անօրինական ձևով շարունակել է մնալ պատգամավորի թեկնածու Սամվել Ալեքսանյանի անունը: Հետևաբար, Դիմողը, ըստ իր հարցադրումների բնույթի, սահմանադրական դատարանում գործնականում բարձրացնում է պատգամավորի թեկնածուի գրանցման (դրա ուժը կորցրած ճանաչելու) ու քվեաթերթիկներում մնալու հետ կապված վեճ:

5. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունում առկա իրավակարգավորման շրջանակներում ընտրության արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերով սահմանադրական դատարանի լիազորությունների արդյունավետ իրականացումն ուղղակիորեն պայմանավորված է ընտրական գործընթացներում ներգրավված սուբյեկտների, ինչպես նաև հանրային իշխանության մարմինների գործունեության արդյունքներով՝ նրանց լիազորությունների և պատասխանատվության շրջանակներում: Մասնավորապես, այն հարցերով, որոնցով իրավասու են բացառապես հանրային իշխանության այլ մարմինները, ՀՀ սահմանադրական դատարանը կարող է ընտրական վեճի վերաբերյալ գործի մյուս փաստերի համակցությամբ գնահատել ընտրության արդյունքներով ընդունված որոշման իրավաչափությունը՝ նկատի առնելով այդ մարմինների կողմից իրենց լիազորությունների իրականացման արդյունքում ընդունված որոշումները կամ կատարված գործողությունները:

Միաժամանակ, սահմանադրական դատավարության կարևորագույն սկզբունքներից է գործերի ի պաշտոնե քննության պահանջը, որն ամրագրված է «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 5 և 19-րդ հոդվածներում՝ **իր որոշակի սահմաններով հանդերձ**: Ընտրական վեճերին վերաբերող հատուկ վարույթում (հիշյալ օրենքի 74-րդ հոդված) այս սկզբունքի կիրառման հիմնական սահմանը, մի կողմից, ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից որոշակի՝ համեմատաբար սեղմ ժամկետներում գործով ըստ էության որոշում կայացնելու իրական հնարավորությունն ու պարտականությունն է, մյուս կողմից՝ ՀՀ Սահմանադրության 5-րդ հոդվածի պահանջների կատարումը: Վերջինից բխում է, որ սահմանադրական դատարանն իրավասու չէ ստանձնել Սահմանադրու-

թյամբ կամ օրենքով այլ մարմիններին վերապահված լիազորություններ: Սահմանադրական այս պահանջը նկատի ունենալով՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքը որոշակի նախադրյալներ է սահմանում ընտրության արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերով արդյունավետ քննության համար, մասնավորապես՝ գործի վարույթը կասեցնելու (56-րդ հոդված) և այլ մարմիններին հանձնարարական տալու լիազորության իրականացման միջոցով (74-րդ հոդվածի 8-րդ մաս):

Վերոնշյալ հանգամանքները հաշվի առնելով, նկատի ունենալով նաև, որ դիմողը դատական կարգով իր իրավունքների պաշտպանությունից զրկված լինելը պայմանավորել է ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի գործողություններով, ՀՀ սահմանադրական դատարանը 2012թ. հունիսի 15-ին որոշել է կասեցնել սույն գործի վարույթը և պահանջել.

ա/ ՀՀ գլխավոր դատախազությունից՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանին տեղեկություններ տրամադրել դիմող Ն. Փաշինյանի դիմումի 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.9, 1.10 կետերում հիշատակված փաստերի վերաբերյալ իրավասու մարմինների կողմից՝ օրենքով սահմանված կարգով ձեռնարկված համապատասխան միջոցների և դրանց արդյունքների մասին,

բ/ ՀՀ վարչական դատարանից՝ ՀՀ սահմանադրական դատարան ներկայացնել 2012թ. մայիսի 6-ի ՀՀ Ազգային ժողովի ընտրությունների հետ կապված հայցադիմումների հիման վրա հարուցված ընտրական գործերով կայացված դատական ակտերը՝ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածի դրույթների գործնական կիրառման վիճակը հետազոտելու նպատակով,

գ/ ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովից՝ ՀՀ սահմանադրական դատարան ներկայացնել գրավոր բացատրություն՝ պատասխանողի գրավոր բացատրության կապակցությամբ դիմողի 2012թ. հունիսի 12-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված նկատառումների 1.2 կետի վերաբերյալ:

ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն իր գրավոր բացատրությունը ներկայացրել է 18.06.2012թ. թիվ 01-586 գրությամբ, իսկ ՀՀ վարչական դատարանից 19.06.2012թ. թիվ ԳԳ-9-57172 գրությամբ ստացվել են 2012թ. մայիսի 6-ի ՀՀ Ազգային ժողովի ընտրությունների հետ կապված հայցադիմումներով ՀՀ վարչական դատարանի կայացրած թվով 23 դատական ակտերը: ՀՀ գլխավոր դատախազի 2012թ. հունիսի 21-ի թիվ 39-237-12 գրությամբ ստացվել են քննության առարկա դիմումի 1.4, 1.5, 1.6, 1.8, 1.9 և 1.10 կետերում նշված փաստերի քննարկման արդյունքներով կայացված որոշումների պատճենները: Միաժամանակ, ՀՀ գլխավոր դատախազության կողմից նշվել է, որ դիմումի 1.7 կետի վերաբերյալ հնարավոր կլինի տեղեկություն տրամադրել դիմումին կցված սկավառակը դիտելուց հետո: 22.06.2012թ. դիմումին կցված բոլոր թվով վեց էլեկտրոնային սկավառակները տրամադրվել են ՀՀ գլխավոր դատախազությանը, որոնց վերաբերյալ պատասխանն ստացվել է ՀՀ գլխավոր դատախազի թիվ 39-237-12 գրությամբ՝ 27.06.2012թ.:

Սահմանադրական դատարան մուտքագրված բոլոր նյութերն օրենքով սահմանված կարգով տրամադրվել են կողմերին: Դիմողը դրանց վերաբերյալ իր նկատառումներն է ներկայացրել սահմանադրական դատարան 2012թ. հունիսի 29-ին:

6. Դիմողի կողմից դիմումի 1.3-1.10 կետերում բերված փաստերը, ինչպես նաև 3.1 և 3.2 կետերում բերված փաստարկները հիմք են ծառայել թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով համապատասխան բողոք ներկայացնելու և վերջինիս որոշումները վերադասության կարգով ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում բողոքարկելու համար: Դրա մասին է վկայում դիմումի 1.11-1.22 կետերում բերված տեղեկատվությունը:

Արդյունքում՝ Դիմողը հանգում է այն եզրակացությանը, որ «Հանձնաժողովի և ԿԸՀ կատարած անօրինական և ի վնաս Դիմողի՝ Սահմանադրությամբ և Ընտրական օրենսգրքով ամրագրված իրավունքների գործողությունների հետևանքով 2012թ. մայիսի 6-ին թիվ 7 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով ԱԺ պատգամավորի ընտրությունների քվեաթերթիկներում շարունակել է մնալ պատգամավորի թեկնածու Սամվել Լիմինդրի Ալեքսանյանի անունը» /կետ 3.2.7/: Դիմողը հետևություն է անում, որ՝ «Այսպիսով խեղաթյուրվել են թիվ 7 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով ԱԺ ընտրությունների քվեարկության արդյունքները: Հենց այս խեղաթյուրման հիման վրա էլ Հանձնաժողովը հնարավորություն է ստացել կայացնելու, իր թիվ N37-Ա որոշումը՝ Սամվել Լիմինդրի Ալեքսանյանի 7 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով ԱԺ պատգամավոր ընտրվելու մասին: Իսկ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ թիվ 7 ընտրատարածքում Սամվել Ալեքսանյանի օգտին քվեների քանակից հետո առավելագույն քվեների քանակը ստացել էր Դիմողը, ապա Սամվել Ալեքսանյանի թեկնածության գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչվելու դեպքում այս ընտրատարածքից մեծամասնական ընտրակարգով ընտրված պատգամավոր էր լինելու հենց Դիմողը»:

Գործի նյութերը վկայում են նաև, որ, ինչպես նշվեց, ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը 02.05.2012թ. իր թիվ 228-Ա որոշմամբ՝ բավարարելով դիմողի ներկայացուցչի դիմում-բողոքը, անվավեր է ճանաչել ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի թիվ 20-Ա որոշումը, իսկ թիվ 229-Ա որոշմամբ անվավեր է ճանաչել ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի թիվ 21-Ա որոշումը: 2012թ. մայիսի 4-ին, ժամը 22.00-ին հրավիրված արտահերթ նիստում կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը չի բավարարել դիմողի ներկայացուցչի դիմում-բողոքը՝ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի թիվ 25-Ա որոշման առնչությամբ, իր թիվ 235-Ա որոշմամբ այն ուժի մեջ թողնելով:

Դիմողը և նրա ներկայացուցիչները կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի հիշյալ որոշումը կամ գործողությունները /անգործությունը/ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածով սահմանված կարգով չեն բողոքարկել ՀՀ վարչական դատարան՝ պատճառաբանելով, որ այն ստացել են միայն 2012թ. մայիսի 8-ին և «ԿԸՀ-ն իր գործողություններով Դիմողին զրկել է ՀՀ Վարչական դատարան դիմելու հնարավորությունից»՝ վկայակոչելով ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածի 11-րդ մասը և 18-րդ հոդվածի 8-րդ մասը:

Գործի նյութերը վկայում են, որ, **նախ**՝ ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը 2012թ. մայիսի 4-ին ստանալով դիմողի բողոքը, վերջինիս քննությունը կազմակերպել և թիվ 235-Ա որոշումը հրապարակել է նույն օրը գումարած նիստում, որին մասնակցել է նաև դիմողը: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից ՀՀ սահմանադրական դատարան ներկայացված պաշտոնական բացատրությունից հետևում է, որ 2012թ. մայիսի 4-ի թիվ 235-Ա որո-

շումը նիստից անմիջապես հետո տեղակայվել է հանձնաժողովի համացանցային կայքում: Համաձայն ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 45-րդ հոդվածի 5-րդ մասի՝ «Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ընդունած վարչական ակտն ուժի մեջ է մտնում նիստում հրապարակվելուց հետո՝ հանձնաժողովի համացանցային կայքում տեղադրելու պահից»: Պատասխանողի գրավոր բացատրության կապակցությամբ Դիմողի՝ 2012թ. հունիսի 12-ի ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված նկատառումների 1.2 կետի վերաբերյալ ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի բացատրությունները, բերված փաստարկները, նիստի արձանագրության ուսումնասիրությունը վկայում են, որ հիմնավոր չէ Դիմողի պնդումն առ այն, որ «ԿԸՀ-ն իր գործողություններով Դիմողին զրկել է ՀՀ վարչական դատարան դիմելու հնարավորությունից»: Ուշադրության է արժանի նաև այն հանգամանքը, որ Դիմողը 29.06.2012թ. սահմանադրական դատարան ներկայացրած նկատառումների մեջ նշում է, որ «...ԿԸՀ-ի թիվ 235-Ա որոշումը 05.05.2012թ.-ի առավոտյան ևս պատրաստ չի եղել: Իսկ նման որոշում պատրաստ չի եղել ԿԸՀ կողմից թույլ տրված մեկ այլ ընթացակարգային խախտման պատճառով. նման որոշման նախագիծ ներկայացված չի եղել քվեարկության առհասարակ»: Սակայն 16.05.2012թ. սահմանադրական դատարան ներկայացրած դիմումի 1.22 կետում Դիմողը փաստում է. «ԿԸՀ քարտուղար Ա. Սմբատյանը ԿԸՀ-ի նիստի հաստատման է ներկայացրել որոշման նախագիծ՝ Դիմողի և նրա լիազոր ներկայացուցիչ Վահագն Հովակիմյանի՝ 2012թ. մայիսի 4-ի դիմում-բողոքը մերժելու վերաբերյալ: Մոտ մեկ ժամ տևած քննարկումից հետո ԿԸՀ-ն քվեարկությամբ հաստատել է քննարկման սկզբում ներկայացված որոշման նախագիծը՝ կայացնելով թիվ N235-Ա որոշումը»:

Երկրորդ՝ դիմողը զրկված չի եղել անմիջականորեն վարչական դատարան դիմելու իրավունքից: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 8-րդ մասին չի կարող տրվել այնպիսի մեկնաբանություն, ըստ որի՝ այդ իրավասությամբ օժտված է միայն թեկնածուին, կուսակցության, կուսակցությունների դաշինքի ընտրական ցուցակը գրանցած հանձնաժողովը: ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածն ամրագրել է, որ յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների ու ազատությունների դատական պաշտպանության իրավունք: ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 144-րդ հոդվածն իր հերթին սահմանում է, որ «Ընտրական գործերով վարչական դատարան կարող են դիմել սույն օրենսգրքի 3-րդ հոդվածում նշված անձինք, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքով սահմանված դեպքերում՝ համապատասխան ընտրական հանձնաժողովը»: Իսկ համաձայն հիշյալ 3-րդ հոդվածի՝ վարչական դատարան կարող է, մասնավորապես, դիմել յուրաքանչյուր ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ, եթե համարում է, որ պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինների կամ դրանց պաշտոնատար անձանց վարչական ակտերով, գործողություններով կամ անգործությամբ խախտվել են կամ անմիջականորեն կարող են խախտվել նրա՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ, միջազգային պայմանագրերով, օրենքներով և այլ իրավական ակտերով ամրագրված իրավունքները և ազատությունները: Իսկ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 46-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է, որ ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը) կարող է բողոքարկել **յուրաքանչյուր ոք**, եթե գտնում է, որ

խախտվել կամ կարող է խախտվել իր սուբյեկտիվ ընտրական իրավունքը, ինչպես նաև վստահված անձը, եթե գտնում է, որ խախտվել են վստահված անձի կամ իր վստահորդի՝ ընտրական օրենսգրքով սահմանված իրավունքները:

2012թ. մայիսի 6-ի ՀՀ Ազգային ժողովի ընտրություններին առնչվող գործերով ՀՀ վարչական դատարանի ընդունած թվով 23 ակտերի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ ձևավորված դատական պրակտիկան նույնպես առաջնորդվել է ՀՀ Սահմանադրության և ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի հիշյալ նորմերի պահանջներով:

Սահմանադրական դատարանը, այդուհանդերձ, արձանագրում է նաև, որ ՀՀ ընտրական օրենսգրքում առավել հստակ պետք է շարադրվեն թեկնածուների իրավունքները՝ գրանցման հարցերով ՀՀ վարչական դատարան բողոքներ կայացնելու և իրենց պասիվ ընտրական իրավունքը պաշտպանելու առնչությամբ: Միաժամանակ, օրենսդրորեն պետք է հստակ սահմանվի, որ, մասնավորապես, այն բողոքները, որոնք բերվում են ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 7-րդ մասի հատկանիշներով ու հատկապես դրանց վերաբերյալ առկա են մամուլի հրապարակումներ, որոնք սահմանված կարգով չեն հերքվել, համապատասխան ընտրական հանձնաժողովները **պարտավոր են ի պաշտոնե քննության առնել** ու ընդունել պատճառաբանված որոշում՝ տարածայնությունների հարցը օրենքի պահանջներին համապատասխան դարձնելով ՀՀ վարչական դատարանի քննության առարկա: Նման հարցերի ի պաշտոնե քննարկման սկզբունքի օրենսդրորեն ամրագրումը բխում է նաև ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 49-րդ հոդվածի 1-ին մասի և 50-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի պահանջներից ու կարևոր երաշխիք է ընտրական գործընթացի նկատմամբ վստահության ամրապնդման տեսանկյունից:

7. Նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ դիմողը ՀՀ ընտրական օրենսգրքի նորմերի տարաբնույթ ընկալման արդյունքում, ինչպես նաև հաշվի առնելով «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի 50-րդ հոդվածի 1-ին մասի «դ» ենթակետի իրավակարգավորումները, ՀՀ վարչական դատարանում դատական քննության առարկա չի դարձրել այն փաստերը, որոնք շարադրված են դիմումի 1.4-1.10 կետերում, և որոնք, դիմողի կարծիքով, բավարար հիմք էին թիվ 7 ընտրատարածքից պատգամավոր ընտրված թեկնածուի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելու համար, ինչպես նաև ելնելով այն իրողությունից, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը չի նախատեսել դատական հանձնարարականի ինստիտուտի կիրառման դատավարական ընթացակարգեր, ՀՀ սահմանադրական դատարանը, ինչպես նշվեց, ՀՀ գլխավոր դատախազությունից է պահանջել և ուսումնասիրել իրավասու մարմինների կողմից քննության առնված նյութերով բոլոր այն արդյունքները, որոնք առնչվում են դիմողի վկայակոչած փաստերին: Սահմանադրական դատարանը հատկապես նկատի է առել ՀՀ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 2-րդ կետի, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 149 և 154.2-րդ հոդվածների, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 53 և 290-րդ հոդվածների, ինչպես նաև «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի 25-րդ հոդվածի պահանջները: ՀՀ գլխավոր դատախազության կողմից պաշտոնապես ներկայացված նյութերի համաձայն՝ դիմումում առաջադրված խնդրանքին առնչվող բոլոր այն փաստերը, որոնք ներկայացնում է Դիմողը, օրենքով սահմանված կարգով ստացել են

իրավական գնահատական, նախապատրաստված նյութերով քրեական գործերի հարուցումը մերժվել է հանցակազմի կամ հանցադեպի բացակայության պատճառով, ընդունված որոշումների օրինականությունն ստուգվել է ՀՀ դատախազության կողմից, դրանք դատական կարգով չեն բողոքարկվել:

ՀՀ Սահմանադրությամբ և օրենքով սահմանված կարգով ընտրական վեճերի լուծման առկա իրավակարգավորումները նկատի ունենալով և հաշվի առնելով իրավասու մարմինների կողմից սահմանադրական դատարան սույն գործի շրջանակներում ներկայացված տեղեկատվությունը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ընտրությունների արդյունքներով ընտրական հանձնաժողովի կողմից ընդունված որոշման շուրջ ծագած վեճի շրջանակներում թեկնածուների գրանցմանն առնչվող փաստերի գնահատման առնչությամբ սահմանադրական դատարանը պարտավոր է որպես ապացուցողական հիմք ընդունել ոչ թե առանձին կարծիքներ, հայտարարություններ կամ թեկնածուների անձնական հատկանիշներ, այլ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով փաստերի համակողմանի գնահատման արդյունքում ՀՀ վարչական դատարանի կողմից ընդունված վերջնական դատական ակտը կամ, դրա բացակայության օբյեկտիվ հիմքերի առկայության պարագայում՝ իրավասու մարմինների կողմից փաստերին տրված և օրենքով սահմանված կարգով ուժի մեջ մտած իրավական գնահատականները, ինչպիսիք ՀՀ գլխավոր դատախազության կողմից ներկայացվել են ՀՀ սահմանադրական դատարան:

Սահմանադրական դատարանը նաև գտնում է, որ առկա է իրավակարգավորումների հետագա բարեփոխումների խնդիր: Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումը հանգում է նրան, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ հատկապես վիճահարույց է դառնում, որ իրավասու մարմինների կողմից ժամանակին ու օրենքով սահմանված կարգով քննության առարկա չեն դարձել ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 7-րդ մասի հատկանիշներով հանրային հնչեղություն ստացած փաստերը, ինչպես նաև օբյեկտիվ այլ հիմքերի առկայության պարագայում, երբ տվյալ հարցն իրավասու դատարանի կողմից իրավական գնահատական չի ստացել և ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ իրավաչափորեն ծագել է դրա անհրաժեշտությունը, ՀՀ վարչական դատավարության և ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքերում օրենսդրի կողմից պետք է համապատասխան դատավարական ընթացակարգեր սահմանվեն, որպեսզի նման հարցերն իրավասու դատարանների կողմից քննության առարկա դառնան ՀՀ սահմանադրական դատարանի դատական հանձնարարականի շրջանակներում: Դա համահունչ կլինի նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 73-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, 74-րդ հոդվածի 8-րդ մասի և 56-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետի պահանջներին: Հայաստանի Հանրապետությունում ընտրական իրավունքի դատական պաշտպանության գործող համակարգի առանձնահատկությունները նկատի ունենալով (ինչին ՀՀ սահմանադրական դատարանը, մասնավորապես, անդրադարձել է 2012թ. մայիսի 31-ի ՍԴՈ-1028 որոշման մեջ)՝ նման ընթացակարգերի առկայությունը հնարավորություն կտա ոչ միայն էապես բարելավել ընտրական վեճերի լուծման արդյունավետությունը, այլև բարձրացնել իրավասու տարբեր մարմինների պատասխանատվությունը՝ իրենց լիազորությունների շրջանակներում ընտրական իրավունքի պաշտպանության օրենսդրական պահանջների կատարումը երաշխավորելու, ինչպես նաև ՀՀ ընտրական օրենսգրքի, մասնավորապես՝ 18-րդ հոդ-

վածի 7-րդ մասի, պահանջների խախտմամբ ընտրական իրավունքի իրացումը բացառելու ուղղությամբ:

8. Սահմանադրական դատարանը դիմողի այն փաստարկների վերաբերյալ, որոնք ներկայացված են դիմումի 3.3., 3.4., 3.5., 3.7. կետերում, ինչպես նաև դիմումի 6-րդ կետում բերված միջնորդության առնչությամբ իր իրավական դիրքորոշումներն արտահայտել է 2012թ. մայիսի 31-ի ՍԴՈ-1028 որոշման մեջ: Այդ փաստարկները, սակայն, չեն կարող դիտվել որպես Դիմողին ընտրված ճանաչելու պահանջի հիմք, քանի որ դրանցով առաջ է քաշվում այլ խնդիր՝ փորձ է արվում հիմնավորել ընտրությունների արդյունքներն ամբողջությամբ անվավեր ճանաչելու հանգամանքը: Այդուհանդերձ, հաշվի առնելով «Հայ ազգային կոնգրես» կուսակցությունների դաշինքի կողմից ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 2012թ. մայիսի 13-ի՝ «Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով պատգամավորներ ընտրվելու մասին» N265-Ա որոշումը վիճարկելու վերաբերյալ» գործի շրջանակներում ներկայացված և սույն գործով Դիմողի ներկայացրած հիշյալ փաստերի ու փաստարկների նույնականությունը՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՍԴՈ-1028 որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումներն ու իրավական գնահատականները հավասարապես վերաբերելի են նաև քննության առարկա սույն գործին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 63, 64 և 74-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Թիվ 7 ընտրատարածքում Ազգային ժողովի մեծամասնական ընտրակարգով պատգամավոր ընտրվելու մասին» թիվ 7 ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի 2012 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 37-Ա որոշումը թողնելու մեջ:
2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**3 հուլիսի 2012 թվականի
ՍԴՈ-1035**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2011 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ՍԱՆԿՏ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱԶԱՏ ԱՌԵՎՏՐԻ ԳՈՏՈՒ ՄԱՍԻՆ
ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

13 հուլիսի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող), Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության էկոնոմիկայի նախարարի տեղակալ Գ. Մելքոնյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2011 թվականի հոկտեմբերի 18-ին Սանկտ Պետերբուրգում ստորագրված՝ Ազատ առևտրի գոտու մասին պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 2012 թվականի մայիսի 21-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով պայմանագիրը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԿԻՐ • 4(66)2012
65

1. Ազատ առևտրի գոտու մասին պայմանագիրն (Պայմանագիր) ստորագրվել է 2011 թվականի հոկտեմբերի 18-ին՝ Սանկտ Պետերբուրգում:

2. Պայմանագրի նպատակն է՝ ապրանքների ազատ տեղաշարժանը նպաստելու համար ստեղծել ազատ առևտրի գոտի, ինչպես նաև սահմանել առևտրային ռեժիմի առանձնահատկությունները և կարգավորել դրա կիրառման հետ կապված հարաբերությունները:

3. Պայմանագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, մասնավորապես, ստանձնում է հետևյալ պարտավորությունները.

- չկիրառել մաքսային տուրքեր կամ մաքսային տուրքերին համարժեք այլ վճարներ այն ապրանքի արտահանման նկատմամբ, որը նախատեսված է մյուս կողմի մաքսային տարածքի համար, և/կամ մյուս կողմի մաքսային տարածքում առաջացած ապրանքի ներմուծման համար՝ բացառությամբ այն դեպքերի, որոնք նախատեսված են Պայմանագրի անբաժանելի մաս հանդիսացող 1-ին հավելվածում.
- Պայմանագրի մյուս կողմերի հետ փոխադարձ առևտրում չբարձրացնել մաքսատուրքերի դրույքաչափերը Պայմանագրի 1-ին հավելվածում նշված ապրանքների նկատմամբ.
- եթե Պայմանագրով այլ բան նախատեսված չէ, մաքսատուրքեր չկիրառել այն ձևով, որը կհանգեցնի երրորդ երկրների և կողմերի միջև խտրականության աճի.
- տնտեսական, վիճակագրական և այլ ցուցանիշներից կախված՝ Պայմանագրի 1-ին հավելվածում նշված ապրանքների նկատմամբ տուրքերի դրույքաչափերի, բացառությամբ ապրանքի մաքսային արժեքի, փոփոխման մեխանիզմ նախատեսելու դեպքում չփոփոխել այդ մեխանիզմն այն ձևով, որը կհանգեցնի սակագնային պաշտպանման մակարդակի բարձրացմանը.
- չփոփոխել Պայմանագրի 2-րդ հոդվածի 7-րդ կետով նախատեսված տուրքերի սահմանման և կիրառման եղանակներն ու կարգը, այնպես, որ դա բերի տուրքի չափի բարձրացմանը Հայաստանի Հանրապետության կողմից Պայմանագրի ուժի մեջ մտնելու օրվանից կիրառվող տուրքի չափի համեմատ, առանց մատուցվող ծառայությունների արժեքի ավելացման, եթե միայն նման փոփոխությունն ուղղված չէ մատուցվող ծառայությունների արժեքի մակարդակի առավել ամբողջական արտացոլմանը.
- Հայաստանի Հանրապետության մաքսային տարածք Պայմանագրի մյուս մասնակիցների կողմից արտահանման ժամանակ, երրորդ երկրների մաքսային տարածքների համար նախատեսված ապրանքների արտահանման համեմատ, արտահանման մաքսատուրքի գրոյակակն կամ նվազեցված դրույքաչափեր կիրառելու դեպքում արգելել տվյալ ապրանքների չթույլատրված վերաարտահանումը.
- չսահմանել և/կամ չպահպանել Պայմանագրի մյուս կողմերի տարածքի համար նախատեսված ցանկացած ապրանքի ներմուծման կամ վերջիններիս տարածքից արտահանման ժամանակ որևէ արգելքներ և սահմանափակումներ՝ բացառությամբ նրանց, որոնք թույլատրվում են Մաքսերի և առևտրի գլխավոր համաձայնագրի XI հոդվածով, այդ թվում՝

նշված հոդվածի պարզաբանման ծանոթություններով, ինչպես նաև Պայմանագրի 8-րդ և 9-րդ հոդվածներով.

- կողմերից ծագած և դրանց միջև ապրանքային շրջանառության մեջ գտնվող ապրանքների ծագման երկրի որոշման համար ղեկավարվել 2009 թվականի նոյեմբերի 20-ի՝ Անկախ Պետությունների Համագործակցությունում ապրանքների ծագման երկրի որոշման կանոնների մասին համաձայնագրի անբաժանելի մաս հանդիսացող Ապրանքների ծագման երկրի կանոններով.
- հատուկ պաշտպանիչ միջոցների կիրառման ժամանակ բացառել այդ միջոցների ազդեցությունը մյուս կողմի տարածքից ծագած ապրանքի վրա, պայմանով, որ տվյալ ապրանքի ներմուծումը կիրականացվի այնպիսի քանակներով և պայմաններով, որոնք չեն վնասում և/կամ չեն առաջացնում Հայաստանի Հանրապետության արդյունաբերությանը վնաս պատճառելու վտանգ.
- ապրանքների փոխադարձ առևտուր իրականացնելու շրջանակներում չպահպանել գործող սահմանափակումները և չսահմանել նոր սահմանափակումներ ապրանքների մատակարարման համար միջազգային փոխանցումների և վճարների նկատմամբ, բացի Պայմանագրի 14-րդ հոդվածով նախատեսված դեպքերից.
- երաշխավորել, որ ներմուծման նկատմամբ, ներառյալ՝ Պայմանագրի 14-րդ հոդվածին համապատասխան կիրառվելիք սահմանափակումները, Հայաստանի Հանրապետության կողմից սահմանված, պահպանված և ավելացված վճարները և փոխանցումները չլինեն ավելի զգալի, քան դա անհրաժեշտ է Հայաստանի Հանրապետության արժույթային պահուստների լուրջ կրճատման անխուսափելի վտանգի կանխման կամ Հայաստանի Հանրապետության արժույթային պահուստների տրամաբանական աճի տեմպի վերականգնման համար.
- ազգային անվտանգության ապահովմանն ուղղված միջոցների նկատմամբ կիրառել Մաքսերի և առևտրի գլխավոր համաձայնագրի XXI հոդվածի նորմերը:

4. Պայմանագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 8 և 9-րդ հոդվածների դրույթներին, կոչված են զարգացնելու կողմերի միջև բարիդրացիական, փոխշահավետ հարաբերություններ, ինչպես նաև ստեղծելու բարենպաստ պայմաններ տնտեսական գործունեության ազատության և ազատ տնտեսական մրցակցության ծավալման համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 և 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2011 թվականի հոկտեմբերի 18-ին Սանկտ Պետերբուրգում ստորագրված՝ Ազատ առևտրի գոտու մասին պայմանագրում ամրագրված պարտավոր

րությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**13 հուլիսի 2012 թվականի
ՍԴՈ-1036**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՆԵԼԼԻ ՄԿՐՏՉՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 208-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ
2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

18 հուլիսի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի (զեկուցող), Ա.Խաչատրյանի, Վ.Հովհաննիսյանի, Հ.Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողի ներկայացուցիչ, փաստաբան Գ. Թորոսյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ Ա. Մխիթարյանի, նույն բաժնի առաջատար մասնագետ Հ. Սարգսրյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Նելլի Սկրտչյանի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 208-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Ն. Սկրտչյանի՝ 06.03.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը և գործում

առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքն ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից՝ 1998 թվականի հունիսի 17-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի օգոստոսի 7-ին և ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 1-ից:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի՝ «Վերաքննիչ բողոք բերելու սահմանափակումները» վերտառությամբ 208-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է. «Գույքային պահանջով քաղաքացիական գործերով վերաքննությունը թույլատրելի է միայն, եթե տվյալ գործով վեճի առարկայի արժեքը գերազանցում է նվազագույն աշխատավարձի հիսնապատիկը»:

2. Գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին. դիմողը 08.12.2010թ. հայցադիմում է ներկայացրել Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարան ընդդեմ «Երևան հյուրանոց» ԲԲ ընկերության՝ աշխատավարձից անհիմն պահված գումարի բռնագանձման պահանջի մասին:

Գիմողը դատարանին հայտնել է, որ 2009թ. մարտի 24-ից մինչև հուլիսի 27-ն աշխատել է «Երևան հյուրանոց» ԲԲ ընկերությունում որպես մատենավար՝ համաձայն աշխատանքային պայմանագրի: Աշխատանքից ազատվել է պայմանագրի ժամկետը լրանալու կապակցությամբ: 07.09.2009թ. կրկին աշխատանքի է ընդունվել «Երևան հյուրանոց» ԲԲ ընկերությունում՝ որպես մատենավար և աշխատանքից ազատվել է 2010թ. հոկտեմբերի 8-ին: Այդ ժամանակաշրջանի համար նոր աշխատանքային պայմանագիր չի կնքվել, և իրեն տեղեկացրել են, որ գործում է 24.03.2009թ. կնքված աշխատանքային պայմանագիրը: Վերջնահաշվարկի ժամանակ պարզվել է, որ իրենից պահել են 45.000 /քառասունհինգ հազար/ ՀՀ դրամ՝ որպես տուգանք: Ելնելով վերոգրյալից՝ դիմողը դատարանին խնդրել է «Երևան հյուրանոց» ԲԲ ընկերությունից բռնագանձել վերոգրյալ 45.000 /քառասունհինգ հազար/ ՀՀ դրամ գումարը:

Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանն իր՝ 07.06.2011թ. վճռով հայցը մերժել է:

Նշված վճռի դեմ դիմողը ներկայացրել է վերաքննիչ բողոք:

ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանն իր՝ 25.07.2011թ. որոշմամբ վերաքննիչ բողոքը վերադարձրել է այն պատճառաբանությամբ, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 208-րդ հոդվածի 2-րդ մասը չի թույլատրում բողոքարկել այն դատական ակտերը, որոնցով գույքային պահանջի արժեքը չի գերազանցում նվազագույն աշխատավարձի հիսնապատիկը, իսկ քննության առարկա քաղաքացիական գործով վեճի առարկայի արժեքը կազմում է 45.000 /քառասունհինգ հազար/ ՀՀ դրամ, այսինքն՝ «սույն գույքային պահանջով վերաքննությունը թույլատրելի չէ»:

ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 25.07.2011թ. որոշման դեմ դիմողի ներկայացրած վճռաբեկ բողոքը ՀՀ վճռաբեկ դատարանն իր՝ 07.09.2011թ. որոշմամբ վերադարձրել է՝ վերահաստատելով ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումները:

3. Վիճարկելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 208-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրականությունը՝ դիմողը գտնում է, որ այն հաստատվում է ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ, 18-րդ, 19-րդ և 20-րդ հոդվածներին:

Հղում կատարելով Սահմանադրության հիշյալ հոդվածներին և մեջբերելով Սահմանադրության 6-րդ հոդվածը, Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածը՝ դիմողը պնդում է, որ նշված դրույթների միասնականությունը կազմում է դատական պաշտպանության և արդար դատաքննության իրավունքների բովանդակությունը: Ըստ դիմողի՝ դատական պաշտպանության իրավունքը ենթադրում է ոչ միայն խախտված կամ վիճարկվող իրավունքների պաշտպանության և վերականգնման պահանջով դատարան դիմելու, այլև դատական ակտերը բողոքարկելու՝ պետականորեն երաշխավորված հնարավորություն: Ըստ դիմողի՝ եթե խախտված իրավունքի պաշտպանության պահանջով յուրաքանչյուր շահագրգիռ անձ իրավունք ունի դիմելու դատարան, ապա քաղաքացիական շրջանառության մասնակիցներն առաջին ատյանի դատարան են դիմում հայցադիմում /դիմում/ ներկայացնելու, իսկ վերադաս դատական ատյաններ՝ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոք բերելու միջոցով: Այստեղից դիմողը եզրակացնում է, որ դատական ակտերը բողոքարկելու իրավունքն ուղղակիորեն բխում է անձի դատական պաշտպանության իրավունքի բովանդակությունից, որն ապահովելու պարտականությունն ընկնում է պետության վրա: Վերարտադրելով ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի բովանդակությունը՝ դիմողը եզրակացնում է, որ ՀՀ իրավական համակարգը պետք է դատական ակտերի բողոքարկման իրավունքի իրականացման համար անհրաժեշտ կառուցակարգեր պարունակի, որոնցից են դատական ակտերի վերանայման վերաքննության և վճռաբեկության ձևերը:

Վկայակոչելով նաև ՀՀ սահմանադրական դատարանի ՍԳՈ-765 որոշմամբ, ինչպես նաև ՍԳՈ-652, ՍԳՈ-665, ՍԳՈ-673, ՍԳՈ-719, ՍԳՈ-758, ՍԳՈ-780 որոշումներով արտահայտված իրավական դիրքորոշումները՝ դիմողը գտնում է, որ դատական վերանայումը պետք է դիտարկել որպես վերաքննիչ կամ վճռաբեկ բողոքարկման իրավունքների իրականացումն ապահովելու կառուցակարգ, որը միաժամանակ հնարավորություն է ընձեռում երաշխավորելու օրինական և հիմնավորված դատական ակտերի կայացումը, օրենքի միատեսակ կիրառությունը, քաղաքացիական շրջանառության մասնակիցների իրավունքների, ազատությունների և օրինական շահերի պաշտպանությունը:

Դիմողը նշում է, որ ՀՀ Սահմանադրությունն ամրագրել է դատական պաշտպանության անսահմանափակ իրավունք, ընդ որում, վերջինիս 18-րդ և 19-րդ հոդվածները դատական պաշտպանության իրավունքի մասով հղում չեն պարունակում կոնկրետ օրենքի, և քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով ընդամենը պետք է սահմանվեին այդ իրավունքի իրականացման կարգն ու պայմանները՝ առանց սահմանափակելու ՀՀ Սահմանադրության դրույթները:

Դիմողի պնդմամբ՝ տվյալ դեպքում խիստ անորոշ է նաև բողոքարկման իրավունքը 50.000 /հիսուն հազար/ ՀՀ դրամով սահմանափակելու միտումը կամ նպատակը: Եթե նման սահմանափակման համար հիմք է ընդունվել գումարի ոչ մեծ լինելու հանգամանքը, ապա դիմողն ուշադրություն է հրավիրում այն հանգամանքի վրա, որ Հայաստանի Հանրապետությունում նվազագույն ամսական աշխատավարձը 32.500 դրամ է՝ համաձայն «Նվազագույն աշխատավարձի

մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածի, իսկ ըստ ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության տվյալների՝ Հայաստանի Հանրապետությունում նվազագույն սպառողական զամբյուղի արժեքը 43.499.8 դրամ է:

Դիմողն ուշադրություն է հրավիրում նաև այն հանգամանքի վրա, որ օրենսգրքի վիճարկվող նորմը չի նախատեսում բողոքարկման բացառություններ. օրինակ՝ բողոքարկման հնարավորություն դատավարական որոշակի կոպիտ խախտումների դեպքում:

4. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկների դեմ, գտնում է, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 208-րդ հոդվածի 2-րդ մասը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրությանը: Որպես իր դիրքորոշման հիմնավորում՝ պատասխանող կողմը վկայակոչում է Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի առանձին հանձնարարականներ և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքը՝ եզրահանգելով, որ վիճարկվող իրավակարգավորումը բխում է միջազգային իրավական մոտեցումներից և միտված չէ բացառելու արդարադատության մատչելիության իրավունքի իրացումը: Սկզբունքորեն ապահովված է առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտերի վերանայման հնարավորությունը վերաքննիչ դատարանում: Վիճարկվող նորմը ոչ թե սահմանափակում է անձի՝ բողոք բերելու սահմանադրական իրավունքը, այլ սահմանափակում է միայն այն գործերով վերաքննության իրավունքի իրացումը, որոնցով վեճի առարկան կազմում են ոչ մեծ գումարի հայցապահանջները:

Պատասխանողը նշում է, որ 1995թ. փետրվարի 7-ին Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի կողմից ընդունված՝ Քաղաքացիական և առևտրային գործերով բողոքարկման ընթացակարգերի և համակարգերի գործողության մեջ դնելու և գործունեության բարելավման վերաբերյալ թիվ /95/5 հանձնարարականի՝ «Դատական վերահսկողության իրավունք» վերտառությամբ 1-ին հոդվածի a/ կետում ամրագրվել է, որ «Սկզբունքորեն պետք է նախատեսվի բարձր ատյանի դատարանի /երկրորդ ատյանի դատարանի/ կողմից ավելի ցածր ատյանի դատարանի ցանկացած որոշման վերանայման հնարավորությունը: Եթե այս սկզբունքից բացառություններ են նախատեսվում, ապա դրանք պետք է հիմնված լինեն օրենքի վրա և համապատասխանեն արդարադատության ընդհանուր սկզբունքներին»: Վկայակոչելով նաև նույն հանձնարարականի՝ «Վերաքննության իրավունքը բացառող հարցերը» վերտառությամբ 3-րդ հոդվածը, պատասխանողը շեշտում է այն հանգամանքը, որ երկրորդ ատյանի դատարանի կողմից միայն պատշաճ հարցերի քննումն ապահովելու նպատակով նախատեսվել է, որ պետությունները պետք է դիտարկեն որոշ միջոցառումներ, այդ թվում՝ մի շարք գործերով, մասնավորապես՝ ոչ մեծ գումարի հայցապահանջներով վերաքննության բացառման հնարավորությունը: Դրա հիման վրա պատասխանողը **հետևություն** է անում, որ «ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված վերաքննության կարգը լիովին համապատասխանում է Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի վերոհիշյալ հանձնարարականների պահանջներին»:

5. Սույն գործով բարձրացված սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը կարևորում է հետևյալ իրավական հարցադրումները.

- իրավաչափ է, արդյոք, վերաքննության իրավունքի իրացման հնարավորության սահմանափակումը՝ պայմանավորված հայցագրի չափով,
- ի՞նչ չափանիշներ պետք է հիմք ընդունվեն այն հայցագրի չափը սահմանելիս, որի դեպքում վերաքննության իրավունքը սահմանափակվում է,
- անհրաժեշտ ու իրավաչափ են, արդյոք, որոշակի բացառությունները նման սահմանափակման առնչությամբ:

Սույն հարցադրումները սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում դիտարկել դատարանի մատչելիության և արդար դատաքննության իրավունքի համատեքստում՝ հաշվի առնելով խնդրո առարկա հարցի վերաբերյալ միջազգային իրավական փորձն ու մոտեցումները:

Խնդրո առարկայի առնչությամբ միջազգային իրավական մոտեցումների և միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ քաղաքացիական գործերով վերաքննության իրավունքը բացարձակ չէ և արդարացված որոշակի հանգամանքներով՝ առանձին գործերով վերաքննության հնարավորությունը կարող է չնախատեսվել: Այսպես.

Արդարադատության մատչելիության ուղիների վերաբերյալ Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի 1981թ. մայիսի 14-ի թիվ R (81) 7 հանձնարարականի 15-րդ կետի համաձայն՝ ոչ խոշոր չափի հայցային պահանջներով վեճերի համար պետք է նախատեսվի հատուկ ընթացակարգ, որը հնարավորություն կտա կողմերին դիմել դատարան՝ չկրելով վեճի առարկա հանդիսացող գումարի համեմատ անհամաչափ ծախսեր: Այս նպատակներով հնարավոր է նախատեսել հեշտացված (պարզեցված) դատական վարույթ, գերծ մնալ անհարկի դատական լուծմներից և **սահմանափակել բողոքարկման իրավունքը:**

Դատական համակարգի կատարելագործմանն ուղղված քաղաքացիական դատավարության սկզբունքների վերաբերյալ Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի 1984 թ. փետրվարի 28-ի թիվ R (84) 5 հանձնարարականի 8-րդ սկզբունքի 1-ին մասի b) կետի համաձայն՝ պետք է նախատեսվեն որոշակի կանոններ կամ կանոնների ամբողջություն՝ ուղղված վեճի լուծման արագացմանը՝ անվիճելի իրավունքի, նախապես գնահատված վնասի, ինչպես նաև **ոչ մեծ գումարներով հայցերի հետ կապված դեպքերում:**

Դատարանների աշխատանքի չափազանց ծանրաբեռնվածության անթույլատրելիության և սահմանափակման միջոցառումների վերաբերյալ Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի 1986թ. սեպտեմբերի 16-ի թիվ R (86) 12 հանձնարարականի 3-րդ կետում անդամ պետություններին խորհուրդ է տրվում դատական ատյանների ծանրաբեռնվածությունը թոթափելու համար ստեղծել **արտադատական** այնպիսի մարմիններ, որոնց կողմերը կարող են դիմել **ոչ մեծ գումարի հայցապահանջներով**, ինչպես նաև իրավունքի կոնկրետ ոլորտների խնդիրներով վեճերի լուծման համար:

1995թ. փետրվարի 7-ին Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի ընդունած՝ «Քաղաքացիական և առևտրային գործերով բողոքարկման ընթացակարգերի և համակարգերի գործողության մեջ դնելու և գործունեության բարելավման վերաբերյալ» թիվ R(95)5 հանձնարարականի՝ «Վերաքննության իրավունքից բացառություն կազմող հարցեր» վերտառությամբ 3-րդ հոդվածի a) կետում նախատեսվում է՝ «Երկրորդ ատյանի դատարանի կողմից միայն պատշաճ հարցերի քննությունն ապահովելու նպատակով պետությունները պետք է

քննարկեն ստորև թվարկված բոլոր կամ որոշ միջոցառումների ընդունման հնարավորությունը ... բացառել մի շարք գործեր, օրինակ՝ ոչ մեծ գումարի հայցապահանջները»:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ համաձայն Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի թիվ R(84)5 և R(95)5 հանձնարարականների՝ **չբացառելով քաղաքացիական գործերով վերաքննության իրավունքի իրացման հնարավորությունը**, այնուամենայնիվ, ի տարբերություն քրեական գործերով վերաքննության իրավունքի, երկրորդ ատյանի դատարանում (վերաքննիչ դատարանում) քաղաքացիական գործերով բողոքարկումները կարող են ենթարկվել որոշակի սահմանափակումների, մասնավորապես՝ ոչ մեծ գումարի հայցապահանջներով:

6. ՀՀ Սահմանադրության 18, 19 և 20-րդ հոդվածների համադրված վերլուծությունը վկայում է, որ ՀՀ Սահմանադրությունը, ինչպես և Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիան և կից արձանագրությունները, բողոքարկման իրավունք նախատեսել է քրեական գործերով դատավճիռների առնչությամբ:

ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածը վերաբերում է յուրաքանչյուր կոնկրետ ատյանի դատարանում տվյալ գործի քննության համապատասխան ընթացակարգերին և, մասնավորապես, արդարության պահանջներին համապատասխանող ընթացակարգերին: Այսինքն՝ ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածում ամրագրված՝ արդար դատաքննության վերաբերյալ դրույթը կիրառելի է միայն վերաքննության կամ վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունքի իրացումից հետո, եթե տվյալ կատեգորիայի գործերով նախատեսված է վերաքննության կամ վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք: Նույնը վերաբերում է Եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածին: Ըստ Եվրոպական դատարանի՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով նախատեսված իրավունքը չի ներառում վերաքննության իրավունքը: Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքում հետևողականորեն արտահայտվում է այն սկզբունքային իրավական դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ Եվրոպական կոնվենցիան Պայմանավորվող պետություններին չի պարտադրում ստեղծել վերաքննիչ կամ վճռաբեկ դատարաններ, այնուամենայնիվ, եթե ստեղծվել են, ապա պետք է ապահովվի, որ շահագրգիռ անձինք այդ դատարաններում ևս օգտվեն 6-րդ հոդվածի երաշխիքներից... (մասնավորապես՝ Staroszyk v. Poland, զանգատ թիվ 59519/00, 2007թ. մարտի 22-ի վճիռ, կետ 125):

Անդրադառնալով ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթների սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտմանը դատական պաշտպանության և դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունքների տեսանկյունից՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դատական ակտի բողոքարկման կամ վերաքննության իրավունքը թեև վերաքննիչ և վճռաբեկ ատյանի դատարաններ ստեղծված լինելու պարագայում հանդիսանում է դատարանի մատչելիության և դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունքների բաղադրատարր, այնուամենայնիվ, նշված իրավունքները բացարձակ չեն և ենթակա են որոշակի սահմանափակման, որոնցից մեկն էլ հանդիսանում է օրենսգրքի վիճարկվող նորմով նախատեսված որոշակի կատեգորիայի քաղաքացիական գործերով վերաքննության

սահմանափակման դեպքը: Այս առումով սահմանադրական դատարանն ինքնին իրավաչափ է համարում հայցագնի չափով պայմանավորված՝ քաղաքացիական գործերով վերաքննության իրավունքի սահմանափակումը: Այլ խնդիր է օրենսգրքի վիճարկվող նորմում ամրագրված գումարի չափի արդարացված լինելը, ինչպես նաև նման սահմանափակման՝ որպես ընդհանուր կանոնից բացառության նախատեսման, համապատասխանությունն արդարադատության ընդհանուր սկզբունքներին:

7. Սահմանադրական դատարանը միջազգային փորձի ուսումնասիրության արդյունքներով արձանագրում է, որ բոլոր այն երկրներում, որոնց օրենսդրությունը թույլ է տալիս «ոչ մեծ» հայցագնի դեպքում սահմանափակել դատական ակտի բողոքարկման իրավունքը, գործում են որոշակի չափանիշներ ու գործոններ, որոնց հետ ողջամիտ հարաբերակցության մեջ է օրենսդիրը որոշում համապատասխան հայցագնի չափը: Որպես նման չափանիշներ ծառայում են, մասնավորապես, նվազագույն աշխատավարձի չափը, նվազագույն սպառողական զամբյուղի արժեքը, բնակչության կենսամակարդակը: Ընդ որում, առանձին դեպքերում, օրինակ՝ Գերմանիայի Դաշնությունում, հայցագնի չափը, որի դեպքում բողոքարկման հնարավորություն նախատեսված չէ, իր չափով զգալիորեն զիջում է նվազագույն աշխատավարձի չափին:

Եվրոպական դատարանն անհատական գանգատների ընդունելիության՝ Եվրոպական կոնվենցիայի 14-րդ արձանագրությամբ ներդրված նոր պայմանի՝ էական վնասի առկայությունը գնահատելիս հաճախ որպես չափանիշ հիմք է ընդունում դիմողի վրա տվյալ խախտման ունեցած ֆինանսական ազդեցությունը, մասնավորապես՝ խնդրո առարկա գումարի չափի աննշան լինելու հանգամանքը:

Այս առնչությամբ հատկանշական է նաև, որ Եվրոպական դատարանն էական վնասի առկայությունը գնահատելիս հաճախ առաջնորդվելով դիմողի համար նյութական շահի առկայության կամ բացակայության փաստով, միաժամանակ ընդունում է, որ նյութական շահը միակ տարրը չէ որոշելու համար էական վնասի առկայությունը կամ բացակայությունը: Մասնավորապես, Կորոլյովն ընդդեմ Ռուսաստանի /Korolev v. Russia/ գործով 2010թ. հուլիսի 1-ի վճռում Եվրոպական դատարանն արտահայտել է սկզբունքային իրավական դիրքորոշում առ այն, որ. «... Կոնվենցիայի խախտումը կարող է վերաբերել սկզբունքի կարևոր հարցերի և, այդպիսով, էական վնաս կարող է հասցվել նաև առանց նյութական շահերին վնաս պատճառելու»:

Ավելին, 14-րդ արձանագրության 12-րդ հոդվածի համաձայն՝ նույնիսկ էական վնասի բացակայության դեպքում անհատական գանգատը չի կարող հայտարարվել անընդունելի, եթե հարգանքը կոնվենցիոն իրավունքների նկատմամբ պահանջում է տվյալ գանգատի ըստ էության քննություն:

Ելնելով միջազգային դատավարական փորձի ուսումնասիրությունից և հաշվի առնելով վերը ներկայացված գործոնները՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ խնդրո առարկա վեճի դեպքում այս կամ այն դրամական չափը որպես «ոչ մեծ» հայցապահանջների առավելագույն սահման դիտարկելու համար, մասնավորապես, հարկ է ելնել տվյալ սոցիալական իրականությանը բնորոշ չափանիշներից, ինչպիսին, օրինակ, կարող է լինել երկրում քաղաքացի-

ների միջին ամսական եկամտի, նվազագույն աշխատավարձի, նվազագույն սպառողական զամբյուղի արժեքի հարաբերակցությունը:

Նկատի պետք է ունենալ, որ, օրինակ, Հայաստանի Հանրապետությունում «Նվազագույն աշխատավարձի մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածի համաձայն՝ նվազագույն ամսական աշխատավարձը 32.500 դրամ է: Միաժամանակ, նվազագույն սպառողական զամբյուղի արժեքը 43.499.8 դրամ է: Իսկ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 175-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն հափշտակության **զգալի չափն** սկսվում է հաշվարկային նվազագույն աշխատավարձի երեսնապատիկից (30.000 դրամից): Բոլոր դեպքերում բողոքարկման ոչ ենթակա գումարային սահմանի որոշումն օրենսդիր մարմնի իրավասության հարցն է, սակայն այն պետք է որոշվի նշված գործոնների հետ արդարացի և ողջամիտ հարաբերակցություն ապահովելու նպատակից ելնելով, միաժամանակ հաշվի առնելով արդարադատության սահմանադրաիրավական խնդիրները սոցիալական արդարության նպատակներին ծառայեցնելու անհրաժեշտությունը:

8. Դատական ակտերի բողոքարկման ինստիտուտի նպատակը ոչ միայն ներկայացված պահանջի մերժման կամ բավարարման իրավաչափության ստուգումն է: Այս ինստիտուտն այն հիմնական և էական իրավական երաշխիքն է, որի միջոցով ապահովվում է ստորադաս դատարանի կողմից արդար դատաքննության իրավունքի հիմնական բաղադրատարրերի, մասնավորապես, ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածի 1-ին մասով և Եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված դատավարական երաշխիքների պահպանումը: Բոլոր այն դեպքերում, երբ առաջին ատյանի դատարանը չի պահպանել հիշյալ դատավարական երաշխիքները, քաղաքացին չունենալով վերաքննության իրավունք, ըստ էության զրկվում է իր գործի արդար դատաքննության իրավունքն արդյունավետորեն իրացնելու հնարավորությունից և արդար դատաքննության իրավունքի խախտման դեմ պաշտպանության արդյունավետ միջոցից: Հետևաբար, վիճարկվող իրավակարգավորումը դիտարկելով արդար դատաքննության իրավունքի համատեքստում՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հայցագնի չափով պայմանավորված՝ վերաքննության իրավունքի սահմանափակումը կարող է իրավաչափ համարվել միայն այն դեպքում, երբ չի խաթարվում արդար դատաքննության իրավունքի բուն էությունը: Այս առնչությամբ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում բացահայտել այն ընդհանուր տրամաբանությունը, որն ընկած է բողոքարկման ինստիտուտին առնչվող՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 207-րդ հոդվածի և 228-րդ հոդվածի, ինչպես նաև 204.32 հոդվածի հիմքում: Սասնավորապես, ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 207-րդ հոդվածի 7-րդ մասը սահմանում է այն բացառիկ դեպքերը, երբ վերաքննիչ բողոք կարող է ներկայացվել նաև ընդդեմ առաջին ատյանի դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող օրինական ուժի մեջ մտած ակտի դեմ: Այն է՝ երբ գործի նախորդ դատական քննության ընթացքում թույլ են տրվել նյութական կամ դատավարական իրավունքի այնպիսի հիմնարար խախտումներ, **որի արդյունքում ընդունված դատական ակտը խաթարում է արդարադատության բուն էությունը:**

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 228-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված են դատավարական իրավունքի նորմերի այն խախտումները, որոնք վճռի պարտադիր բեկանման հիմք են: Այն է՝ դատարանը գործը

քննել է ոչ օրինական կազմով, դատարանը գործը քննել է գործին մասնակցող անձանցից որևէ մեկի բացակայությամբ (դատավարության կողմերի մրցակցության և հավասարության սկզբունքի խախտում), վճիռը ստորագրել է ոչ այն դատավորը, որը կայացրել է այն, վճիռը կայացրել է ոչ այն դատավորը, որը մտնում է գործը քննող դատարանի կազմի մեջ, գործից բացակայում է դատական նիստի արձանագրությունը:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32 հոդվածն ամրագրում է այն դեպքերը, երբ օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերը ենթակա են վերանայման նոր երևան եկած հանգամանքների հիմքով: Մասնավորապես, այդ հիմքերն են դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով հաստատված՝ վկայի ցուցմունքների կեղծ լինելը, փորձագետի եզրակացության ակնհայտ կեղծ լինելը, թարգմանչի թարգմանության ակնհայտ սխալ լինելը, փաստաթղթերի կամ իրեղեն ապացույցների կեղծված լինելը, գործին մասնակցող անձանց, նրանց ներկայացուցիչների կամ դատավորի՝ գործի քննության հետ կապված հանցավոր արարք կատարած լինելը, ինչպես նաև տվյալ վճռի կայացման համար հիմք հանդիսացած դատական ակտի, դատավճռի, վարչական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի որոշման վերացումը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վերոհիշյալ հոդվածներով սահմանված բացառությունները և հիմքերը վերաբերում են արդար դատաքննության իրավունքի բուն էությունը խաթարող դատական սխալին կամ իրավիճակներին, և այդ իրավակարգավորումների հիմքում ընկած ընդհանուր տրամաբանությունը հանգում է նրան, որ արդար դատաքննության իրավունքի բուն էությունը խաթարող դատական սխալի արդյունքում կայացված դատական ակտը չի կարող իրավական ուժ ունենալ:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող նորմով օրենսդիրը սահմանելով դրանում նշված գործերով վերաքննության իրավունքի սահմանափակում, շեղվել է օրենսգրքում առկա վերոհիշյալ ընդհանուր տրամաբանությունից՝ չնախատեսելով բողոքարկման իրավունքի սահմանափակումից բացառություններ բոլոր այն դեպքերում, երբ առաջին ատյանի դատարանը թույլ է տվել արդար դատաքննության իրավունքի բուն էությունը խաթարող դատական սխալ:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաև, որ նման բացառություններ սահմանելու անհրաժեշտությունը բխում է 1995թ. փետրվարի 7-ին Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի ընդունած թիվ R(95)5 հանձնարարականի՝ «Դատական վերահսկողության իրավունք» վերտառությամբ 1-ին հոդվածի b) կետի պահանջներից, որի համաձայն՝ բացառությունները դատական վերահսկողության իրավունքից թույլատրելի են միայն այն պայմանով, որ համապատասխանեն **արդարության ընդհանուր սկզբունքներին**: Նման մոտեցումը համահունչ է նաև Եվրոպական դատարանի այն մոտեցումներին, որոնք ձևավորվել են «էական վնասի» գնահատման պրակտիկայում:

Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նշել նաև, որ ի պատասխան սահմանադրական դատարանի հարցմանը՝ ՀՀ արդարադատության նախարարի 23.05.2012թ. N01/3091-12 գրության մեջ որպես ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում վիճարկվող դրույթի ամրագրումը հիմնավորող հանգամանք է մատնանշվում վերաքննիչ դատարանի ծանրաբեռնվածությունը թեթևացնելու անհրաժեշտությունը: Այս առնչությամբ սահմանադրա-

կան դատարանն արձանագրում է, որ նման իրավակարգավորումը գործնականում ոչ միայն արդյունավետորեն չի ծառայում իր նպատակին, այլև, ստիպելով շահագրգիռ անձանց բողոքարկման վիճարկվող սահմանափակումը շրջանցելու նպատակով ներկայացնել 50.000 դրամը գերազանցող հայցապահանջ, հանգեցնում է դատարաններին 50.000 դրամը գերազանցող հայցագնի մասով անհիմն պահանջով ծանրաբեռնելուն:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 208-րդ հոդվածի 2-րդ մասը ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 18-րդ և 19-րդ հոդվածներին հակասող և անվավեր՝ այնքանով, որքանով չի նախատեսում բողոքարկման իրավունքի սահմանափակումից բացառություններ բոլոր այն դեպքերում, երբ առաջին աստիճանի դատարանը թույլ է տվել արդար դատաքննության իրավունքի բուն էությունը խաթարող դատական սխալ, մասնավորապես, երբ չեն պահպանվել ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածի 1-ին մասով և Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին 1950թ. նոյեմբերի 4-ի կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված դատավարական երաշխիքները:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**18 հուլիսի 2012 թվականի
ՍԳՈ-1037**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՅԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՇԻՐԻՆՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ
ՕՐԵՆՍԳՐԹԻ 14-ՐԳ ՀՈԴՎԱԾԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

18 հուլիսի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմող կողմի ներկայացուցիչ Կ. Կարապետյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ Ա. Մխիթարյանի, նույն բաժնի առաջատար մասնագետ Հ. Սարգսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Գալուստ Շիրինյանի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքային օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Գ. Շիրինյանի՝ 02.02.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքային օրենսգրքը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց.**

1. ՀՀ աշխատանքային օրենսգիրքն ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից՝ 2004 թվականի նոյեմբերի 9-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2004 թվականի դեկտեմբերի 14-ին և ուժի մեջ է մտել 2005 թվականի հունիսի 21-ին:

Աշխատանքային օրենսգրքի՝ դիմողի նկատմամբ կիրառված 14-րդ հոդվածը ենթարկվել է փոփոխությունների 24.06.2010 թվականին ընդունված ՀՕ-117-Ն օրենքով, որն ուժի մեջ է մտել 07.08.2010 թվականին, և 01.03.2011 թվականին ընդունված ՀՕ-68-Ն օրենքով, որն ուժի մեջ է մտել 09.04.2011 թվականին:

Դիմողի նկատմամբ օրենսգրքի 14-րդ հոդվածը կիրառվել է մինչև 24.06.2010 թվականը կատարված փոփոխությունները գործող խմբագրությամբ: ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի՝ մինչև 24.06.2010 թվականը կատարված փոփոխությունները գործող խմբագրությամբ 14-րդ հոդվածը սահմանում էր. «Աշխատողի և գործատուի միջև աշխատանքային հարաբերությունները ծագում են աշխատանքային օրենսդրությամբ և աշխատանքային իրավունքի նորմեր պարունակող այլ նորմատիվ իրավական ակտերով սահմանված կարգով կնքված աշխատանքային պայմանագրի հիման վրա»:

2. Գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին՝ դիմողը հայց է ներկայացրել ՀՀ Երևան քաղաքի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարան՝ ընդդեմ «Սիրկապ Արմենիա» ՓԲԸ-ի՝ չվճարված աշխատավարձի գումարի, այդ գումարի վրա հաշվարկվող՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 411-րդ հոդվածով նախատեսված տոկոսագումարի, ինչպես նաև վերջնահաշվարկ կատարելու պահանջներով:

Ընդհանուր իրավասության դատարանը, հաստատված համարելով կողմերի միջև աշխատանքային պայմանագրի բացակայության փաստը և, միաժամանակ, հիմք ընդունելով այլ գրավոր ապացույցներ՝ հաստատված է համարել կողմերի միջև աշխատանքային հարաբերությունների առկայության փաստը և բավարարել դիմողի հայցը:

Պատասխանող ընկերության վերաքննիչ բողոքի հիման վրա ՀՀ վերաքննիչ դատարանը բավարարել է վերաքննիչ բողոքը, բեկանել է ստորադաս դատարանի դատական ակտը և փոփոխել այն՝ մերժելով դիմողի հայցը: Վերաքննիչ դատարանն իր որոշման հիմքում, ի թիվս այլնի, դրել է կողմերի միջև գրավոր աշխատանքային պայմանագրի, հետևաբար՝ նաև աշխատանքային իրավահարաբերությունների բացակայության փաստը:

Վճռաբեկ դատարանը, վերահաստատելով վերաքննիչ դատարանի իրավական դիրքորոշումները, վերադարձրել է դիմողի վճռաբեկ բողոքը:

3. Դիմող կողմը գտնում է, որ ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 14-րդ հոդվածն այնքանով, որքանով խոչընդոտում է փաստացի աշխատանքային հարաբերությունների մեջ գտնվող անձանց իրավունքների պաշտպանությունը, հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ և 32-րդ հոդվածների պահանջներին:

Դիմողն օրենսգրքի վիճարկվող նորմի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասելը հիմնավորելու համար ներկայացնում է հետևյալ փաստարկները՝

- օրենսգրքի վիճարկվող նորմի տրամաբանությունից հետևում է, որ եթե բացակայում է օրենքով և աշխատանքային նորմեր պարունակող այլ նորմատիվ իրավական ակտերով սահմանված կարգով կնքված աշխատանքային պայմանագիր, այսինքն՝ բացակայում է աշխատանքային հարաբերությունների ծագման գրավոր հիմքը, ապա աշխատանքային հարաբերությունները ծագած համարվել չեն կարող, հետևաբար՝ չի կարող առաջանալ աշխատավարձ ստանալու իրավունք,
- ի տարբերություն ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 298-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված իրավակարգավորման, որը գործարքի հասարակ գրավոր ձևը պահպանված չլինելու դեպքում կողմերին չի զրկում գրավոր և այլ ապացույցներ ներկայացնելու իրավունքից, ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի իրավակարգավորման տրամաբանությամբ աշխատանքային պայմանագրի բացակայության դեպքում անհնար է դառնում աշխատանքային հարաբերությունների առկայության՝ այլ ապացույցներով հաստատումը,
- օրենսգրքի վիճարկվող նորմի տրամաբանությունից հետևում է, որ փաստացի աշխատանքային հարաբերությունների առկայությունը հիմք չէ գործատուի՝ աշխատավարձ վճարելու պարտավորության ծագման համար:

Գիմողը վերլուծելով մի շարք երկրների փորձը, ինչպես նաև անդրադարձ կատարելով միջազգային իրավունքին՝ գտնում է, որ աշխատավարձ ստանալու իրավունքը պատկանում է յուրաքանչյուր աշխատողի՝ անկախ աշխատանքային պայմանագրի կնքման ձևից, եթե աշխատողը փաստացի աշխատել է և առկա են դրա գրավոր ապացույցները:

4. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկների դեմ, գտնում է, որ ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 14-րդ հոդվածը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ և 32-րդ հոդվածներին:

Իր դիրքորոշումը հիմնավորելու համար պատասխանող կողմը, աշխատանքային հարաբերությունների ծագման համար կարևորելով գրավոր աշխատանքային պայմանագրի և անհատական իրավական ակտի առկայությունը, և օրենսդրությամբ նման պահանջ նախատեսելու իրավաչափությունը, միևնույն ժամանակ ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 4-րդ հոդվածի և ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի դրույթների համադրված վերլուծության արդյունքում գտնում է, որ «Գործարքի ձևի, վավերության պայմանների, կնքման, կատարման կարգի, պարտավորությունների ծագման, փոփոխման և դադարման և այլնի վերաբերյալ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի դրույթները կիրառելի են աշխատանքային հարաբերություններում, քանի դեռ ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքը սեփական նորմերով չի ապահովում դրանց կարգավորումը»:

Վերոգրյալի հիման վրա, հղում կատարելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 298-րդ հոդվածի 1-ին մասին՝ պատասխանող կողմը գտնում է նաև, որ «աշխատողը գրավոր և այլ ապացույցներով կարող է դատական կարգով ապացուցել աշխատանքային պայմանագրի, հետևաբար, կողմերի միջև աշխատանքային հարաբերությունների գոյությունը»:

Անդրադառնալով դիմողի այն դիրքորոշմանը, համաձայն որի՝ «Աշխատավարձի պաշտպանության մասին» 1949թ. կոնվենցիայի 1-ին հոդվածը, որպես

աշխատավարձի վճարման հիմք, նախատեսում է նաև բանավոր պայմանագիրը, պատասխանող կողմը գտնում է, որ «Աշխատավարձի պաշտպանության մասին» 1949թ. կոնվենցիայի 1-ին հոդվածը կոնվենցիան վավերացրած պետություններին ամենևին չի պարտադրում օրենսդրությամբ նախատեսել նաև բանավոր աշխատանքային պայմանագիր, քանի որ նշված կոնվենցիան պետք է առավել ընդգրկուն լինի բազմատեսակ օրենսդրություն ունեցող երկրների կողմից կիրառվելու համար: Միևնույն ժամանակ, հղում կատարելով ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 102-րդ հոդվածին՝ պատասխանող կողմը գտնում է, որ «ՀՀ աշխատանքային օրենսգիրքը պաշտպանում է նաև առանց գրավոր աշխատանքային պայմանագրի կամ անօրինական աշխատանք կատարողների իրավունքները»:

5. Հաշվի առնելով դիմողի փաստարկներն ու դիրքորոշումը՝ սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում պարզել.

- արդյո՞ք ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի վիճարկվող դրույթը բացառում է առանց գրավոր աշխատանքային պայմանագրի կնքման աշխատող անձի իրավունքների, այդ թվում՝ դատական, պաշտպանության հնարավորությունը փաստացի աշխատանքային հարաբերությունների առկայության դեպքում,
- արդյո՞ք Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքային օրենսդրությունը երաշխավորում է առանց գրավոր աշխատանքային պայմանագրի կնքման աշխատող անձի իրավունքների և շահերի պաշտպանության, այդ թվում՝ փաստացի կատարված աշխատանքի դիմաց վարձատրության պահանջի իրավունքի պաշտպանության հնարավորություն՝ փաստացի աշխատանքային հարաբերությունների առկայության դեպքում:

Հաշվի առնելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 4-րդ մասի այն իրավակարգավորումը, ըստ որի՝ աշխատանքային հարաբերությունները կարգավորվում են քաղաքացիական օրենսդրությամբ և այլ իրավական ակտերով, եթե այլ բան նախատեսված չէ աշխատանքային օրենսդրությամբ, վերոհիշյալ իրավական հարցադրումների կապակցությամբ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վիճարկվող դրույթը դիտարկել ինչպես ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի՝ վիճարկվող դրույթի հետ համակարգային փոխկապակցվածության մեջ գտնվող դրույթների, այնպես էլ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի՝ պայմանագրային իրավունքին առնչվող համապատասխան դրույթների հետ համակցության մեջ:

6. ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի վիճարկվող նորմի բովանդակությունը հանգում է նրան, որ օրենսդիրը որպես աշխատանքային իրավահարաբերությունների ծագման իրավական հիմք է դիտարկում աշխատանքային պայմանագիրը: Ըստ այս նորմի՝ աշխատանքային պայմանագիրը հանդիսանում է իրավաբանական փաստ, որը բավարար և անհրաժեշտ նախադրյալ է աշխատանքային իրավահարաբերությունների ծագման համար: Օրենքով այս կամ այն իրավահարաբերության ծագման համար անհրաժեշտ և բավարար հիմքերի սահմանումը՝ ընդհանրապես, և տվյալ դեպքում աշխատանքային իրավահա-

րաբերությունների համար՝ մասնավորապես, հետապնդում է իրավական կարգավորման ոլորտում որոշակիություն և կանխատեսելիություն ապահովելու իրավաչափ նպատակ:

Աշխատանքային իրավահարաբերությունների ծագման համար հիմք հանդիսացող՝ օրենքով նախատեսված իրավաբանական փաստի՝ աշխատանքային պայմանագրի բովանդակությունը բացահայտված է ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 83-րդ հոդվածում: Ըստ այդ հոդվածի (մինչև 24.06.2010թ. խմբագրությամբ)՝ աշխատանքային պայմանագիրը համաձայնություն է աշխատողի և գործատուի միջև, ըստ որի՝ աշխատողը պարտավորվում է գործատուի համար կատարել որոշակի մասնագիտությամբ, որակավորմամբ աշխատանք կամ մատուցել որոշակի ծառայություններ՝ պահպանելով աշխատավայրում սահմանված աշխատանքային կարգապահությունը, իսկ գործատուն պարտավորվում է աշխատողին տրամադրել պայմանագրով որոշված աշխատանքը, վճարել նրա կատարած աշխատանքի համար պայմանավորված աշխատավարձը և ապահովել ՀՀ օրենսդրությամբ, այլ նորմատիվ իրավական ակտերով, կոլեկտիվ պայմանագրով, կողմերի համաձայնությամբ նախատեսված աշխատանքային պայմաններ: Այսինքն՝ աշխատանքային պայմանագրի բովանդակությունը կազմում է աշխատողի աշխատանքային գործառույթի վերաբերյալ համաձայնությունը, այն է՝ համաձայնությունն աշխատողի կողմից որոշակի մասնագիտությամբ, որակավորմամբ կամ պաշտոնում աշխատանք կատարելու կապակցությամբ: Աշխատանքային պայմանագրի հասկացության նման օրենսդրական սահմանումը վկայում է, որ յուրաքանչյուր աշխատանքային պայմանագրի հիմքը որոշակի պայմանների շուրջ կողմերի համաձայնությունն է:

7. Սույն գործի շրջանակներում կարևորվում է նշված համաձայնության ձևակերպման, աշխատանքային պայմանագրի ձևի, ինչպես նաև այդ ձևը չպահպանելու իրավական հետևանքների խնդիրը:

Միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ աշխատանքային պայմանագրի ձևի ընտրությունը, աշխատանքային պայմանագրերի ազատության սկզբունքին համապատասխան, ազատ է և թողնված է կողմերի կամաարտահայտությանը, թեև առկա է նաև գրավոր ձևին նախապատվություն տալու միտումը: ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի, մասնավորապես վերջինիս 14-րդ և 85-րդ հոդվածների ուսումնասիրությունը՝ և մինչև 2010թ. հունիսի 24-ի «ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի ընդունումը գործող խմբագրությամբ, և ներկայումս գործող խմբագրությամբ, վկայում է, որ ՀՀ աշխատանքային օրենսգիրքը սահմանում է աշխատանքային պայմանագրի գրավոր ձևը: Ընդ որում, ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 102-րդ հոդվածին համապատասխան՝ առանց օրենսգրքով սահմանված, այն է՝ գրավոր աշխատանքային պայմանագրի կատարվող աշխատանքը համարվում է անօրինական աշխատանք, և անօրինական աշխատանք կատարելու թույլտվություն տված գործատուները պատասխանատվություն են կրում ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով: Համապատասխան պատասխանատվությունը սահմանված է Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 169.5-րդ հոդվածով: Բացի գործատուի համար պատասխանատվություն նախատեսելուց, ՀՀ աշխատանքային օրենսգիրքն աշխատանքային պայմանագրի գրավոր ձևը չպահպանելու դեպքում վրա հասնող իրավական

հետևանքների վերաբերյալ, մասնավորապես՝ առանց գրավոր աշխատանքային պայմանագրի կնքման աշխատանքային պարտականությունների կատարման անցած անձի շահերի առնչությամբ, որևէ այլ իրավակարգավորում չի նախատեսում: Մինչդեռ նման իրավիճակում կարևորվում է ոչ միայն գործատուի պատասխանատվության խնդիրը, այլ նաև առաջնային նշանակություն ունի իրավախախտ գործատուի հետ փաստացի աշխատանքային հարաբերությունների մեջ մտած անձի իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության անհրաժեշտությունը: Այս կապակցությամբ, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 4-րդ մասին համապատասխան՝ կիրառելի են ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի «Գործարքներ» վերտառությամբ գլխի նորմերը, և աշխատանքային պայմանագրի գրավոր ձևը չպահպանելու իրավական հետ և անքնները որոշվում են ըստ քաղաքացիական օրենսգրքի համապատասխան նորմերի:

Այսպես, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 298-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ գործարքի հասարակ գրավոր ձևը չպահպանելը վեճի դեպքում կողմերին զրկում է ի հաստատումն գործարքի ու դրա պայմանների՝ վկաների ցուցմունքներ վկայակոչելու իրավունքից, սակայն նրանց չի զրկում գրավոր և այլ ապացույցներ ներկայացնելու իրավունքից: Այս իրավակարգավորման տրամաբանությունն այն է, որ օրենքով պայմանագրի կնքման գրավոր ձևի սահմանումն ինքնանպատակ չէ. դրա նպատակն է, նախևառաջ, հեշտացնել կողմերի միջև համաձայնության առկայության փաստի ապացուցումը և համաձայնության պայմանների շուրջ գործարքի կողմերի կամքի բացահայտումը: Հետևաբար, հաշվի առնելով պայմանագրերի ազատության սկզբունքը, կողմերի միջև ձեռք բերված համաձայնության տեխնիկական ձևակերպման օրենսդրական պահանջը չպահպանելու դեպքում գործարքի կողմը մեխանիկորեն չի զրկվում վեճի պարագայում համաձայնության առկայության փաստը և պայմաններն այլ ապացույցների միջոցով հաստատելու հնարավորությունից, այլ պարզապես նման իրավիճակում դժվարանում է ապացուցման գործընթացը, ինչը հանդիսանում է այն բացասական հետևանքը, որը կրում են կողմերն օրենքի պահանջը չկատարելու արդյունքում: Նման իրավակարգավորումը բխում է քաղաքացիաիրավական շրջանառության սուբյեկտների օրինական շահերի պաշտպանության նպատակից և պայմանագրային հարաբերությունների տրամաբանությունից: Այս իրավակարգավորումը և դրա հիմքում ընկած տրամաբանությունը հավասարապես վերաբերելի են նաև աշխատանքային պայմանագրերին, քանի որ վերջիններս, իրենց բնորոշ բոլոր առանձնահատկություններով հանդերձ, իրենց բովանդակության, ձևական բնութագրիչների տեսանկյունից, հանդես են գալիս որպես մասնավոր իրավունքի պայմանագրեր, և ինչպես քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի, այնպես էլ աշխատանքային պայմանագրերի դեպքում առանցքային տարրը կողմերի ազատ կամասարտահայտության վրա հիմնված փոխադարձ համաձայնությունն է:

ՀՀ աշխատանքային և քաղաքացիական օրենսգրքերի վերաբերելի նորմերի համադրված վերլուծության արդյունքում սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի վիճարկվող նորմը, որպես աշխատանքային իրավահարաբերությունների ծագման միակ հիմք սահմանելով աշխատանքային պայմանագիրը, չի բացառում գրավոր աշխատանքային պայմանագրի բացակայության պայմաններում աշխատանքային հարաբերություն-

ներից բխող աշխատանքային պարտականությունների փաստացի կատարման առկայության ապացուցման դեպքում անձի իրավունքների, այդ թվում՝ փաստացի կատարված աշխատանքի դիմաց վարձատրության պահանջի իրավունքի, արդյունավետ պաշտպանության հնարավորությունը: Տվյալ դեպքում առկա է իրավունքի պաշտպանության խնդիր և հարցի նկատմամբ չի կարող ձևական մոտեցում դրսևորվել: ՀՀ օրենսդրության և ՀՀ միջազգային պարտավորությունների համադրված վերլուծությունը վկայում է, որ **յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում աշխատանքային պարտականությունների կատարման առկայության՝ հիմնավոր ապացույցներով փաստումը հիմք է առանց գրավոր աշխատանքային պայմանագրի կնքման իր աշխատանքային պարտականությունների կատարման անցած անձին իր իրավունքների, այդ թվում՝ համարժեք հատուցման պահանջի իրավունքի պաշտպանություն տրամադրելու համար:** Սույն իրավական դիրքորոշումից շեղումը կհանգեցնի գործատուի պատասխանատվության անտեսման և աշխատողի իրավունքների ոտնահարման, քանի որ կատարած **փաստացի աշխատանքի դիմաց համարժեք հատուցում վճարելուց հրաժարվելը ան անձի սեփականության իրավունքի ոտնահարում է:**

8. Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, դեռևս 2007թ. դեկտեմբերի 25-ի թիվ 3-1848/ՎԳ/ քաղաքացիական գործով ընդունված որոշմամբ, հստակ իրավական դիրքորոշումներ է արտահայտել աշխատանքային պայմանագրի հասարակ գրավոր ձևը չպահպանելու իրավական հետևանքների, մասնավորապես, օրենքով սահմանված կարգով կնքված գրավոր աշխատանքային պայմանագրի բացակայության պայմաններում փաստացի աշխատանքային հարաբերությունների առկայությունն այլ ապացույցներով հիմնավորելու հնարավորության առնչությամբ: Այս որոշման մեջ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը խնդրո առարկայի վերաբերյալ, մասնավորապես, նշել է. «...դեկավարվելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 4-րդ մասով՝ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ սույն քաղաքացիական գործի նկատմամբ կիրառելի են գործարքի ձևին վերաբերող ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի դրույթները:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 298-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ գործարքի հասարակ գրավոր ձևը չպահպանելը վեճի դեպքերում կողմերին զրկում է ի հաստատումն գործարքի ու նրա պայմանների՝ վկաների ցուցմունքներ վկայակոչելու, սակայն նրանց չի զրկում գրավոր կամ այլ ապացույցներ ներկայացնելու իրավունքից:

Այսինքն՝ Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ 23.12.2005 թվականին Բաբկեն Սահրադյանի և պատասխանողի միջև կնքված թիվ 55 պայմանագրի ձևը պահպանված չէ, քանի որ այն չի ստորագրվել պատասխանողի կողմից, ինչը ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 85-րդ հոդվածի ուղղակի պահանջն է: Սակայն, մինևույն ժամանակ, ի հավաստումն այդ պայմանագրի և դրա պայմանների գոյության՝ դատավարության մասնակիցները կարող են ներկայացնել ցանկացած ապացույցներ, որոնք վկայի ցուցմունք չեն...»:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դատական պրակտիկայի զարգացումը սույն իրավական դիրքորոշման հետևողական կիրառման ուղղությամբ կարող էր երաշխավորել ոչ միայն տարբեր պատճառներով գրավոր աշխատանքային պայմանագրի բացակայության պայմաններում իր աշ-

խատանքային պարտականությունների կատարմանն անցած անձի իրավունքների, այդ թվում՝ փաստացի կատարված աշխատանքի դիմաց վարձատրության պահանջի իրավունքի արդյունավետ պաշտպանությունը, այլև կապահովեր օրենսդրության պահանջների միատեսակ կիրառությունը: ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի ԵԿԳ/2228/02/10 քաղաքացիական գործով արտահայտած այն դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ գրավոր աշխատանքային պայմանագրի բացակայությունն իր աշխատանքային պարտականությունների կատարմանը փաստացիորեն անցած անձին զրկում է ի հիմնավորումն փաստացի աշխատանքային հարաբերությունների առկայության այլ ապացույցի հիման վրա իր իրավունքների պաշտպանությունից, այդ թվում՝ դատական պաշտպանության հնարավորությունից, ոչ միայն շեղում է ՀՀ վճռաբեկ դատարանի հիշյալ որոշման իրավական դիրքորոշումից, այլև հակասում է ՀՀ օրենսդրությամբ աշխատանքային իրավահարաբերությունների կարգավորման՝ վերը բացահայտված ընդհանուր տրամաբանությանը:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ նման մոտեցումը լուրջ վտանգ է ներկայացնում ինչպես իրավունքի պաշտպանության մերժման տեսանկյունից, այնպես էլ կարող է խթան հանդիսանալ գործատուների կողմից ապօրինի աշխատանքի շահագործման համար: Վերջինիս բացառմանն է, մասնավորապես, ուղղված նաև Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության շրջանակներում 1949թ. հուլիսի 1-ին Ժնևում ստորագրված՝ Աշխատավարձի պաշտպանության մասին կոնվենցիան, ինչը ՀՀ Ազգային ժողովը վավերացրել է 2004թ. հոկտեմբերի 25-ին: Ուստի, օրենսդիրը ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի վեճի առարկա խնդրին համալիր և սույն որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումներին համարժեք իրավակարգավորում պետք է նախատեսի:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով. «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 69-րդ հոդվածներով. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքային օրենսգրքի 14-րդ հոդվածը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 14-րդ և 102-րդ հոդվածների, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 4-րդ մասի, 298-րդ հոդվածի 1-ին մասի, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունների համադրված վերլուծությունից բխում է, որ ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը սույն գործի շրջանակներում այդ նորմի կիրառման պահին չի բացառել աշխատանքային պայմանագրի բացակայության պայմաններում, սակայն համապատասխան ապացույցների առկայության դեպքում աշխատողի՝ իր փաստացի կատարած աշխատանքի դիմաց համարժեք հատուցում ստանալու իրավունքի դատական պաշտպանության հնարավորությունը:

3. «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 64-րդ հոդվածի 9.1-րդ կետի համաձայն՝ քաղաքացի Գալուստ Շիրինյանի գործով ընդունված

վերջնական դատական ակտը նոր հանգամանքների հիմքով օրենքով սահմանված կարգով ենթակա է վերանայման:

4. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**18 հուլիսի 2012 թվականի
ՄԴՈ-1038**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2006 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 28-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ԱՊՐԱՆՔԱՅԻՆ ՆՇԱՆՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ՄԻՆԳԱՊՈՒՐԻ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

7 սեպտեմբերի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության էկոնոմիկայի նախարարի տեղակալ Գ. Մելքոնյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2006 թվականի մարտի 28-ին ստորագրված՝ Ապրանքային նշանների իրավունքի վերաբերյալ Սինգապուրի պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 27.07.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով քննության առարկա պայմանագիրը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց.**

1. Պայմանագիրն ստորագրվել է 2006 թվականի մարտի 28-ին Սինգապուրում՝ ապրանքային նշանների գրանցման վարչական գործընթացները ներդաշնակեցնելու, ինչպես նաև ժամանակակից և ճկուն միջազգային համակարգ ստեղծելու նպատակով:

2. Պայմանագրի անբաժանելի մաս են կազմում կանոնակարգերը:

3. Պայմանագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

- կիրառել պայմանագիրն այնպիսի նիշերից բաղկացած նշանների նկատմամբ, որոնք, ՀՀ օրենսդրությանը համապատասխան, կարող են գրանցվել որպես ապրանքային նշաններ,
- պայմանագիրը չկիրառել կոլեկտիվ, հավաստագրային և երաշխիքային նշանների նկատմամբ,
- չպահանջել հաղորդակցման ցանկացած թարգմանության հավաստագրում, նոտարական վավերացում, նույնականացում, օրինականացում կամ այլ հաստատում, եթե այլ բան նախատեսված չէ պայմանագրով,
- հաղորդման վրա ստորագրության անպայման առկայության պահանջի պարագայում ընդունել կանոնակարգերով նախատեսված պահանջներին համապատասխանող ցանկացած ստորագրություն,
- ընդունել ներկայացված հաղորդումը, որի բովանդակությունը համապատասխանում է կանոնակարգերով նախատեսված՝ նմանատիպ Միջազգային տիպային ձևաթղթին, եթե այդպիսին առկա է,
- մինչև նման չհամարել ապրանքները կամ ծառայություններն այն հիմքով, որ իրավասու մարմնի իրականացրած ցանկացած գրանցման կամ հրապարակման մեջ դրանք հայտնվում են Նիցցայի դասակարգման նույն դասերում, ինչպես նաև դրանք չհամարել իրար ոչ նման, եթե հայտնվում են Նիցցայի դասակարգման տարբեր դասերում,
- կատարել նշաններին վերաբերող Փարիզյան կոնվենցիայի դրույթները, ինչպես նաև գրանցել սպասարկման նշաններն ու կիրառել այդպիսի նշանների նկատմամբ Փարիզյան կոնվենցիայի՝ նշանների վերաբերյալ համապատասխան դրույթները:

4. Պայմանագիրը սահմանում է նաև հայտերի ընդունման և քննարկման կարգը, իրավատիրոջ փոփոխության դեպքում գրանցման իրականացման կարգը, ապրանքների և ծառայությունների դասակարգման կարգը, ինչպես նաև գրանցման գործողության ժամկետի և դրա երկարաձգման ընթացակարգերը, լիցենզիան գրանցելու, գրանցումը փոփոխելու կամ գործողությունը դադարեցնելու կարգը, լիցենզիան չգրանցելու հետևանքները:

5. Պայմանագրով սահմանված են նաև պայմանագրի կողմ դառնալու, դրանում վերանայումներ և փոփոխություններ կատարելու, ինչպես նաև դրա ուժի մեջ մտնելու և չեղյալ հայտարարելու կարգն ու պայմանները:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 և 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

---

1. 2006 թվականի մարտի 28-ին ստորագրված՝ Ապրանքային նշանների իրավունքի վերաբերյալ Սինգապուրի պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**7 սեպտեմբերի 2012 թվականի
ՍԴՈ-1039**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 10-ԻՆ ԵՎ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ
ՄԱՐՏԻ 12-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՆԵՐԴՐՈՒՄԱՅԻՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ
«ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԵՏՐՈՊՈԼԻՏԵՆԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄ-ԱՌԱՋԻՆ
ՓՈՒԼ» ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆ
ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

7 սեպտեմբերի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուգյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարի տեղակալ Վ. Արամյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

ընթաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի մայիսի 10-ին և 2012 թվականի մարտի 12-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության և Եվրոպական ներդրումային բանկի միջև «Երևանի մետրոպոլիտենի վերակառուցում-առաջին փուլ» ֆինանսական պայմանագրում փոփոխություն կատարելու մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի՝ 20.07.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ գրավոր բացատրություն

91 ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԿԳԻՐ ♦ 4(66)2012

նը, հետագոտելով քննության առարկա համաձայնագիրը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Համաձայնագիրն ստորագրվել է՝ 2012 թվականի մարտի 12-ին Եվրոպական ներդրումային բանկի կողմից և 2012 թվականի մայիսի 10-ին Հայաստանի Հանրապետության կողմից՝ ֆինանսական պայմանագրի տեխնիկական նկարագրում փոփոխություններ կատարելու նպատակով: 2010 թվականի օգոստոսի 10-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության և Եվրոպական ներդրումային բանկի միջև «Երևանի մետրոպոլիտենի վերակառուցում-առաջին փուլ» ֆինանսական պայմանագրի (Հայաստանի Հանրապետությունը վավերացրել է 2011 թվականի փետրվարի 10-ին) նպատակն է Երևանի մետրոպոլիտենի ընդհանուր և հրատապ վերականգնումը:

2. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավորվում է ֆինանսական պայմանագրի «Ա» հավելվածի «Ա.1. տեխնիկական նկարագիրը» փոփոխել համաձայնագրում ներկայացված «Ա.1. տեխնիկական նկարագրությամբ» և ապահովել ծրագրի իրականացումն ըստ վերոնշյալ նկարագրության:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 և 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2012 թվականի մայիսի 10-ին և 2012 թվականի մարտի 12-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության և Եվրոպական ներդրումային բանկի միջև «Երևանի մետրոպոլիտենի վերակառուցում-առաջին փուլ» ֆինանսական պայմանագրում փոփոխություն կատարելու մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**7 սեպտեմբերի 2012 թվականի
ՍԴՈ-1040**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2011 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 19-ԻՆ ՏԻՐԱՆԱՅՈՒՄ ՍԾԱԶԲ
ԿԱՌԱՎԱՐԻՉՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԻ ԿՈՂՄԻՑ ԹԻՎ 131 ՈՐՈՇՄԱՄԲ
ԸՆԴՈՒՆՎԱԾ՝ «ՍԵՎԾՈՎՅԱՆ ԱՌԵՎՏՐԻ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ԲԱՆԿԻ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐԻ
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

7 սեպտեմբերի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (գեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարի տեղակալ Վ. Արամյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2011 թվականի հունիսի 19-ին Տիրանայում ՍԾԱԶԲ Կառավարիչների խորհրդի կողմից թիվ 131 որոշմամբ ընդունված՝ «Սևծովյան առևտրի և զարգացման բանկի հիմնադրման մասին» համաձայնագրի փոփոխություններում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 14.07.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով գեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով Որոշումը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԿԻՐ • 4(66)2012 93

1. 1994 թվականի հունիսի 30-ի՝ «Սևծովյան առևտրի և զարգացման բանկի հիմնադրման մասին» համաձայնագիրը ՀՀ-ի կողմից վավերացվել է 1995թ. դեկտեմբերի 27-ին՝ ՀՀ ԱԺ Ն-068-Մ որոշմամբ:

2. Փոփոխությունները կատարվել են 2011թ. հունիսի 19-ին Տիրանայում՝ ՍԾԱԶԲ-ի Կառավարիչների խորհրդի ընդհանուր համաձայնության հիման վրա: Նշված փոփոխությունների նպատակն է Կառավարիչների խորհուրդն օժտել բացառիկ իրավունքով՝ ընդհանուր համաձայնության հիման վրա փոփոխելու Բանկի հաշվարկային միավորը, վերաբաշխելու դրա կապիտալը, ինչպես նաև նպատակահարմարության դեպքում նշանակել բաժանված բաժնեմասերի թիվը և անվանական արժեքը:

3. Փոփոխությամբ Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավորվում է համաձայնել Համաձայնագրի 4-րդ հոդվածի 1-ին պարբերության, 23-րդ հոդվածի 2-րդ պարբերության և 24-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերության փոփոխություններին:

4. Փոփոխությամբ Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավորվում է նաև դրա ուժի մեջ մտնելու օրվանից, այդ օրը ներառյալ, համաձայնել առ այն, որ.

- Բանկի հաշվի միավոր կասիմանվի եվրոն,
- Բանկի ամբողջ բաժնետիրական կապիտալը կասիմանվի եվրոյով,
- Բանկի կանոնադրական կապիտալը համարժեք կլինի երեք միլիարդի՝ բազմապատկված Արժույթի միջազգային հիմնադրամի կողմից սահմանված ՓՀԻ /եվրո փոխարժեքով՝ ուժի մեջ մտնելու օրվա դրությամբ (Փոխարկման տոկոսադրույք)՝ բաժանված երեք միլիոն բաժնետոմսերի՝ ունենալով անվանական արժեք, որը հավասար կլինի կանոնադրական կապիտալի գումարը բաժանած երեք միլիոնի,
- ՓՀԻ-ով՝ անդամ պետությունների բոլոր չկատարած կապիտալ պարտավորությունները ենթակա կլինեն վճարման և ըստ պահանջի վճարման ենթակա բաժնետոմսերի մատով կփոխարկվեն և կֆիքսվեն եվրոյով՝ Փոխարկման տոկոսադրույքով:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 և 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2011 թվականի հունիսի 19-ին Տիրանայում ՍԾԱԶԲ Կառավարիչների խորհրդի կողմից թիվ 131 որոշմամբ ընդունված՝ «Սևծովյան առևտրի և զարգացման բանկի հիմնադրման մասին» համաձայնագրի փոփոխություններում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ.ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**7 սեպտեմբերի 2012 թվականի
ՍԴՈ-1041**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**1965 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 8-ԻՆ ՆՅՈՒ ՅՈՐԶՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ ԴԵՊԻ ԾՈՎ ԵԼԶ ՉՈՒՆԵՑՈՂ
ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏԱՐԱՆՑԻԿ ԱՌԵՎՏՐԻ ՄԱՍԻՆ
ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

7 սեպտեմբերի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի (զեկուցող), Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարի տեղակալ Գ. Մելքոնյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «1965 թվականի հուլիսի 8-ին Նյու Յորքում ստորագրված՝ Դեպի ծով ելք չունեցող պետությունների տարանցիկ առևտրի մասին կոնվենցիայում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ սահմանադրական դատարան 2012 թվականի հուլիսի 11-ին մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով կոնվենցիան և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց.**

1. Կոնվենցիան ընդունվել է 1965 թվականի հուլիսի 8-ին Նյու Յորքում՝ միջազգային իրավունքի նորմերի համաձայն, դեպի ծով ելք չունեցող պետություններին պատշաճ տարանցիկ առևտրի հնարավորություն տրամադրելու նպատակով:

2. Կոնվենցիան պարտավորություններ է նախատեսում այն պետությունների համար, որոնք դեպի ծով ելք չունեցող պետություններին պարտավորվում են տրամադրել նախօրոք համաձայնեցված երթուղիներով տարանցման համար հնարավորություն և միջոցներ:

3. Հայաստանի Հանրապետությունը Կոնվենցիայի պայմանների համաձայն տարանցիկ փոխադրման և փոխադրամիջոցների համար ստանում է տարանցման ազատություն, ինչպես նաև որպես ցամաքային տարանցիկ պետություն հանդես գալու պարագայում ստանձնում է հետևյալ պարտավորությունները.

- դեպի ծով ելք չունեցող պետությունների տնտեսական զարգացումը լիովին խթանելու համար նշված պետություններին տրամադրել ազատ և անսահմանափակ տարանցման իրավունք այնպես, որ նրանք կարողանան բոլոր հանգամանքներում և յուրաքանչյուր տեսակի ապրանքի համար ազատ մասնակցել տարածաշրջանային և միջազգային առևտրին,

- Կոնվենցիայի համաձայն տարանցվող ապրանքների նկատմամբ չկիրառել որևէ մաքսատուրք,

- տարանցման փոխադրամիջոցների համար չգանձել հատուկ հարկեր կամ տուրքեր, որոնք գերազանցում են Հայաստանի Հանրապետության փոխադրամիջոցներից գանձվող հարկերի և տուրքերի չափը,

- ՀՀ օրենսդրությանը համապատասխան՝ թույլատրել Հայաստանի Հանրապետության տարածքով այն անձանց անցումը կամ Հայաստանի Հանրապետության տարածք այն անձանց մուտքը, որոնց տեղաշարժն անհրաժեշտ է տարանցիկ փոխադրման համար,

- երաշխավորել, որ Հայաստանի Հանրապետության որևէ մարմին Կոնվենցիայով սահմանված տարանցիկ փոխադրման նկատմամբ չի կիրառի մաքսատուրքեր կամ ներմուծման կամ արտահանման հարկեր կամ տարանցման հատուկ տուրքեր,

- բացառապես տարանցիկ փոխադրման ընթացքում վերահսկման և կառավարման հետ կապված ծախսերը ծածկելու համար տարանցիկ փոխադրման համար վճարներ գանձելու պարագայում ապահովել, որպեսզի նշված վճարների չափը հնարավորինս համապատասխանի ծածկվելիք ծախսերի չափին, և, պահպանելով այդ պայմանը, վճարները գանձել Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի 1-ին պարբերությամբ սահմանված անխտրականության պահանջին համապատասխան,

- հնարավորության սահմաններում մուտքի և ելքի կետերում, անհրաժեշտության դեպքում՝ նաև ապրանքների փոխաբեռնման կետերում, տրամադրել համապատասխան փոխադրամիջոցներ և բեռնման ու բեռնաթափման սարքավորումներ, որպեսզի տարանցիկ փոխադրումն իրականացվի առանց անհարկի ձգձգումների,

- կիրառել այնպիսի վարչական և մաքսային միջոցներ, որոնք թույլ են տալիս կատարելու ազատ, անընդհատ և շարունակական տարանցիկ փոխադրում, հարկ եղած դեպքում վարել բանակցություններ՝ համաձայնեցնելու համար այն

միջոցները, որոնք ապահովում և դյուրացնում են նշված տարանցիկ փոխադրումը,

• Հայաստանի Հանրապետության տարածքով տարանցման ողջ ընթացքում կիրառել մաքսային, տրանսպորտային և վարչական այլ ընթացակարգերի իրականացմանը վերաբերող փաստաթղթերի պարզեցված համակարգ և արագ մեթոդներ՝ տարանցիկ փոխադրման, այդ թվում՝ դրա ընթացքում տեղի ունեցող փոխաբեռնման, պահեստավորման, խմբաքանակի բաժանման, փոխադրամիջոցի տեսակը փոխելու առնչությամբ,

• որպես տարանցման պետություն տրամադրել պահեստավորման առևրվազն այնպիսի բարենպաստ պայմաններ, ինչպիսիք տրամադրում են այն ապրանքների համար, որոնք ներմուծվում են կամ արտահանվում Հայաստանի Հանրապետություն,

• բացառությամբ ֆորսմաժորային դեպքերի, ձեռնարկել միջոցներ՝ խուսափելու համար տարանցիկ փոխադրման ձգձգումներից կամ տարանցման նկատմամբ սահմանափակումներից,

• երաշխավորել, որ Կոնվենցիան կշարունակի ուժի մեջ մնալ պատերազմի ընթացքում այնքանով, որքանով նշված իրավունքներն ու պարտավորությունները թույլ են տալիս,

• կիրառել Կոնվենցիայի դրույթները փոխադարձության սկզբունքի հիման վրա:

4. Կոնվենցիայի եզրափակիչ դրույթները նվիրված են վերջինիս ստորագրմանն ու վավերացմանը, դրա ուժի մեջ մտնելուն և վերանայմանը, դրան միասնալուս կամ կիրառման հետ կապված հնարավոր վեճերի լուծմանը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 1965 թվականի հուլիսի 8-ին Նյու Յորքում ստորագրված՝ Դեպի ծով ելք չունեցող պետությունների տարանցիկ առևտրի մասին կոնվենցիայում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**7 սեպտեմբերի 2012 թվականի
ՍԳՈ-1042**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2010 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 10-ԻՆ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ԱԿԻՑ
ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻԳՐԱՑԻՈՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ
ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԻ ԿԱԶՄԱՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ»
2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 5-Ի ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒ-
ԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

7 սեպտեմբերի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով.
Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թո-
փուլյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի,
Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկա-
յացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման նա-
խարարության միգրացիոն պետական ծառայության պետ Գ. Եզանյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ
հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրա-
կան դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և
72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2010 թվականի դեկտեմ-
բերի 10-ին Մոսկվայում ստորագրված՝ «Անկախ պետությունների համագոր-
ծակցության մասնակից պետությունների միգրացիոն մարմինների ղեկավարնե-
րի խորհրդի կազմավորման մասին» 2007 թվականի հոկտեմբերի 5-ի համաձայ-
նագրում փոփոխություններ կատարելու մասին արձանագրության մեջ ամ-
րագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմա-
նադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 2012 թվականի հունիսի 27-ի ՀՀ սահմանադրական դատարանում մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով դիմումը, գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով Արձանագրությունը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

«Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների միգրացիոն մարմինների ղեկավարների խորհրդի կազմավորման մասին» 2007 թվականի հոկտեմբերի 5-ի համաձայնագրում փոփոխություններ կատարելու մասին արձանագրությունն ստորագրվել է 2010թ. դեկտեմբերի 10-ին՝ Մոսկվայում:

Արձանագրության հիմնական նպատակն է՝ Համաձայնագրի անբաժան մաս հանդիսացող՝ Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների միգրացիոն մարմինների ղեկավարների խորհրդի կանոնադրության մեջ կատարել հետևյալ փոփոխությունը. «Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների միգրացիոն մարմինների ղեկավարների խորհրդի կանոնադրության երրորդ բաժինը լրացնել Համաձայնագրի անբաժան մաս հանդիսացող՝ հետևյալ բովանդակությամբ չորրորդ պարբերությամբ. «համակարգել Անկախ պետությունների համագործակցության ճյուղային համագործակցության մարմինների գործունեությունը Խորհրդի իրավասության տակ գտնվող՝ միգրացիայի ոլորտի հարցերում»:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 և 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2010 թվականի դեկտեմբերի 10-ին Մոսկվայում ստորագրված՝ «Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների միգրացիոն մարմինների ղեկավարների խորհրդի կազմավորման մասին» 2007 թվականի հոկտեմբերի 5-ի համաձայնագրում փոփոխություններ կատարելու մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**7 սեպտեմբերի 2012 թվականի
ՄԳՈ-1043**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2011 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ՍԱՆԿՏ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԹՄՐԱՄԻՉՈՑՆԵՐԻ, ՀՈԳԵՄԵՏ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԵՎ
ԴՐԱՆՑ ՊՐԵԿՈՒՐՍՈՐՆԵՐԻ ՆՍՈՒՇՆԵՐԻ ՀԱՆՁՆՄԱՆ ԿԱՐԳԻ
ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ (ԿԻՑ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒՄՈՎ ԵՎ
ԱՍՏՈՒԹՅԱՄԲ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

7 սեպտեմբերի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի (զեկուցող), Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության պետի առաջին տեղակալ Հ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2011 թվականի հոկտեմբերի 18-ին Սանկտ Պետերբուրգում ստորագրված՝ Թմրամիջոցների, հոգեմետնյութերի և դրանց պրեկուրսորների նմուշների հանձնման կարգի մասին համաձայնագրում (կից վերապահումով և առարկությամբ) ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 2012 թվականի հունիսի 26-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրություն-

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ • 4(66)2012

նը, հետագոտելով համաձայնագիրը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Թ**.

1. Թմրամիջոցների, հոգեմետ նյութերի և դրանց պրեկուրսորների մուշների հանձնման կարգի մասին համաձայնագիրն ստորագրվել է 2011թ. հոկտեմբերի 18-ին Սանկտ Պետերբուրգում՝ ելնելով ԱՊՀ մասնակից պետությունների՝ 2000 թվականի նոյեմբերի 30-ի համանուն համաձայնագրի և ԱՊՀ մասնակից պետությունների՝ թմրամիջոցների, հոգեմետ նյութերի և դրանց պրեկուրսորների անօրինական շրջանառությանը հակազդող՝ 2002 թվականի հոկտեմբերի 7-ի հայեցակարգի նպատակներից:

2. Բնության առարկա Համաձայնագրի նպատակն է սահմանել անօրինական շրջանառությունից ազդրաված թմրամիջոցների, հոգեմետ նյութերի և դրանց պրեկուրսորների մուշների հանձնման կարգը՝ օպերատիվ հետախուզական միջոցառումների իրականացման, քրեագիտական համեմատական ուսումնասիրության անցկացման ապահովման համար, ինչպես նաև գիտական և ուսումնական նպատակներով:

3. Համաձայնագրի կատարման նպատակներից ելնելով՝ կողմերը համագործակցելու են իրավասու մարմինների միջոցով՝ անմիջականորեն, ինչպես նաև դիվանագիտական ուղիներով մամակների փոխանակման միջոցով: Այդ նպատակով համաձայնագրի բաղկացուցիչ մասը կազմող թիվ 1 հավելվածում նախատեսված է թմրամիջոցների, հոգեմետ նյութերի և դրանց պրեկուրսորների մուշների հանձնման կարգը:

Համաձայնագրի շրջանակներում համագործակցությունն իրականացվելու է կողմերի իրավասու մարմինների՝ աջակցություն ցուցաբերելու նպատակով կատարված հարցումների հիման վրա: Այդպիսի հարցումների կատարման և դրանց հիման վրա ձեռնարկվելիք միջոցների իրականացման կարգը նախատեսված է Համաձայնագրի 4-րդ, 5-րդ, 6-րդ և 7-րդ հոդվածներում:

Համաձայնագրում նախատեսված են նաև դրույթներ՝ հնարավոր վեճերի լուծման, Համաձայնագրի կատարման ընթացքում ծախսեր կատարելու, այլ միջազգային պայմանագրերից բխող իրավունքների և պարտականությունների կատարման, Համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելու, գործողության ժամկետի վերաբերյալ:

Համաձայնագիրը բաղկացած է նաև թիվ 2 և թիվ 3 հավելվածներից, որոնցում համապատասխանաբար սահմանված են թմրամիջոցների, հոգեմետ նյութերի և դրանց պրեկուրսորների մուշների հաշվառման քարտի, ինչպես նաև այդ մուշների պիտակի ձևերը:

4. Բնության առարկա Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը ստանձնում է հետևյալ հիմնական պարտավորությունները.

- իրականացնել օպերատիվ հետախուզական միջոցառումների, հետաքննության, քննչական գործողությունների ընթացքում առգրավված, ինչպես նաև այլ ճանապարհով ձեռք բերված թմրանյութերի և դրանց պրեկուրսորների մուշների հանձնում Համաձայնագրով սահմանված ընթացակարգին համապատասխան,
- Համաձայնագրի՝ ուժի մեջ մտնելու օրվանից ոչ ուշ, քան 30 օրվա ընթացքում որոշել իրավասու այն մարմինների ցանկը, որոնց վրա կորվի դրա իրականացումը և այդ մասին տեղեկացնել ավանդապահին,

- ինքնուրույն կրել Համաձայնագրի իրականացման ընթացքում ծագող ծախսերը, եթե յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում այլ կարգ չի համաձայնեցվում:

5. Համաձայնագիրն ստորագրվել է կից վերապահումով առարկությամբ, մասնավորապես.

- կապված՝ ՀՀ պետական սահմանով թմրամիջոցների և դրանց պրեկուրսորների նմուշների տեղափոխման, ինչպես նաև ՀՀ տարածքով դրանց տարանցման դեպքերում մաքսային հայտարարագիր պահանջելու իրավունք վերապահելու հետ,
- կապված՝ Համաձայնագրի դրույթները Ադրբեյջանի Հանրապետության նկատմամբ կիրառելու հետ:

6. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները բխում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ պետության առջև դրված սահմանադրաիրավական խնդիրներից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2011 թվականի հոկտեմբերի 18-ին Սանկտ Պետերբուրգում ստորագրված՝ Թմրամիջոցների, հոգեմետ նյութերի և դրանց պրեկուրսորների նմուշների հանձնման կարգի մասին համաձայնագրում (կից վերապահումով և առարկությամբ) ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**7 սեպտեմբերի 2012 թվականի
ՍԳՈ-1044**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2010 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 10-ԻՆ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԱՆԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ԱՆՁԱՆՑ ՄԻՋՊԵՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԽՈՒԶՄԱՆ ՄԱՍԻՆ
ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ (ԿԻՑ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒՄՈՎ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

7 սեպտեմբերի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության պետի առաջին տեղակալ Հ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2010 թվականի դեկտեմբերի 10-ին Մոսկվայում ստորագրված՝ Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների՝ անձանց միջպետական հետախուզման մասին պայմանագրում (կից վերապահումով) ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի՝ 26.06.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով քննության առարկա պայմանագիրը և գործում առկա մյուս

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԿԻՐ ♦ 4(66)2012

փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Պայմանագիրն ստորագրվել է 2010 թվականի դեկտեմբերի 10-ին Մոսկվայում՝ ԱՊՀ շրջանակներում անձանց հետախուզման ոլորտում համագործակցության արդյունավետ մեխանիզմներ ստեղծելու նպատակով:

2. Պայմանագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

- սույն պայմանագրին, ՀՀ այլ միջազգային պայմանագրերին և ՀՀ օրենսդրությանը համապատասխան՝ իրավասու մարմինների միջոցով համագործակցել մյուս կողմերի իրավասու մարմինների հետ անձանց միջպետական հետախուզման ոլորտում,
- երաշխավորել, որ կապահովվի ստացված տեղեկությունների գաղտնիությունը, այդ թվում՝ հարցման ստացման փաստը և բովանդակությունը, եթե հարցում կատարող կողմը ցանկալի չի համարում դրա բովանդակության հրապարակումը, ինչպես նաև գաղտնիությունն ապահովելու անհնարինության դեպքում անհապաղ տեղյակ պահել մյուս կողմին,
- ինքնուրույն կրել պայմանագրի իրականացման ընթացքում կատարված ծախսերը:

3. Պայմանագրի վերաբերյալ Ադրբեյջանի Հանրապետությունը հանդես է եկել վերապահմամբ՝ բացառելով պայմանագրի դրույթների կիրառումը Հայաստանի Հանրապետության նկատմամբ, ինչի հետևանքով Հայաստանի Հանրապետությունը, առաջնորդվելով փոխադարձության սկզբունքով, հանդես է եկել պատասխան վերապահմամբ, ըստ որի՝ բացառում է պայմանագրի դրույթների կիրառումը Ադրբեյջանի Հանրապետության նկատմամբ:

4. Պայմանագրում սահմանված են նաև հարցումները կատարելու և դրանց մերժման կարգը, պայմանագրից բխող վեճերի լուծման, ինչպես նաև այն ուժի մեջ մտնելու և դադարելու կարգն ու պայմանները, որոնք համապատասխանում են ՀՀ սահմանադրաիրավական պահանջներին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 և 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2010 թվականի դեկտեմբերի 10-ին Մոսկվայում ստորագրված՝ Անկախ պետությունների համագործակցության մասնակից պետությունների՝ անձանց միջպետական հետախուզման մասին պայմանագրում (կից վերապահումով) ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**7 սեպտեմբերի 2012 թվականի
ՍԳ-Ո-1045**

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(66)2012

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2011 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ՍԱՆԿՏ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԳՈՅՈՒԹՅԱՆ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆՈՒՄ ԳԱՂՏՆԱԳՐՎԱԾ
ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳԱՂՏՆԻՈՒԹՅԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ
ՎԵՐԱՆԱՅՄԱՆ ԿԱՐԳԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

19 սեպտեմբերի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր ազգային անվտանգության ծառայության տնօրենի առաջին տեղակալ Ռ. Հարությունյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2011 թվականի հոկտեմբերի 18-ին Սանկտ Պետերբուրգում ստորագրված՝ Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության գոյության ժամանակաշրջանում գաղտնագրված տեղեկությունների գաղտնիության աստիճանի վերանայման կարգի մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան՝ մուտքագրված 26.06.2012թ.:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(66)2012

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով համաձայնագիրը, ինչպես նաև գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության գոյության ժամանակաշրջանում գաղտնագրված տեղեկությունների գաղտնիության աստիճանի վերանայման կարգի մասին համաձայնագիրն ստորագրվել է 2011 թվականի հոկտեմբերի 18-ին Սանկտ Պետերբուրգում՝ կողմ հանդիսացող պետությունների կազմակերպություններում գտնվող գաղտնի տեղեկությունների գաղտնիության աստիճանի վերանայման կարգի հաստատման նպատակով:

2. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, փոխադարձության հիման վրա, ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

- ազգային օրենսդրությանը համապատասխան՝ որոշում է Համաձայնագրի կատարման համար պատասխանատու իրավասու մարմիններին և այդ մասին իրազեկում Անկախ Պետությունների Համագործակցության Գործադիր կոմիտեին, որը Համաձայնագրի ավանդապահն է,
- Համաձայնագիրն իրականացնելիս իրավասու մարմիններն անմիջականորեն համագործակցում են իրար հետ, իրենցից որևէ մեկի խնդրանքով անցկացնում են համատեղ խորհրդակցություններ,
- ինքնուրույն է կրում Համաձայնագրի կատարման ընթացքում ծագող ծախսերը, եթե յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում չի համաձայնեցվել այլ կարգ և այլն:

3. Համաձայնագիրն ստորագրվել է Հայաստանի Հանրապետության կառավարության, Բելառուսի Հանրապետության կառավարության, Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության, Տաջիկստանի Հանրապետության կառավարության և Ուզբեկստանի Հանրապետության կառավարության կողմից:

4. Համաձայնագիրն ուժի մեջ է մտնում ուժի մեջ մտնելու համար անհրաժեշտ՝ այն ստորագրած կողմերի ներպետական ընթացակարգերի կատարման մասին երրորդ ծանուցումն ավանդապահի ստանալու օրվանից 30 օր հետո:

5. Համաձայնագիրը գործում է 5 տարվա ընթացքում՝ ուժի մեջ մտնելու օրվանից սկսած: Այդ ժամկետը լրանալուց հետո Համաձայնագիրն ինքնաբերաբար ամեն անգամ երկարաձգվում է 5 տարի ժամկետով, եթե Կողմերը չեն ընդունում այլ որոշում:

6. Համաձայնագրում ամրագրված դրույթները համահունչ են ՀՀ Սահմանադրության 9-րդ հոդվածին և բխում են միջազգային փոխշահավետ համագործակցության հաստատման սահմանադրական սկզբունքից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության գոյության ժամանակաշրջանում գաղտնագրված տեղեկությունների գաղտնիության

աստիճանի վերանայման կարգի մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**19 սեպտեմբերի 2012 թվականի
ՄԴՈ-1046**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 3-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ
ԵՎ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ
«ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԵՏՐՈՊՈԼԻՏԵՆԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ»
ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

19 սեպտեմբերի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուդյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարի տեղակալ Վ. Արամյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 և 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2012 թվականի օգոստոսի 3-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության և Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի միջև «Երևանի մետրոպոլիտենի վերակառուցման ծրագիր» վարկային համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 28.08.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչի գրավոր բացատրություն-

նը, հետագոտելով Համաձայնագիրը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության և Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի միջև «Երևանի մետրոպոլիտենի վերակառուցման ծրագիր» վարկային համաձայնագիրը Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստորագրվել է 2012 թվականի օգոստոսի 3-ին:

2. Նշված Համաձայնագրի նպատակն է ֆինանսավորել գերակա կապիտալ ներդրումները՝ վերակառուցելու համար Երևան քաղաքի մետրոյի համակարգը:

3. Համաձայնագրի համաձայն՝ Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկը (այսուհետ՝ Բանկ) համաձայնում է Համաձայնագրում սահմանված կամ հղում կատարվող պայմաններով Հայաստանի Հանրապետությանը տրամադրել 5.000.000 եվրո գումարի վարկ: Վարկի օգտագործման նվազագույն գումարը պետք է լինի 100.000 եվրո, կանխավճարի նվազագույն գումարը պետք է լինի 500.000 եվրո, իսկ չեղյալ հայտարարման նվազագույն գումարը պետք է լինի 500.000 եվրո: Ծրագիրը կավարտվի 2015թ. դեկտեմբերի 31-ին:

4. Ծրագիրը բաղկացած է երկու մասից՝

Մաս Ա. «Դրեմաժային թունելի վերակառուցում և ընդլայնում, Մետրոյի թունելների վերակառուցում, Կայարանների և ծառայողական շինությունների բարելավում, Մետրոյի վագոնների վերանորոգում և արդիականացում»,

Մաս Բ. «Ծրագրի իրականացման և գնումների աջակցում, Հանրային տրանսպորտի կարգավորման բարելավման ծրագիր, Կորպորատիվ զարգացման ծրագիր»:

5. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավորվում է, մասնավորապես՝

- մարել վարկը 24 հավասար կամ հնարավոր հավասար կիսամյակային վճարումներով՝ Համաձայնագրի 2-րդ հոդվածով սահմանված կարգով և ժամկետներում (հոդված II, բաժին 2.02, կետ «ե»),
- վճարել տարեկան 0,5 տոկոս Հանձնառության վճար (հոդված II, բաժին 2.02, կետ «է»),
- տոկոսագումարները վճարել հետևյալ ժամկետներում՝ յուրաքանչյուր տարվա ապրիլի 16-ին և հոկտեմբերի 16-ին (հոդված II, բաժին 2.02, կետ «դ»),
- Ծրագրի սուբյեկտին տրամադրել սուբսիդիաներ, ինչն անհրաժեշտ է Ծրագրի սուբյեկտին՝ Ծրագրի համաձայնագրի ներքո ստանձնած իր բոլոր պարտավորությունները բավարարելու համար (հոդված III, բաժին 3.01, կետ «2»),
- ապահովել, որպեսզի Ծրագրի սուբյեկտը միշտ ունենա բավարար միջոցներ իր պարբերական ծախսերը կատարելու համար, ներառյալ միջոցներ՝ ծածկելու իր պարտքի սպասարկման պարտավորությունները, և կատարելու իր այլ պարտավորությունները՝ նախատեսված Ծրագրի համաձայնագրի և Օժանդակ վարկային համաձայնագրի շրջանակներում՝ սկսած 2012թ. ֆինանսական տարվանից մինչև սույն Համաձայնագրի դադարեցումը (հոդված III, բաժին 3.01, կետ «է»),
- չվաճառել, չփոխանցել, վարձակալության չտալ և այլ կերպ չօտարել Ծրագրի սուբյեկտի կողմից շահագործվող ակտիվներն ամբողջությամբ

ՄԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 4(66)2012

կամ զգալի մասով, որոնք կարևոր կամ ցանկալի են Ծրագրի սուբյեկտի հիմնական գործունեության բնականոն ընթացքի համար, բացի թափանցիկ հիմունքներով նախապատրաստված՝ Ծրագրի սուբյեկտի մասնավորեցման ընթացքում (հոդված III, բաժին 3.01, կետ «ը»),

- չդադարեցնել, չփոփոխել, չհրաժարվել կամ չհամաձայնել փոխանցել Ծրագրի փաստաթղթերը կամ ֆինանսավորման համաձայնագրերը, որոնց ՀՀ-ն կողմ է հանդիսանում (հոդված III, բաժին 3.01, կետ «թ»):

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին և չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 և 64-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2012 թվականի օգոստոսի 3-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության և Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի միջև «Երևանի մետրոպոլիտենի վերակառուցման ծրագիր» վարկային համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**19 սեպտեմբերի 2012 թվականի
ՄԴՈ-1047**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԱՐՏԱԿ ՂԱԶԱՐՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԽԱՆՏՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 169.8-ՐԴ
ՀՈԴՎԱԾԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

19 սեպտեմբերի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի (զեկուցող), Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Արտակ Ղազարյանի դիմումի հիման վրա՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետության օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Ա. Ղազարյանի՝ 02.04.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Դիմողի ներկայացուցիչն է փաստաբան Կ. Թումանյանը, իսկ գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներն են ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ Ա. Մխիթարյանը, նույն բաժնի առաջատար մասնագետ Հ. Սարղսարյանը:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքը, աշխատավարձի իրավունքի իրացման հարաբերություններ կարգավորող ՀՀ օրենսդրական ակտերը, միջազգային համաձայնագրերը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(66)2012

1. Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգիրքը ՀՍՍՀ Գերագույն խորհրդի կողմից ընդունվել է 1985 թվականի դեկտեմբերի 6-ին և ուժի մեջ է մտել 1986 թվականի հունիսի 1-ից:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի՝ սույն գործով վիճարկվող «Գործատուի կողմից աշխատավարձ չհաշվարկելը և (կամ) չվճարելը» վերտառությամբ 169.8-րդ հոդվածը սահմանում է.

«Գործատուի կողմից Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կամ ժամկետներում աշխատավարձ չհաշվարկելը կամ չվճարելը կամ ոչ աշխատողի մեղքով առաջացած պարապուրդի ժամանակ վճարում չկատարելը կամ «Նվազագույն ամսական աշխատավարձի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 1-ին և (կամ) 2-րդ հոդվածներով նախատեսված չափից պակաս աշխատավարձ սահմանելը կամ այդ մեծությունը գերազանցող չափով աշխատավարձը սխալ հաշվարկելը՝

առաջացնում է տուգանքի նշանակում խախտում թույլ տված անձի նկատմամբ՝ յուրաքանչյուր աշխատողի մասով չհաշվարկված կամ չվճարված աշխատավարձի մեկ քառորդի չափով:

Նույն խախտումը, որը կատարվել է վարչական տույժի միջոցներ կիրառելուց հետո՝ կրկին անգամ, մեկ տարվա ընթացքում՝

առաջացնում է տուգանքի նշանակում խախտում թույլ տված անձի նկատմամբ՝ յուրաքանչյուր չհաշվարկված կամ չվճարված աշխատավարձի մեկ երկրորդի չափով:

Գործատուն ազատվում է սույն հոդվածով նախատեսված՝ աշխատավարձ չվճարելու համար սահմանված պատասխանատվությունից, եթե աշխատավարձ ստացողը գործատուին օրենսդրությամբ սահմանված կարգով չի ներկայացրել իր սոցիալական ապահովության քարտը կամ սոցիալական ապահովության քարտ չունենալու մասին տեղեկանքը»:

Հիշյալ հոդվածում ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել 26.12.02 ՀՕ-499-Ն, 25.12.03 ՀՕ-31-Ն, 24.03.05 ՀՕ-78-Ն, 22.02.07 ՀՕ-104-Ն, 06.12.07 ՀՕ-296-Ն, 27.11.08 ՀՕ-202-Ն ՀՀ օրենքներով:

2. Գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետևյալին. ըստ գործում առկա նյութերի՝ ՀՀ աշխատանքի գլխավոր պետական տեսուչի 2009թ. փետրվարի 4-ի թիվ 40/1 հանձնարարագրով ՀՀ աշխատանքի պետական տեսչության աշխատակիցները «Ավտոգեն-Ս» ՍՊԸ-ում կատարել են ըստ անհրաժեշտության ստուգում, որի արդյունքում 13.02.2009թ. կազմվել է արձանագրություն ու ստուգման ակտ և արձանագրվել է, որ հիշյալ ՍՊԸ-ի կողմից խախտվել է ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 130-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջը, այն է՝ աշխատողներին վերջնահաշվարկի օրը հաշվարկվել, սակայն չի վճարվել առ 13.02.2009թ. ընդհանուր առմամբ 7.820.605 ՀՀ դրամ վերջնահաշվարկի գումար, և ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 192-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջը, այն է՝ «Ավտոգեն-Ս» ՍՊԸ-ում առկա է ընդհանուր գումարով՝ 35.159.373 ՀՀ դրամ հաշվարկված և չվճարված աշխատավարձ, որն առաջացնում է պատասխանատվություն Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածի 1-ին մասին համապատասխան: Տեսչության պետի տեղակալը 03.03.2009թ. կայացրել է թիվ 30 որոշումը, որով «Ավ-

տոգեն-Ս» ՍՊԸ-ի գործադիր տնօրեն Արտակ Ղազարյանին, որպես խախտում թույլ տված անձի, ենթարկել է վարչական տույժի:

ՀՀ աշխատանքի պետական տեսչությունը 19.03.2009թ. հայցադիմում է ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան ընդդեմ «Ավտոգեն-Ս» ՍՊԸ-ի տնօրեն Արտակ Ղազարյանի՝ հօգուտ պետական բյուջեի՝ 8.789.843 ՀՀ դրամ վարչական տուգանք գանձելու մասին վճարման կարգադրություն արձակելու պահանջի վերաբերյալ: Արտակ Ղազարյանը 20.04.2009թ. ներկայացրել է հակընդդեմ հայց՝ ՀՀ աշխատանքի պետական տեսչության՝ վարչական տույժ նշանակելու մասին 03.03.2009թ. թիվ 30 որոշումն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին:

ՀՀ վարչական դատարանի՝ 27.04.2009թ. որոշմամբ վճարման կարգադրության վարույթից անցում է կատարվել հայցային վարույթի, և հակընդդեմ հայցն ընդունվել է վարույթ: ՀՀ վարչական դատարանի՝ 07.07.2011թ. վճռով հայցը բավարարվել է, իսկ հակընդդեմ հայցը՝ մերժվել: Հիշյալ դատական ակտը Արտակ Ղազարյանի կողմից բողոքարկվել է ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարան, որի՝ 15.11.2011թ. որոշմամբ Արտակ Ղազարյանի վերաքննիչ բողոքը մերժվել է, իսկ ՀՀ վարչական դատարանի՝ 07.07.2011թ. վճիռը թողնվել է անփոփոխ:

ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանի՝ 15.11.2011թ. որոշումը Արտակ Ղազարյանի կողմից բողոքարկվել է ՀՀ վճռաբեկ դատարան, որի՝ 11.01.2012թ. որոշմամբ ներկայացված վճռաբեկ բողոքը վերադարձվել է:

3. Վիճարկելով Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածի սահմանադրականությունը՝ դիմողը գտնում է, որ այդ նորմն առաջին հերթին հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 1-ին հոդվածում նշված իրավական պետության սկզբունքի բաղկացուցիչ մաս կազմող իրավական որոշակիության սկզբունքին: Մեկնաբանելով ՀՀ Սահմանադրության, ՀՀ աշխատանքային և քաղաքացիական օրենսգրքերի մի շարք իրավանորմեր՝ դիմող կողմը գտնում է, որ աշխատողին սահմանված կարգով կամ ժամկետներում աշխատավարձ չհաշվարկելու կամ չվճարելու կամ ոչ աշխատողի մեղքով առաջացած պարապուրդի ժամանակ վճարում չկատարելու կամ «Նվազագույն ամսական աշխատավարձի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 1-ին և (կամ) 2-րդ հոդվածներով նախատեսված չափից պակաս աշխատավարձ սահմանելու կամ այդ մեծությունը գերազանցող չափով աշխատավարձը սխալ հաշվարկելու դեպքերում նյութական պատասխանատվություն է կրում ընկերությունը կամ կազմակերպությունը, քանի որ աշխատողը որոշակի աշխատանք է կատարում ընկերության կամ կազմակերպության համար, և աշխատողի նկատմամբ նրա իրավունքները խախտող գործողություն կամ անգործություն է կատարում ընկերությունը, այլ ոչ թե տնօրենը:

Միևնույն ժամանակ, դիմող կողմը նշում է, որ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքով վարչական իրավախախտում կատարող սուբյեկտ կարող է լինել միայն ֆիզիկական անձը, իսկ օրենսդիրը նույն օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածում նշված «գործատու» հասկացության ներքո նկատի է ունեցել միայն ընկերության կամ կազմակերպության տնօրենին կամ անհատ ձեռնարկատեր ֆիզիկական անձին: Այդ իսկ պատճառով նշված վարչական ներգործության միջոցը կիրառվում է միայն տնօրենների նկատմամբ: Դիմող կողմը գտնում է, որ վիճարկվող նորմի կիրառման համար նախատեսված չէ արարքի կատարման որևէ ձև, այսինքն՝ Վարչական իրավախախտումների

վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածն իր բնույթով տուգանք է նախատեսում մեղքի բացակայության պայմաններում, հետևաբար, անձին զրկում է նշված նորմով սահմանված գործողությունների կամ անգործության հետ իր վարքագծի համապատասխանեցման հնարավորությունից: Վիճարկվող հոդվածը շարադրված չէ բավարար աստիճանի հստակությամբ, որը թույլ կտա քաղաքացուն, տվյալ պարագայում ընկերության և կազմակերպության տնօրենին, համատեղել դրա հետ իր վարքագիծը, մասնավորապես, կատարել իր լիազորություններից բխող այնպիսի գործողություններ, որոնց չկատարման համար կարող է վրա հասնել վարչական ներգործության միջոցը:

Դիմողը գտնում է նաև, որ վիճարկվող նորմը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 31-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերին և ՄԻԵԿ-ին կից 1-ին արձանագրության 1-ին հոդվածին: Մեկնաբանելով ՀՀ Սահմանադրության և ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի մի շարք իրավանորմեր՝ դիմողը եզրահանգում է, որ անձի սեփականության իրավունքն իր կամքին հակառակ դատական կարգով կարող է դադարեցվել, եթե նա ունի այլ սուբյեկտի նկատմամբ որոշակի չկատարված գույքային պարտավորություններ, կամ՝ բռնագրավման միջոցով, եթե նա կատարել է որոշակի հանցագործություն: Այս դեպքում դիմողը որևէ անձի նկատմամբ չունի որևէ պարտավորություն և չի կատարել որևէ հանցագործություն, հետևաբար, վիճարկվող նորմի ուժով դիմողի սեփականության իրավունքը դադարեցնելու հիմքերը հակասահմանադրական են: Վկայակոչելով ՄԻԵԿ-ին կից 1-ին արձանագրության 1-ին հոդվածի 2-րդ մասը՝ դիմողը նշում է, որ սույն դեպքում չի կարող անձի նկատմամբ նշանակվածը համարվել տուգանք, քանի որ անձի նկատմամբ տույժը կարող է նշանակվել միայն մեղքի առկայության պայմաններում: Բացի դրանից, ըստ դիմող կողմի, Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 26-րդ հոդվածը, որով նախատեսված է տուգանքը՝ որպես վարչական տույժի տեսակ, 2002թ. դեկտեմբերի 11-ին ուժը կորցրած է ճանաչվել, հետևաբար, ՀՀ օրենսդրությունը վարչական տույժի նման տեսակ չի նախատեսում:

Դիմողը գտնում է, որ վիճարկվող նորմը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 22-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերությանը և ՄԻԵԿ-ի 7-րդ հոդվածին: Մեկնաբանելով ՀՀ քրեական օրենսգրքի մի շարք դրույթներ՝ դիմողը գտնում է, որ իր նկատմամբ նշանակվել է տույժ, որը պետք է դիտարկել, հավասարեցնել և զնահատել որպես «քրեական մեղադրանք»: Հետևաբար, այն պետք է լիներ քրեական օրենքի հիման վրա, սակայն քրեական օրենքն առանց մեղքի պատասխանատվություն չի նախատեսում:

4. Պատասխանող կողմը գտնում է, որ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրության 1-ին հոդվածին, 22-րդ հոդվածի երրորդ պարբերությանը և 31-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերին՝ հետևյալ հիմնավորումներով:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքը պատասխանատվության սուբյեկտ է դիտում ոչ միայն ֆիզիկական անձանց, այլև պաշտոնատար անձանց: Մեկնաբանելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 50-րդ, 52-րդ և 57-րդ հոդվածները՝ պատասխանող կողմը գտնում է, որ իրավաբանական անձի իրավասուբյեկտությունն իրականացնում է ոչ թե իրավաբանական անձը, որպես այդպիսին, այլ նրա մարմինները, քանի որ այն քաղաքացիա-

կան իրավունքներ է ձեռք բերում և քաղաքացիական պարտականություններ է ստանձնում իր մարմինների միջոցով: Կազմակերպության կառավարման մարմինները, այդ թվում՝ գործադիր տնօրենը, իրականացնում են պատասխանատու գործառնություններ իրենց իրավասության շրջանակներում և իրենց աշխատանքով պայմանավորում են կազմակերպության գործունեության արդյունավետությունը: Այդ պատճառով էլ օրենսդիրը վարչական պատասխանատվության սուբյեկտ է դիտարկում խախտում թույլ տված անձին, որը կարող է լինել թե՛ անհատ ձեռնարկատեր հանդիսացող ֆիզիկական անձը, թե՛ իրավաբանական անձի կառավարման մարմինը: Տվյալ դեպքում, օրենսդիրը վարչական իրավախախտման սուբյեկտ է դիտում այն անձին, ով պատասխանատու է աշխատավարձ հաշվարկելու և վճարելու համար:

Ըստ պատասխանող կողմի՝ դիմողը կամայական մեկնաբանության է ենթարկել վիճարկվող հոդվածը: Պատասխանողը գտնում է, որ թեև մեղքի ձևը նշված չէ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի հատուկ մասի նորմերում, սակայն դա չի նշանակում, որ անձը վարչական պատասխանատվության է ենթարկվում առանց մեղքի: Վկայակոչելով օրենսգրքի 9-րդ, 19-րդ և 2-րդ հոդվածները, պատասխանողը նշում է, որ մեղքը վարչական իրավախախտման հիմնական և պարտադիր տարր է, որը հաշվի է առնվում տույժ նշանակելիս:

Պատասխանողը գտնում է նաև, որ դիմողը, ըստ էության, վիճարկում է ոչ թե վիճարկվող հոդվածի սահմանադրականությունը, այլ իր նկատմամբ կայացված ակտի իրավաչափությունը, հետևաբար՝ դիմումում բարձրացված հարցը ենթակա չէ սահմանադրական դատարանի քննությանը: Այնուամենայնիվ, անդրադառնալով վիճարկվող հոդվածի՝ ՀՀ Սահմանադրության 31-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերին համապատասխանությանը, պատասխանողը գտնում է, որ գործող իրավակարգավորման պայմաններում ապահովվում են նշված հոդվածով նախատեսված՝ սեփականատիրոջ կողմից իր գույքի տիրապետման, օգտագործման և տնօրինման իրավագործության իրականացման երաշխիքները:

Ըստ պատասխանողի՝ վիճարկվող հոդվածի՝ ՀՀ Սահմանադրության 22-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերությանը հակասելու վերաբերյալ փաստարկները հիմնագուրկ են, քանի որ վերոհիշյալ օրենսգրքի 9-րդ հոդվածում վարչական իրավախախտումը բնորոշվում է որպես մեղավորությանը կատարված արարք, և դիմողը, ըստ էության, այստեղ ևս բարձրացնում է իր նկատմամբ կիրառված դատական ակտի իրավաչափության հարց:

5. Սույն գործով բարձրացված սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը կարևորում է.

- ՀՀ Սահմանադրության 32-րդ հոդվածով երաշխավորված արդարացի և օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքի սահմանադրաիրավական և միջազգային իրավական բովանդակության բացահայտումը և այդ իրավունքի իրացումն երաշխավորող միջոցների բնութագիրը,
- անձի՝ աշխատավարձի իրավունքի խախտմանն ուղղված գործողությունների (անգործության) անիրավաչափության և դրանց իրավական հետևանքի սահմանման օրենսդրական կարգավորումը,

- վիճարկվող նորմում նախատեսված զանցանքի սուբյեկտի, սուբյեկտիվ և օբյեկտիվ կողմերի առանձնահատկությունների բացահայտումը՝ ելնելով Վարչական իրավախախտումների մասին ՀՀ օրենսգրքով հարաբերությունների իրավակարգավորման ընդհանուր տրամաբանությունից:

Արդարացի և օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքը որպես անձի՝ իր և իր ընտանիքի կենսագործունեությունն ապահովող սոցիալ-տնտեսական կարևոր միջոց, երաշխավորված է ՀՀ Սահմանադրության 32-րդ հոդվածով, ինչպես նաև միջազգային իրավական մի շարք փաստաթղթերով (ՄԱԿ-ի, Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության շրջանակներում կնքված՝ Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր, Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր, Նվազագույն աշխատավարձի սահմանման մասին կոնվենցիա, Նվազագույն աշխատավարձի սահմանման ընթացակարգի մասին կոնվենցիա, Գյուղատնտեսության մեջ նվազագույն աշխատավարձի սահմանման ընթացակարգի մասին կոնվենցիա և այլն), որոնց համաձայն յուրաքանչյուր աշխատող ունի արդարացի և օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունք: Այն հիմնարար իրավունք է, որից սկզբունքորեն հետևում է, որ, նախ՝ աշխատավարձն արդարացիորեն պետք է համապատասխանի կատարված աշխատանքի ծավալին ու որակին (մասնագիտական համապատասխան չափանիշներին), և երկրորդ՝ ցածր չլինի օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձի չափից: Վերջինիս դեպքում այդ չափի սահմանումը վերապահված է բացառապես օրենքին: Միաժամանակ, ներպետական օրենսդրության խնդիրն է նաև համապատասխան իրավակարգավորմամբ երաշխավորել նվազագույն աշխատավարձի իրավունքի գործադրման անհրաժեշտ պայմանները, այդ թվում՝ պաշտպանությունն ամեն տեսակ ոտնձգությունից:

Արդարացի և օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքի իրացման հետ կապված հարաբերությունները ՀՀ-ում կարգավորվում են ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքով (ՀՕ-124-Ն), «Նվազագույն ամսական աշխատավարձի մասին» ՀՀ օրենքով (ՀՕ-66-Ն), օրենսդրության այլ ակտերով, այդ թվում՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքով: Դրանցում նախատեսված են մի շարք իրավադրույթներ, որոնք կազմելով համակարգային ամբողջականություն՝ կոչված են ապահովելու ՀՀ Սահմանադրության վերոհիշյալ նորմի երաշխավորված իրացումը, ինչպես նաև ստեղծելու կայուն սոցիալ-իրավական և տնտեսական նախապայմաններ անձի արժանապատիվ կենսագործունեության համար: Այդ իրավանորմերի համալիր ուսումնասիրությունը վկայում է, որ նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքի իրացման երաշխավորումը նաև սահմանադրաիրավական և միջազգային իրավական կարևոր նախապայման է ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածում ամրագրված սկզբունքներին համապատասխան անձի նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի և օրենքով նախատեսված աշխատանքային այլ իրավունքների երաշխավորված գործադրման, պաշտպանության, ինչպես նաև աշխատանքային իրավահարաբերությունների կարգավորման քնազավառում իրավահավասարության, սոցիալական արդարության սկզբունքի հաստատման ու իրացման համար:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ արդարացի և օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքի իրացումն

ըստ դրա սահմանադրաիրավական և միջազգային իրավական բովանդակության՝ երաշխավորելի է մի շարք պարտադիր իրավապայմանների առկայության պայմաններում, մասնավորապես.

- աշխատավարձի ամսական նվազագույն չափը, ինչպես նաև աշխատանքի վարձատրության նվազագույն պայմանները պետք է սահմանվեն օրենքով, իսկ օրենքով նախանշված առանձին դեպքերում՝ նաև կոլեկտիվ պայմանագրով,
- յուրաքանչյուր աշխատող ունի աշխատանքային պայմանագրով նախատեսված և օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունք,
- յուրաքանչյուր ոք ունի հավասար աշխատանքի դիմաց հավասար վարձատրության իրավունք,
- յուրաքանչյուր աշխատող ունի իր և իր ընտանիքի համար մարդկային արժանապատվությանը հարիր գոյություն ապահովող արդար ու նպաստավոր վարձատրության իրավունք,
- յուրաքանչյուր աշխատող ոչ իր մեղքով առաջացած պարապուրդի ժամանակ վճարում ստանալու իրավունք ունի,
- գործատուի կողմից աշխատավարձի հաշվարկումն ու վճարումը կատարվում է օրենքով նախանշված սկզբունքներով որոշված ժամկետներում և կարգով,
- գործատուն պատասխանատու է աշխատավարձի ժամանակին և ամբողջությամբ վճարման, ինչպես նաև վերջինիս կետանցման համար,
- գործատուն պատասխանատու չէ, եթե աշխատավարձ չի վճարվել ոչ իր մեղքով:

Այսպիսով, արդարացի և օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքը երաշխավորելի է, եթե գործատու իրավատուբյեկտների կողմից ապահովվեն վերոթվարկյալ իրավապայմանները (կատարվեն պարտականությունները), որոնցից շեղումն ըստ այդ իրավապայմանների կհանգեցնի պատասխանատվության: Այդ նպատակին են ծառայում, նախ՝ ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 38-րդ, 179-րդ (3-րդ մաս) և 198-րդ հոդվածների դրույթները: Կարգավորելով աշխատանքի և նվազագույն աշխատավարձի իրավունքի իրացման հետ կապված հարաբերություններ՝ օրենսգրքի 38-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 9-րդ կետի համաձայն՝ աշխատանքային իրավունքների պաշտպանությունն իրականացվում է «...տուգանք (տուժանք) բռնագանձելով», 179-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն աշխատողի ժամավճարի չափը կամ ամսական աշխատավարձը չի կարող պակաս լինել նվազագույն աշխատավարձի չափից, իսկ նույն օրենսգրքի 198-րդ հոդվածն աշխատավարձի և աշխատանքային հարաբերությունների հետ կապված այլ վճարումների ժամկետանց վճարման դեպքերում նախատեսում է տուժանք՝ վճարման ենթակա աշխատավարձի 0,15 տոկոսի չափով, բայց ոչ ավելի, քան վճարման ենթակա գումարի չափը:

Իրավակարգավորիչ նույնպիսի նպատակին է միտված Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի՝ սույն գործով վիճարկվող նորմը, համաձայն որի՝ վարչական պատասխանատվության են ենթակա գործատուի հետևյալ գործողությունները (անգործությունը).

- աշխատավարձ չհաշվարկելը և չվճարելը,

- ոչ աշխատողի մեղքով առաջացած պարապուրդը չվճարելը,
- նվազագույն աշխատավարձի չափից պակաս աշխատավարձ սահմանելը,
- նվազագույն աշխատավարձի մեծությանը գերազանցող չափով աշխատավարձը սխալ հաշվարկելը:

Միաժամանակ, գործատուն ազատվում է աշխատավարձ չվճարելու համար պատասխանատվությունից, եթե այն պայմանավորված է աշխատողի՝ օրենքով նախատեսված իր պարտականության չկատարմամբ, մասնավորապես, եթե աշխատավարձ ստացողը գործատուին օրենսդրությամբ սահմանված կարգով չի ներկայացրել իր սոցիալական ապահովության քարտը կամ սոցիալական ապահովության քարտ չունենալու մասին տեղեկանքը (Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածի 3-րդ մաս):

Այսպիսով, ինչպես ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի վերոհիշյալ, այնպես էլ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի վիճարկվող նորմերն իրենց իրավակարգավորման առարկայով կազմում են համակարգային ամբողջություն, որոնց բովանդակային վերլուծությունը վկայում է, որ արդարացի և օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքի իրացման հետ կապված հարաբերությունները կարգավորելիս օրենսդիրն ելել է իրավական այն մեկնակետից, համաձայն որի՝ աշխատավարձի հաշվարկման և վճարման հետ կապված գործատու-իրավասուբյեկտների վերոթվարկյալ գործողություններն (անգործությունը) իրենցից հասարակական վտանգավորություն են ներկայացնում, երբ խախտվում են Սահմանադրությամբ և միջազգային իրավունքով երաշխավորված՝ անձի աշխատանքային իրավունքները (աշխատավարձի իրավունքը), իսկ վտանգավորության աստիճանի տեսանկյունից ենթակա են վարչաիրավական ներգործության միջոցի: Այսպիսով, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այդպիսի գործողություններն (անգործությունը) օրենսդրի կողմից իրավախախտում (ոչ իրավաչափ) որակելը հետապնդում է արդարացի, հետևաբար՝ նաև սահմանադրաիրավական նպատակ, որն իր հերթին կոչված է նաև ապահովելու սահմանադրական օրինականության անխախտելիությունը:

6. Անդրադառնալով վիճարկվող նորմերի սահմանադրականության, դրանց իրավական միակերպ և որոշակի ընկալման վերաբերյալ դիմող կողմի հարցադրումներին՝ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վեճի առարկա խնդիրը դիտարկել համակարգային իրավակարգավորման բովանդակային առանձնահատկությունների բացահայտման տեսանկյունից, նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ նվազագույն աշխատավարձի իրավունքի, դրա խախտման սուբյեկտիվ դրսևորումների, առաջացած իրավական հետևանքի և այդ իրավունքի պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները ՀՀ իրավական համակարգում ենթարկված են սահմանադրաիրավական և օրենսդրական համալիր կարգավորման (աշխատանքային, վարչաիրավական և վարչադատավարական): Մասնավորապես, եթե նվազագույն աշխատավարձի (աշխատավարձի) սահմանադրական իրավունքի իրացման հետ կապված գործատու-իրավասուբյեկտի և աշխատողի փոխադարձ իրավունքների իրականացման ու պարտականությունների կատարման ընդհանուր պայմանները կարգավորված են ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքով, իսկ նվազագույն աշխատա-

վարձի չափը սահմանված է «Նվազագույն ամսական աշխատավարձի մասին» ՀՀ օրենքով, ապա գործատուի կողմից աշխատողին աշխատավարձի հաշվարկման ու վճարման հետ կապված իր պարտականությունների չկատարման կամ ոչ պատշաճ կատարման արդյունքում առաջացած հետևանքների իրավակարգավորման հարցերը՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքով, իսկ այդ հետևանքներով պայմանավորված հարկադրանքի կիրառման դատական ընթացակարգը՝ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով: Հետևաբար, իրավական այդ ակտերի համապատասխան նորմերի իրավական բովանդակության մեկնաբանմամբ է նաև պայմանավորված վիճարկվող նորմի սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտումը:

Նկատի ունենալով սույն գործով վեճի առարկա խնդրում «գործատու», «մեղք» «տուգանք» եզրույթների իրավական բովանդակության բացահայտման և ճշգրիտ մեկնաբանման կարևորությունը, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի համաձայն՝ «գործատուն աշխատանքային հարաբերության այն մասնակիցն է, որն աշխատանքային պայմանագրի հիման վրա և (կամ) օրենքով սահմանված կարգով օգտագործում է քաղաքացիների աշխատանքը»: Միաժամանակ, նույն հոդվածի 2-րդ մասում սահմանված է, որ «գործատու կարող է լինել աշխատանքային իրավունակություն և գործունակություն ունեցող իրավաբանական անձը՝ անկախ կազմակերպական-իրավական և սեփականության ձևից, գործունեության բնույթից և տեսակից և ֆիզիկական անձը»: Օրենսգրքի 16-րդ հոդվածի 2-րդ մասում սահմանված է, որ գործատուներն իրենց աշխատանքային իրավունքները և պարտականություններն իրականացնում են «իրենց մարմինների միջոցով ... գործատուի կանոնադրության և նրա հաստատած (ընդունած) իրավական ակտերի հիման վրա»:

Այսպիսով, աշխատողի աշխատավարձի իրավունքի խախտման դեպքում առաջացած վարչական պատասխանատվության կամ զանցանքի սուբյեկտի իրավական ինքնությունը, զանցանքի սուբյեկտի կողմը որոշելու համար անհրաժեշտ է ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի վերոհիշյալ նորմերը համադրել Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի սույն գործով վիճարկվող նորմի, ինչպես նաև օրենսգրքի 10-րդ և 11-րդ հոդվածների դրույթների հետ: Արդյունքում՝ ակնհայտ է, որ վերջիններում, որպես վարչական իրավախախտում կատարած անձի (կամ զանցանքի սուբյեկտի) օրենսդիրը նկատի ունի բացառապես գործատու-ֆիզիկական անձին, որը մի դեպքում՝ դիտավորյալմբ, մեկ այլ դեպքում անգզուշությամբ զանցանք կատարելիս «գիտակցել է», «կանխատեսել է» իր գործողության կամ անգործության հակաիրավական բնույթը: Հետևաբար, անհիմն են դիմող կողմի պնդումներն այն մասին, թե որպես պատասխանատվության ենթակա գործատու պետք է հանդես գա իրավաբանական անձը: Ըստ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ գործող օրենսգրքի (ընդունված՝ 06.12.1985թ.)՝ իրավաբանական անձինք օժտված չեն վարչական զանցանքի սուբյեկտի հատկանիշներով: Հետևաբար, օրենսգրքի վիճարկվող նորմի իմաստով պատասխանատու սուբյեկտ հանդես զալ կարող է միայն ֆիզիկական այն անձը, ով իրավաբանական անձ հանդիսացող գործատուի կանոնադրության (իրավական այլ ակտի) հիման վրա իրականացնում է գործատուին բնորոշ աշխատանքային համապատասխան իրավունքներ ու

պարտականություններ, այդ թվում՝ կապված աշխատավարձի հաշվարկման ու վճարման հետ:

Հատկանշական է, որ իրավաբանական անձ և ֆիզիկական անձ-գործատու սուբյեկտիվ հարաբերությունների իրավակարգավորման նույնպիսի սկզբունք է ամրագրված ՀՀ օրենսդրության այլ ակտերով, մասնավորապես՝ տնտեսավարող սուբյեկտների գործունեությունը կարգավորող: Այսպես, «Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի (ՀՕ-252) 35-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ ընկերության ընթացիկ գործունեության ղեկավարումն իրականացվում է ընկերության գործադիր մարմնի կողմից, որի ներքո ըստ նույն օրենքի 43-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ հասկացվում է գլխավոր տնօրենը, նախագահը և այլք: Մասնավորապես, գործադիր մարմինն է ընկերության անունից իրականացնում գործատուի աշխատանքային լիազորությունները (կնքում աշխատանքային պայմանագրեր և հսկողություն իրականացնում դրանց կատարման նկատմամբ): Այսինքն՝ տվյալ դեպքում իրավաբանական անձի գլխավոր տնօրենն է (նախագահն է) պատասխանատվություն կրում ընկերության աշխատողների աշխատանքային իրավունքների (այդ թվում՝ աշխատավարձի իրավունքի) պահպանման համար:

Ինչ վերաբերում է դիմող կողմի առաջադրած զանցանքի սուբյեկտիվ կողմի՝ մեղքի դրսևորման առանձնահատկություններին, ապա յուրաքանչյուր դեպքում աշխատանքային օրենսդրության կատարման նկատմամբ պետական հսկողություն (վերահսկողություն) իրականացնող մարմնի (ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 34-րդ հոդված) խնդիրն է պարզել վարչաիրավական պատասխանատվության ենթակա իրավասու անձի մեղքը, դրա դրսևորման ձևը (դիտավորությունը կամ անզգուշությունը) և աստիճանը (Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 32, 33 և 34-րդ հոդվածներ):

Անդրադառնալով վիճարկվող նորմի իմաստով կիրառման ենթակա վարչական տույժի տեսակին՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ «տուգանքը», որպես այդպիսին, նախատեսված է Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 23-րդ հոդվածում (1-ին մասի 2-րդ կետ): Այն որպես հարկադրանքի միջոց նախատեսված է օրենսգրքի նորմերի ճնշող մեծամասնությունում, այդ թվում՝ վիճարկվող նորմում: Այդ նորմերի համադրված վերլուծությունը միանշանակ վկայում է, որ «տուգանքը» դրսևորվում է որպես պատասխանատու իրավասուբյեկտից հիշյալ օրենսգրքով սահմանված չափով (կայուն գումարի կամ նվազագույն աշխատավարձի հաշվարկային չափի նկատմամբ բազմապատիկ ցուցիչով արտահայտված) դրամական միջոցների (ՀՀ դրամով) հարկադիր բռնագանձմամբ: Ինքնին, պետական (վարչական) հարկադրանքի այդ տեսակի առկայությունը Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքում՝ սահմանադրականության խնդիր չի հարուցում: Տուգանքի այդպիսի տեսակը և չափը սահմանելն օրենսդիր մարմնի իրավասության խնդիրն է, իսկ դրա կիրառումը (բռնագանձումը)՝ որպես աշխատանքային իրավունքների պաշտպանության միջոց, իրականացնում է իրավասու դատարանը (ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքի 38-րդ հոդված, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 8-րդ հոդված): Սահմանադրական դատարանը կարևորում է, որ անձի իրավունքների (այդ թվում՝ ՀՀ Սահմանադրության 32-րդ հոդվածի 2-րդ մասում երաշխավորված) պաշտպանության օրենքով սահմանված միջոցներով (ընթացակարգով) անվերապահ երաշխավորվի ՀՀ Սահմանա-

դրության 18-րդ և 19-րդ հոդվածների պահանջների կատարումը, տվյալ դեպքում՝ ինչպես վարչական պատասխանատվության ենթարկված անձի, այնպես էլ անձի՝ աշխատավարձի իր խախտված իրավունքի պաշտպանության (վերականգնման) խնդրում: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ սույն գործով վեճի առարկա իրավակարգավորման շրջանակներում այդպիսի երաշխիքներն առկա են:

Միաժամանակ, սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում նշել Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ նոր օրենսգրքի ընդունման, խորհրդային իրավակարգավորումների հատվածական փոփոխությունների ոչ նպատակահարմարության և առկա իրավակարգավորման շրջանակների հստակեցման անհրաժեշտությունը՝ ելնելով **միջազգային ժամանակակից փորձի ուսումնասիրման արդյունքներից**: Մասնավորապես, դա վերաբերում է իրավակարգավորումների հայեցակարգային ամբողջականության և միասնականության երաշխավորմանը, վարչաիրավական հարաբերություններում իրավասուբյեկտության շրջանակների որոշակիացմանը, իրավաբանական անձանց վարչական պատասխանատվության ենթարկելու խնդրի համակարգային կանոնակարգմանը, վարչական պատասխանատվության՝ իրավական պատասխանատվության այլ տեսակներից (քաղաքացիական, քրեական) սահմանազատելու իրավական չափանիշների առավել հստակեցմանը և մի շարք այլ սկզբունքային՝ հայեցակարգային նշանակության հարցերին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**:

1. Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:
2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**19 սեպտեմբերի 2012 թվականի
ՄԴՈ-1048**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԳՐԻԳՈՐԻ ՎԱՀԱՆՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐԻ 204.32-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ
ԿԵՏԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

28 սեպտեմբերի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Գրիգորի Վահանյանի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածի 1-ին կետի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Սույն գործով կողմեր են. դիմող՝ Գ. Վահանյան, որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ Ա. Մխիթարյան, ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի առաջատար մասնագետ Հ. Սարգսյան:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Գ. Վահանյանի՝ 26.03.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարանում մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց.**

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(66)2012

1. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքն ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից՝ 1998 թվականի հունիսի 17-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի օգոստոսի 7-ին և ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 1-ից:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի՝ «Նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման հիմքերը» վերտառությամբ 204.32-րդ հոդվածի 1-ին կետը սահմանում է, որ նոր երևան եկած հանգամանքները հիմք են դատական ակտի վերանայման համար, եթե «բողոք ներկայացրած անձն ապացուցում է, որ այդ հանգամանքները հայտնի չեն եղել և չէին կարող հայտնի լինել գործին մասնակցող անձանց, կամ այդ հանգամանքները հայտնի են եղել գործին մասնակցող անձանց, բայց նրանցից անկախ պատճառներով չեն ներկայացվել դատարան, և այդ հանգամանքները գործի լուծման համար ունեն էական նշանակություն»:

2. Քննության առարկա գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է նրան, որ դիմողը դատարան է ներկայացրել հակընդդեմ հայց, որով, ի թիվս այլնի, պահանջել է անվավեր ճանաչել կտակն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ նոտարական գրասենյակում 20.10.2003թ. վավերացված հայտարարությունը: Երևան քաղաքի Էրեբունի և Նուբարաշեն համայնքների առաջին ատյանի դատարանի 09.11.2006թ. վճռով հակընդդեմ հայցը մերժվել է: ՀՀ քաղաքացիական գործերով վերաքննիչ դատարանի 25.12.2006թ. վճռով ևս հակընդդեմ հայցը մերժվել է: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 12.07.2007թ. որոշմամբ դիմողի վճռաբեկ բողոքը վերադարձվել է:

Դիմողը դիմել է ՀՀ վճռաբեկ դատարան՝ նոր երևան եկած հանգամանքների հիմքով ՀՀ քաղաքացիական գործերով վերաքննիչ դատարանի 25.12.2006թ. վճիռը վերանայելու պահանջով՝ որպես նոր երևան եկած հանգամանք ներկայացնելով կտակի վրա 08.08.2009 թվականին Էրեբունի նոտարական տարածքի նոտարի կատարած գրառումն այն մասին, որ կտակը մնացել է անփոփոխ: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 21.10.2009թ. որոշմամբ նոր երևան եկած հանգամանքների հիմքով բերված վճռաբեկ բողոքը վերադարձվել է այն պատճառաբանությամբ, որ բողոք բերած անձը չի ապացուցել, որ իր կողմից վկայակոչված նոր երևան եկած հանգամանքը գործի լուծման համար ունի էական նշանակություն, և որ վճռաբեկ բողոքը քննության ընդունելու համար բողոք բերած անձի հիմնավորումը՝ նոր երևան եկած հանգամանքի առկայության մասին, անհիմն է, քանի որ տվյալ դեպքում հիմնավորված չէ նոր երևան եկած հանգամանքի առկայությունը:

Դիմողը դիմել է ՀՀ վճռաբեկ դատարան՝ նոր երևան եկած հանգամանքների հիմքով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին 12.07.2007թ. որոշումը վերանայելու պահանջով՝ որպես նոր երևան եկած հանգամանք ներկայացնելով ՀՀ ոստիկանության քննչական գլխավոր վարչության Երևան քաղաքի ՔՎ Էրեբունու քննչական բաժնի քննիչի՝ քրեական գործի վարույթը կարճելու մասին 16.05.2011 թվականի որոշումը, որով հիմնավորվել է, որ նոտարի կողմից թույլ են տրվել նոտարական գործողությունների կատարման և ձևակերպման կարգի խախտումներ, որոնց հաշվի առնելն էական նշանակություն կունենար գործով հիմնավոր վճիռ կայացնելու համար: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 05.10.2011թ. որոշմամբ նոր երևան եկած հանգամանքների հիմքով

բերված վճռաբեկ բողոքը վերադարձվել է այն պատճառաբանությամբ, որ բողոք բերած անձը չի ապացուցել և հիմնավորել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածի որևէ կետով սահմանված նոր երևան եկած հանգամանքի առկայությունը:

3. Դիմողը գտնում է, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածի 1-ին կետը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ, 6-րդ, 18-րդ, 19-րդ և 20-րդ հոդվածներին, մասնավորապես, ՀՀ Սահմանադրության 1-ին հոդվածով սահմանված՝ իրավական պետության սկզբունքի բաղադրատարր հանդիսացող իրավական որոշակիության պահանջին, օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքին, մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունն ապահովելու՝ պետության պարտականության վերաբերյալ դրույթին:

Իր դիրքորոշումը հիմնավորելու համար դիմողը գտնում է, որ. եթե վճռաբեկ բողոքի նոր երևան եկած հանգամանքի հիմքը չի համապատասխանում վճռաբեկ դատարանի որոշման վերանայման հիմքի առկայության պահանջին՝ իրավակիրառական պրակտիկայում դրան տրված մեկնաբանությամբ, ապա այն չի կարող վճռաբեկ դատարանի բողոքը վերադարձնելու որոշման հիմք ծառայել, երբ հայտնաբերվել է (բացահայտվել է) դատական սխալ, որը չէր հայտնաբերվել կամ չէր կարող հայտնաբերվել ավելի վաղ:

Դիմողը գտնում է, որ «Վճռաբեկ դատարանի 05.10.2011թ. որոշմամբ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելով շրջանցվել են նոր երևան եկած հանգամանքները, թույլ տրված դատական սխալները՝ չի մերժվել ոչ մի փաստարկ, ցուցաբերվել է անգործություն և կողմնակալություն, ստեղծվել առավելություն կողմի համար և ապահովվել ստորադաս դատարանների դատական սխալի շարունակականությունը»:

4. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկների դեմ, գտնում է, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածի 1-ին կետը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրության 1, 3, 6, 18, 19 և 20-րդ հոդվածների դրույթներին: Որպես իր դիրքորոշման հիմնավորում, պատասխանող կողմը ներկայացնելով օրենքի վիճարկվող դրույթներում «հանգամանքները» եզրույթի սեփական մեկնաբանությունը՝ նշում է, որ դիտարկվող եզրույթը՝ որպես նյութաիրավական փաստ, ունի մի քանի հատկանիշներ, ինչպիսիք են՝ գործի քննության առարկա չհանդիսանալը, գործի լուծման համար էական նշանակություն ունենալը, այսինքն՝ դրանց առկայության պայմաններում դատաանը կկայացնեք ամբողջությամբ կամ մասամբ հակառակ որոշում, դիտարկվող հանգամանքների գոյությունը գործի սկզբնական քննության ժամանակ:

Վկայակոչելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.37-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 1-ին և 5-րդ կետերը՝ պատասխանող կողմը նշում է, որ դատական ակտի վերանայման բողոքը վերադարձվում է, եթե, ի թիվս այլնի, բողոքում բացակայում է նոր երևան եկած հանգամանքի շարադրանքը և բողոքին կցված չէ նոր երևան եկած հանգամանքը հաստատող ապացույցը: Ըստ պատասխանող կողմի՝ բողոքին ներկայացվող՝ վերը նշված երկու պարտադիր պահանջների կատարումը ներառվում է «նոր երևան եկած հանգամանքի առկայության հիմնավորում» բառակապակցության բովանդակային ծավալում, և դատա-

կան ակտի վերանայման վարույթ հարուցելու փուլում դատարանն ստուգում է միայն նոր երևան եկած հանգամանքի առկայությունը՝ առանց անդրադառնալու այդ հանգամանքի հնարավոր իրավական հետևանքներին: Վերջին հարցին, ըստ պատասխանողի, դատարանը կարող է պատասխան տալ միայն գործի քննությունից հետո: Միաժամանակ, պատասխանող կողմը գտնում է, որ օրենսգրքի վիճարկվող դրույթները ձևակերպված են հստակ և չեն կարող տարընթերցումների տեղիք տալ:

5. Սահմանադրական դատարանը մերժում է դիմողի՝ 16.08.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված միջնորդությունը՝ «Նոտարիատի մասին» ՀՀ օրենքի 67-րդ հոդվածի սահմանադրականության վերաբերյալ, քանի որ համաձայն «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68-րդ հոդվածի 9-րդ մասի՝ «...որևէ նորմատիվ ակտի սահմանադրականությունը որոշելիս սահմանադրական դատարանը պարզում է նաև **այդ ակտի վիճարկվող դրույթի հետ համակարգային առումով փոխկապակցված տվյալ ակտի այլ դրույթների** սահմանադրականությունը»:

6. Գնահատելու համար վիճարկվող իրավակարգավորման ազդեցությունը նոր երևան եկած հանգամանքների հիմքով դատական ակտերի վերանայման ինստիտուտի արդյունավետության ու գործունակության վրա՝ սահմանադրական դատարանը կարևորում է «դատական ակտի վերանայման վարույթ», «դատական ակտի վերանայում» հասկացությունների սահմանադրաիրավական բովանդակության, ինչպես նաև «դատական ակտի վերանայման վարույթ հարուցելու» և «դատական ակտը վերանայելու» դատավարական փուլերից յուրաքանչյուրի խնդրի ճշգրիտ ընկալումը, դրանց շրջանակներում առաջադրվող և լուծման ենթակա հարցերի շրջանակը՝ կարևորելով նաև դատական պրակտիկայում ոչ միայն «նոր երևան եկած հանգամանքներ» հասկացության, այլև այդ հանգամանքների հիմքով դատական ակտերի վերանայման, այսինքն՝ անձի խախտված իրավունքների վերականգնման ընթացակարգային կանոնների միակերպ ընկալման անհրաժեշտությունը:

Սահմանադրական դատարանն իր ՄԳՈ-984 որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում գնահատել է վերոհիշյալ հասկացությունների սահմանադրաիրավական բովանդակությունը և դատավարական փուլերի իրավակարգավորիչ նշանակությունը՝ ելնելով նոր հանգամանքների հիմքով դատական ակտերի վերանայման դատավարական գործընթացների արդյունավետության և, հատկապես՝ մարդու սուբյեկտիվ իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության ապահովման տեսանկյունից: Հետևաբար, հիմք ընդունելով նոր հանգամանքների և նոր երևան եկած հանգամանքների հիմքերով դատական ակտերի վերանայման ինստիտուտների սկզբունքային որոշ ընդհանրությունները՝ որպես օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերը վերանայելու բացառիկ միջոցներ, և գնահատելով այդ ինստիտուտները որպես մարդու խախտված իրավունքները Սահմանադրության 18-րդ և 19-րդ հոդվածներին համապատասխան արդար և արդյունավետ դատաքննությամբ վերականգնելու կարևոր երաշխիք, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ 2011 թվականի ՄԳՈ-984 որոշմամբ, ինչպես նաև այդ հիմնախնդրի վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի մի շարք այլ որոշումներով (ՄԳՈ-701, ՄԳՈ-

709, ՍԳՈ-751, ՍԳՈ-758, ՍԳՈ-765, ՍԳՈ-767, ՍԳՈ-833, ՍԳՈ-872 և այլն) արտահայտված իրավական դիրքորոշումներն այնքանով, որքանով առնչվում են նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման՝ սույն գործով քննության առարկա գործող իրավակարգավորումներին, կիրառելի են նաև սույն գործով:

Միաժամանակ, հաշվի առնելով դիմողի դիրքորոշումներն ու փաստարկները, վիճարկվող նորմի բովանդակությունը՝ սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նաև ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող հոդվածը դիտարկել օրենսգրքի ընդհանուր իրավակարգավորիչ նշանակություն ունեցող նորմերի հետ համադրության մեջ՝ կապված, մասնավորապես, ապացուցման, դրա իրավական բովանդակության, ապացուցման պարտականության, որպես ապացույց ներկայացված տեղեկությունների իրավական նշանակության գնահատման հետ:

7. Անդրադառնալով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող նորմով կարգավորման ենթակա հարաբերությունների սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտմանը՝ սահմանադրական դատարանը նախ արձանագրում է, որ վճռաբեկության կարգով դատական ակտերի վերանայման ընդհանուր կարգը նախատեսող ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 5-րդ բաժնում ներառված նորմերի համաձայն՝ վճռաբեկ բողոք բերելու հիմք են նաև նոր երևան եկած հանգամանքները (226-րդ հոդվածի 2-րդ կետ, 231-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետ), որպիսիք, ի թիվս իրավասու այլ սուբյեկտների, ՀՀ վճռաբեկ դատարանին ներկայացնելու իրավունք ունեն գործին մասնակցող անձինք (223-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետ): Վճռաբեկ բողոքը, ի թիվս այլ իրավապայմանների, ընդունվում է քննության, եթե բողոքում հիմնավորված է, որ առկա է նոր երևան եկած հանգամանք (234-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետ), կամ՝ վերադարձվում է, եթե, ի թիվս այլ իրավապայմանների, չի համապատասխանում օրենսգրքի 231-րդ հոդվածի և 234-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին, որի դեպքում ՀՀ վճռաբեկ դատարանը կայացնում է **պատճառաբանված** որոշում (233-րդ հոդվածի 2-րդ մաս): Օրենսգրքի վերոհիշյալ բաժնի այլ հոդվածներով սահմանված են վճռաբեկության կարգով դատական ակտերի վերանայման կանոնները (այդ թվում՝ և նոր երևան եկած հանգամանքների հիմքով), մասնավորապես՝ գործի քննության սահմանները, դատարանի լիազորությունները, որոշում կայացնելու կարգը (238-րդ, 239-րդ, 240-րդ, 241-րդ, 241.1-րդ հոդվածներ և այլն): Այսինքն՝ վերոթվարկյալ նորմերով օրենսդիրն ընդհանուր իրավակարգավորման է ենթարկել օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերի՝ վճռաբեկության կարգով վերանայման հետ կապված (այդ թվում՝ նոր երևան եկած հանգամանքների հիմքով /204.38-րդ հոդվածի 1-ին մաս/) հարաբերությունները՝ նպատակ ունենալով այդ իրավակարգավորումների շրջանակներում հստակեցնել նաև օրենքի միատեսակ կիրառմանը, ճիշտ մեկնաբանմանը և իրավունքի զարգացմանը նպաստելուն միտված՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի սահմանադրական լիազորությունները:

Միաժամանակ, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի երրորդ 3. բաժնի (այդ թվում՝ և սույն գործով վիճարկվող) նորմերով սահմանված են վերոհիշյալ ընդհանուրի փոխլրացման և հատկապես նոր երևան եկած հանգամանքների հիմքով դա-

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎԳԻՐ ♦ 4(66)2012

տական ակտերի վերանայման հատուկ կանոններ, որոնք կոչված են հստակեցնելու դատական ակտը վերանայող իրավասու դատարանների լիազորությունները, բողոք բերող անձանց օրինաչափ գործողությունները և բողոքի ներկայացմամբ լուծման ենթակա խնդիրները, նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման հիմքերը և կանոնները, ինչպես նաև դատական ակտի վերանայման վարույթի հարուցումն ու ընթացքը:

Վերլուծելով վերոհիշյալ իրավակարգավորումները նախատեսող նորմերի սահմանադրաիրավական ընդհանուր բովանդակությունը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դրանք իրենց համակարգային ընդհանուր նշանակությամբ, իրավակարգավորիչ դերով և հետապնդվող նպատակներով սահմանադրականության խնդիր չեն հարուցում, քանի որ կոչված են երաշխավորելու ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ և 19-րդ հոդվածներում ամրագրված դրույթների իրացումը՝ արդար և արդյունավետ դատաքննություն իրականացնելու և անձանց խախտված իրավունքները պաշտպանելու համար: Սակայն այս համատեքստում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նաև վիճարկվող իրավակարգավորման շրջանակներում անդրադառնալ «նոր երևան եկած հանգամանքներ» արտահայտության իրավական բովանդակության առանձնահատկություններին՝ այնքանով, որքանով բխում է օրենսգրքի վիճարկվող հոդվածի նորմատիվ բովանդակությունից և դիմող կողմի հարցադրումներից՝ համադրելով այդ նորմը նույն օրենսգրքի իրակարգավորիչ ընդհանուր նշանակություն ունեցող այլ նորմերի հետ, պարզելու համար, թե վիճարկվող նորմը որքանով է համապատասխանում իրավահավասարության, իրավական որոշակիության սկզբունքներին, դատաքննության արդարության, արդյունավետության և մարդու իրավունքները պաշտպանելու՝ սահմանադրորեն որոշված այլ չափորոշիչներին:

Մասնավորապես, օրենսդիրը վիճարկվող նորմով կարևորել է այն իրավապայմանները, որոնց առկայությամբ միայն իրավասու անձանց կողմից դատարանին ներկայացված հանգամանքները (փաստերը, տեղեկությունները) իրավական իմաստով կարող են գնահատվել որպես «նոր երևան եկած», այդպիսիք են.

- այդ հանգամանքները հայտնի չեն եղել և չէին կարող հայտնի լինել գործին մասնակցող անձանց,
- այդ հանգամանքները հայտնի են եղել գործին մասնակցող անձանց, բայց նրանցից անկախ պատճառներով չեն ներկայացվել դատարան,
- և այդ հանգամանքները գործի լուծման համար ունեն էական նշանակություն:

Ընդ որում, որպես վերոհիշյալ իրավապայմանների գործադրման անհրաժեշտ ու պարտադիր պայման՝ օրենսդիրը դիտարկել է բողոք ներկայացրած անձի կողմից հիշյալ հանգամանքների խսկության **ապացուցման պարտականությունը**: Այսինքն՝ վճռաբեկության կարգով դատական ակտի վերանայման համար օրենսդիրն սկզբունքային ուշադրության է արժանացրել գործին մասնակցող անձի կողմից վկայակոչված փաստարկի (փաստերի, հանգամանքների, տեղեկությունների) ապացուցված լինելու հանգամանքը՝ այնպես, որպիսին առկա է քաղաքացիական գործերով ապացույցներ ներկայացնելու և դրանք հետազոտելու (գնահատելու) հետ կապված ընդհանուր իրավակարգավորման դեպքում (օրենսգրքի 8-րդ գլուխ): Այստեղից հետևում է՝ որպես նոր երևան եկած

հանգամանքներ կարող են գնահատվել օրենսգրքով և այլ օրենքներով նախատեսված կարգով (օրինական եղանակով) ձեռք բերված այն տեղեկությունները, որոնց հիման վրա իրավասու դատարանը պարզում է գործին մասնակցող անձանց պահանջները և առարկությունները հիմնավորող, ինչպես նաև վեճի լուծման համար նշանակություն ունեցող այլ հանգամանքների առկայությունը կամ բացակայությունը: Հետևաբար, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող նորմի սահմանադրաիրավական բովանդակության լիարժեք բացահայտման համար անհրաժեշտ է օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածը և օրենսգրքի երրորդ 3. բաժնի մյուս նորմերը համադրել նաև օրենսգրքի վերոհիշյալ գլխի (8-րդ) համապատասխան նորմերի հետ, որի արդյունքում սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման վարույթում:

մի կողմից, իրավասու անձը (գործին մասնակցող անձը, նրա իրավահաջորդը)`

- իրավասու դատարանին պետք է ներկայացնի օրինական եղանակով ձեռք բերված և օրենքով նախատեսված պահանջները բավարարող ու գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող տեղեկություններ,
- պետք է ապացուցի ներկայացված հանգամանքների նախկինում (մինչև գործով դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելը) անհայտ լինելը կամ դրանց նորահայտ լինելը, կամ նախապես հայտնի լինելը, բայց իրենից անկախ պատճառներով օրինական ուժի մեջ մտած ակտը կայացրած դատարանին չներկայացնելու պատճառները:

Մյուս կողմից` նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտը վերանայող դատարանը`

- պարտավոր է նոր երևան եկած հանգամանքների` օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածում սահմանված հատկանիշների առկայության, 204.34-րդ հոդվածում սահմանված ժամկետի և 204.36-րդ հոդվածի պահանջների պահպանման դեպքում հարուցել դատական ակտի վերանայման վարույթ կամ հիշյալ պայմանների անբավարարության դեպքում վերադարձնել բողոքը` **կայացնելով պատճառաբանված որոշում** (233-րդ հոդվածի 2-րդ մաս), ընդ որում` անվերապահորեն պահպանելով սահմանադրական դատարանի ՍԳՈ-690, ՍԳՈ-691, ՍԳՈ-752, ՍԳՈ-754, ՍԳՈ-896, ՍԳՈ-919 որոշումներով արտահայտված իրավական դիրքորոշումները: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հիշյալ իրավապայմաններին չհամապատասխանող դատական ակտերը ենթակա են վերանայման` օրենքով սահմանված կարգով:

Սահմանադրական դատարանը միաժամանակ գտնում է, որ վերոհիշյալ ընթացակարգերում կարևոր է երաշխավորել քաղաքացիաիրավական վեճի լուծման իրավական ընդհանուր այն սկզբունքները, որոնք անմիջականորեն բխում են վիճարկվող նորմի և վերջինիս հետ համակարգային առումով փոխկապակցված օրենսգրքի այլ նորմերի իրավական բովանդակությունից, մասնավորապես` կապված ապացուցման գործընթացի, կողմերի իրավունքների ու պարտականությունների հետ, և այն ընդհանուր կանոնների պահպանմամբ, որպիսիք նախատեսված են ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 48-րդ հոդվածում: Միաժամանակ, **դատարանի խնդիրն ու պարտականությունն են**

ապահովել բողոքում բերված տեղեկությունների, հանգամանքների, փաստերի բազմակողմանի և անաչառ քննություն՝ դրա արդյունքում բավարար ու միակերպ ընկալելի որոշմամբ պատճառաբանելով ներկայացված փաստարկները որպես նոր երևան եկած հանգամանք գնահատելու կամ մերժելու իրավական շարժառիթներն ու հիմքերը:

Նոր երևան եկած հանգամանքը նշված հանգամանքներին համապատասխան հաշվի չառնելը և դրա արդյունքում վերանայվող դատական ակտն ուժի մեջ թողնելը չեն երաշխավորում դատական ակտերի վերանայման գործառույթի արդյունավետ իրականացման հնարավորություն՝ թույլ չտալով նաև դատական ակտերի վերանայման նպատակի ու խնդիրների իրացում և միաժամանակ արգելափակելով անձի՝ արդարադատության մատչելիության և արդար դատաքննության իրավունքի արդյունավետ իրացման հնարավորությունը:

8. Վերոշարադրյալը նկատի ունենալով՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ նոր երևան եկած հանգամանքի հիմքով դատական ակտերի վերանայման վարույթը կարող է ապահովել այդ վարույթի սահմանադրաիրավական նպատակի ու խնդիրների իրացումը ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածի 1-ին կետի և դրա հետ համակարգային առումով փոխկապակցված՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածի 2, 3 և 4-րդ կետերի հետևյալ սահմանադրաիրավական բովանդակության պարագայում.

ա/ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածի 1-ին կետում «այդ հանգամանքները գործի լուծման համար ունեն էական նշանակություն» բառակապակցությունը նշանակում է, որ նոր երևան եկած հանգամանքները հաշվի առնելու դեպքում տվյալ գործով կկայացվեր այլ դատական ակտ, քան կայացված դատական ակտն է, կամ որ նույնն է՝ նոր երևան եկած հանգամանքները հաշվի չառնելու դեպքում տվյալ գործի հիմքում կդրվի ու կշարունակի մնալ այնպիսի փաստարկ, որը հայտնաբերված չէր կամ չէր կարող հայտնաբերված լինել ավելի վաղ,

բ/ վերանայման բողոքում նոր երևան եկած հանգամանքի շարադրանքի և նոր երևան եկած հանգամանքը հաստատող ապացույցի առկայությունը, ի լրումն բողոքին ներկայացվող մյուս վավերապայմանների առկայության, բավարար հիմք է վերանայման վարույթ հարուցելու համար,

գ/ վերանայման բողոք ներկայացնող անձը պարտավոր է ապացուցել նոր երևան եկած հանգամանքը գործին մասնակցած անձանց հայտնի չլինելը, կամ հայտնի լինելու դեպքում նոր երևան եկած հանգամանքը նրանցից անկախ պատճառներով դատարան չներկայացվելը և նոր երևան եկած հանգամանքի՝ գործի լուծման համար էական նշանակություն ունենալը բացառապես հարուցված վերանայման վարույթի շրջանակներում,

դ/ վերանայման պահանջը կարող է մերժվել, եթե բողոքի քննության արդյունքներով պարզվում է, որ բողոքում մատնանշված հանգամանքը տվյալ դատական ակտը վերանայելու համար հիմք չէ, այսինքն՝ այդ հանգամանքը տվյալ դեպքում նոր երևան եկած հանգամանք չի հանդիսանում, ինչպես նաև ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածի 2-րդ, 3-րդ և 4-րդ կետերի պահանջները հաշվի չառնելու դեպքում,

ե/ եթե հարուցված վերանայման վարույթի շրջանակներում հաստատվում է նոր երևան եկած հանգամանքի առկայության փաստը՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ, 3-րդ և 4-րդ կետերի պահանջները հաշվի առնելով, ապա վերանայման վարույթի արդյունքում պետք է ուժը կորցրած ճանաչվեն համապատասխան դատական ակտերը:

Այս պահանջներն են ընկած ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով տվյալ իրավահարաբերությունների առկա կանոնակարգման հիմքում:

Ելնելով վերոշարադրյալից՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ սույն գործով վեճի առարկան գործնականում ոչ թե դիմողի կողմից ներկայացված նորմատիվ իրավակարգավորման սահմանադրականությունն է, այլ դատարանի կողմից այդ նորմերի կիրառմանն առնչվող խնդիրը՝ ինչը, ըստ դիմողի, խախտել է դատարանի մատչելիության և արդար դատաքննության իր իրավունքները:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 204.32-րդ հոդվածի 1-ին կետը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:
2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**28 սեպտեմբերի 2012 թվականի
ՄԴՈ-1049**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀՀ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ
ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԵՆՍԱԹՈՇՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ»
ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 35-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 6-ՐԴ ՄԱՍԻ 1-ԻՆ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ 9-ՐԴ ՄԱՍԻ 1-ԻՆ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹՅԱՆ, 41-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ
ՄԱՍԻ 3-ՐԴ ԿԵՏԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

2 հոկտեմբերի 2012թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի աշխատակից Ա. Վարդևանյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի առաջատար մասնագետ Հ. Սարգսյանի,

ՀՀ սահմանադրական դատարանի 11.05.2012թ. ՍԳ-ԱՌ-29 որոշման հիման վրա սահմանադրական դատարանի նիստին հրավիրված ՀՀ կառավարության ներկայացուցիչ՝ ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարար Ա. Ասատրյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 և 68-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի դիմումի հիման վրա՝ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ մասի 1-ին պարբերության և 9-րդ մասի 1-ին պարբերության, 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

ՄԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(66)2012

Գործի քննության առիթը ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի՝ 24.02.2012թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Լսելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, դիմող և պատասխանող կողմերի ներկայացուցիչների բացատրությունները, ՀՀ կառավարության ներկայացուցչի պարզաբանումները, հետազոտելով «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքը, դիմումի առարկային վերաբերող միջազգային իրավական փաստաթղթերը և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքն ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից՝ 2010 թվականի դեկտեմբերի 22-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2010 թվականի դեկտեմբերի 30-ին և ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարի 1-ից:

ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի դիմումը սահմանադրական դատարանում մուտքագրվելուց հետո՝ մինչև սույն գործով դատաքննությունն սկսվելը, օրենքի վիճարկվող 35-րդ հոդվածի 9-րդ մասի 1-ին պարբերության դրույթները ենթարկվել են փոփոխության 19.03.2012թ. ՀՕ-100-Ն ՀՀ օրենքով: Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ սույն գործով օրենքի 35-րդ հոդվածի 9-րդ մասի 1-ին պարբերության դրույթները քննության են առնվում նկատի ունենալով նաև այդ փոփոխությունները:

«Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի՝ «Կենսաթոշակ վճարելը» վերտառությամբ 35-րդ հոդվածի 6-րդ մասի 1-ին պարբերությունը սահմանում է. «Կենսաթոշակը անկանխիկ եղանակով ստացող կենսաթոշակառուս պարտավոր է տարեկան առնվազն մեկ անգամ պատշաճ կարգով բանկին ներկայացնել իր ողջ լինելու մասին Հայաստանի Հանրապետությունում գործունեություն իրականացնող նոտարի հաստատած փաստաթուղթը կամ ներկայանալ բանկ և հայտարարություն տալ իր ողջ լինելու մասին»:

Սույն հոդվածի 9-րդ մասի 1-ին պարբերությունը սահմանում է. «Կենսաթոշակը վճարվում է նաև Հայաստանի Հանրապետությունում գործունեություն իրականացնող նոտարի վավերացրած լիազորագիրը կենսաթոշակ նշանակող ստորաբաժանում ներկայացնելու դեպքում»:

19.03.2012թ. ՀՕ-100-Ն ՀՀ օրենքով օրենքի վիճարկվող 35-րդ հոդվածի 9-րդ մասի 1-ին պարբերությունում կատարված փոփոխության արդյունքում վերջինս սահմանում է հետևյալ իրավակարգավորումը. «Կենսաթոշակը նաև վճարվում է կենսաթոշակառուի (անչափահաս կամ խնամակալության տակ գտնվող կենսաթոշակառուի դեպքում նրա օրինական ներկայացուցչի՝ ծնողի, որդեգրողի կամ խնամակալի) կողմից Հայաստանի Հանրապետությունում տրված և Հայաստանի Հանրապետությունում գործունեություն իրականացնող նոտարի վավերացրած լիազորագրով, եթե այդ մասին գրավոր դիմումը և լիազորագիրը ներկայացվում են կենսաթոշակ նշանակող ստորաբաժանում: Վերալիազորման կարգով տրված լիազորագրով կենսաթոշակ չի վճարվում»:

Օրենքի՝ սույն գործով վիճարկվող «Կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը դադարեցնելը և վերականգնելը, կենսաթոշակ վճարելը դադարեցնելը և վերսկսելը» վերտառությամբ 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետը սահմանում է, որ կենսաթոշակ վճարելը դադարեցվում է «...սույն օրենքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ մասով

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՐ ♦ 4(66)2012

սահմանված կարգով փաստաթուղթ չներկայացնելու կամ հայտարարություն չտալու դեպքում»:

2. Գիմողը վկայակոչելով կենսաթոշակային ապահովության բնագավառում խտրականության արգելման վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի ՄԳՈ-731 որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումները՝ գտնում է, որ վեճի առարկա նորմերը հակասում են ՀՀ Սահմանադրության 6, 14.1, 37 և 43-րդ հոդվածներին: Ըստ դիմողի՝ օրենքի 35-րդ հոդվածի 6 և 9-րդ մասերի 1-ին պարբերություններով կենսաթոշակի իրավունքի իրականացման համար նախատեսված պահանջները ՀՀ տարածքից դուրս բնակվող (գտնվող) քաղաքացիների առնչությամբ հանգեցնում են ՀՀ Սահմանադրության 37-րդ հոդվածով երաշխավորված՝ անձի սոցիալական ապահովության իրավունքի այնպիսի սահմանափակմանը, որը ոչ միայն անհամաչափ է Սահմանադրության 43-րդ հոդվածի տեսանկյունից, այլ նաև չունի օբյեկտիվ և ողջամիտ հիմնավորում և հանգեցնում է միայն բնակության (գտնվելու) վայրով պայմանավորված տարբերակմանը միևնույն կարգավիճակն ունեցող անձանց (կենսաթոշակառուների) միջև:

Գիմողը գտնում է նաև, որ ՀՀ տարածքում բնակվող և ՀՀ տարածքից դուրս բնակվող (գտնվող) կենսաթոշակառուների միջև միայն բնակության (գտնվելու) վայրով պայմանավորված տարբերակման նախատեսումը՝ կենսաթոշակը փաստացի ստանալու հնարավորության տեսանկյունից, համահունչ չէ ՀՀ Սահմանադրության 14.1-րդ հոդվածով ամրագրված՝ օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքին և դրան համապատասխան՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից ձևավորված իրավական դիրքորոշումներին: Օրենքի 35-րդ հոդվածի 6 և 9-րդ մասերի 1-ին պարբերությունների և ՀՀ Սահմանադրության 43-րդ հոդվածի միջև ենթադրյալ հակասությունը դիմողը հիմնավորում է նաև նրանով, որ օրենքով նախատեսված պահանջների առաջադրմամբ պայմանավորված՝ կենսաթոշակի իրավունքի վիճարկվող սահմանափակումն ակնհայտորեն չի համապատասխանում դրանով հետապնդվող՝ կենսաթոշակ ստացող քաղաքացու ողջ լինելու փաստի հաստատման նպատակին: Ընդ որում, վերոնշյալ տեսանկյունից իր փաստարկները հիմնավորելու համար դիմողը վկայակոչում է, մասնավորապես, ՄԱԿ-ի Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրի 4-րդ հոդվածը և մի շարք այլ միջազգային իրավական ակտեր:

Օրենքի 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետի ենթադրյալ հակասահմանադրականությունը դիմողը հիմնավորում է օրենքի 35-րդ հոդվածի 6 և 9-րդ մասերի 1-ին պարբերությունների առնչությամբ իր հիմնավորումների համատեքստում՝ հաշվի առնելով օրենքի 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետի փոխկապակցվածության հանգամանքն օրենքի 35-րդ հոդվածի 6 և 9-րդ մասերի 1-ին պարբերությունների դրույթների հետ:

Միաժամանակ, անդրադառնալով իրավակիրառական պրակտիկային, վկայակոչելով փաստաթղթերի փոխադարձ ճանաչման վերաբերյալ առկա մի շարք միջազգային պայմանագրեր, որոնց անդամակցում է Հայաստանի Հանրապետությունը, և, որպես ապացույց, հղում կատարելով ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարի թիվ ԱԳ-Գ/ՄՍ-1-1/1013-12 գրությանը, դիմողն արձանագրում է, որ օրենքի վիճարկվող դրույթները կիրառվում են

ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի պահանջներին հակասող մեկնաբանությամբ:

Գիմողը կատարեց նաև այն եզրահանգումը, որ խնդիրն առավելապես վերաբերում է ոչ թե օրենքի նորմերի բովանդակությանը, այլ դրանց ոչ ճիշտ կիրառմանը:

3. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկների դեմ, գտնում է, որ վեճի առարկա իրավադրույթները համապատասխանում են ՀՀ Սահմանադրությանը: Նախապես ներկայացրած գրավոր բացատրություններում պատասխանողը պնդում էր, որ Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս վեց ամսից ավելի ժամկետով բնակության մեկնող կամ վեց ամսից ավելի ժամկետով բնակվող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացին, դուրս գալով հաշվառումից, **կորցնում է կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը**, բացառությամբ՝ Հայաստանի Հանրապետության հետ կենսաթոշակային ապահովության բնագավառում միջպետական համաձայնագիր կնքած պետություններ մշտական բնակության մեկնող (մեկնած) անձանց: Նրանց, ինչպես նաև օտարերկրյա քաղաքացիների և քաղաքացիություն չունեցող անձանց կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը **կրկին կարող է ձեռք բերվել** «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 41-րդ հոդվածի 3.2-րդ մասի ուժով, եթե վերջիններս ՀՀ բնակության վայրի հասցեում հաշվառման են կանգնում:

Ըստ պատասխանողի գրավոր բացատրության՝ բարձրացված խնդիրը **հարկ է քննարկել միայն մինչև վեց ամիս ժամկետով Հայաստանի Հանրապետությունից մեկնած կենսաթոշակառուների մասով**: Վերջիններիս առնչությամբ պատասխանողը կարծում է, որ նման դեպքերում պետք է կիրառվի ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածը: Պատասխանողը նաև կարծում է, որ իրավակիրառ պրակտիկայում կարող են խնդիրներ առաջանալ, եթե համապատասխան լիազոր մարմինը տեխնիկապես հնարավորություն չունենա վերահսկելու կենսաթոշակ ստանալու իրավունք ունեցող անձանց մուտքը և ելքը Հայաստանի Հանրապետություն:

Բանավոր բացատրությունների ժամանակ պատասխանողը նշեց, որ «Այսօր սոցիալական ապահովության ոլորտում մեր պետության քաղաքականությունը կառուցվում է այն սկզբունքի վրա, որի համաձայն՝ կա կենսաթոշակառու՝ կա վճարում, չկա կենսաթոշակառու՝ չկա վճարում: Նշված սկզբունքը արտացոլվել է նաև «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքում»: Գործնականում պատասխանողը շարունակում է պնդել հիմնահարցի վերաբերյալ իր վերոշարադրյալ դիրքորոշումը:

Պատասխանողը նաև գտնում է, որ «Հաշվի առնելով մեր պետության ֆինանսական հնարավորությունները՝ օրենսդիրը ՀՀ-ից դուրս գտնվող մեր քաղաքացիների կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի իրականացման համար սահմանել է լրացուցիչ պայմաններ, որոնք ...դժվարացնում են այդ իրավունքի իրականացումը, սակայն, որպես այդպիսին, ուղղված չեն կենսաթոշակի իրավունքի սահմանափակմանը»:

Օրենքի վիճարկվող դրույթների և Սահմանադրության 14.1-րդ հոդվածի միջև՝ դիմողի պնդմամբ հակասության առնչությամբ պատասխանողը «խտրականություն» հասկացության մեկնաբանության հիման վրա գտնում է, որ օրենքի վիճարկվող դրույթները չեն հակասում Սահմանադրության 14.1-րդ հոդվածին,

քանի որ դրանցում ակնհայտորեն բացակայում է կենսաթոշակառուների նկատմամբ որևէ խտրականության դրսևորում՝ կախված սեռից, ռասայից, մաշկի գույնից, էթնիկական կամ սոցիալական ծագումից, գենետիկական հատկանիշներից, լեզվից, կրոնից, աշխարհայացքից, քաղաքական կամ այլ հայացքներից, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելությունից, գույքային վիճակից, ծնունդից, հաշմանդամությունից, տարիքից կամ անձնական կամ սոցիալական բնույթի այլ հանգամանքներից:

Օրենքի վիճարկվող դրույթների և Սահմանադրության 37-րդ հոդվածի միջև՝ դիմողի պնդմամբ հակասության առնչությամբ պատասխանողն օրենքի առանձին հոդվածների վերլուծության հիման վրա գտնում է, որ օրենքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ մասով սահմանված փաստաթղթերը, այն է՝ իր ողջ լինելու մասին Հայաստանի Հանրապետությունում գործունեություն իրականացնող նոտարի հաստատած փաստաթուղթը կամ իր ողջ լինելու մասին հայտարարությունը, բանկ չներկայացնելը ոչ թե սահմանափակում կամ դադարեցնում է անձի՝ անկանխիկ եղանակով կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը, այլ դադարեցնում է կենսաթոշակի վճարումը, որը վերսկսվում է, ինչպես նաև վճարվում են չվճարված կենսաթոշակի գումարները՝ վերը նշված փաստաթղթերը բանկ ներկայացնելուց հետո:

Անդրադառնալով օրենքի 35-րդ հոդվածի 9-րդ մասով սահմանված փաստաթղթին՝ լիազորագրին, պատասխանողը գտնում է, որ լիազորագրի ձևին ներկայացված պահանջները նպատակ ունեն ապահովելու հուսալիություն կենսաթոշակային հարաբերություններում և կարևոր նշանակություն ունեն կենսաթոշակային իրավունքի իրականացման համար: Այս կապակցությամբ պատասխանողը գտնում է նաև, որ լիազորագրի ձևին ներկայացվող պահանջները չպահպանելն ամենևին չի գրկում անձին կենսաթոշակ ստանալու իրավունքից, այլ ժամանակավորապես դադարեցնում է կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը, որը կամ վերականգնվում է, ի թիվս այլնի, լիազորագիրը ներկայացնելուց հետո, կամ նշանակվում է կենսաթոշակ:

4. Հաշվի առնելով, որ պատասխանողի բացատրություններում և ՀՀ կառավարության ներկայացուցչի պարզաբանումներում տեղ գտած առանձին փաստարկներ կարող են էական ազդեցություն ունենալ դիմողի կողմից բարձրացված սահմանադրաիրավական վեճի բովանդակության վրա, սահմանադրական դատարանը նախ անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ այն պնդմանը, համաձայն որի՝ վեճի առարկա օրենքի խնդիրն առաջին հերթին Հայաստանում բնակվողների սոցիալական ապահովության հարցի լուծումն է, և այն, որ Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս վեց ամսից ավելի ժամկետով բնակության մեկնող կամ վեց ամսից ավելի ժամկետով բնակվող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացին կորցնում է կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը՝ բացառությամբ Հայաստանի Հանրապետության հետ կենսաթոշակային ապահովության բնագավառում միջպետական համաձայնագիր կնքած պետություններ մշտական բնակության մեկնող (մեկնած) անձանց:

«Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 7-րդ հոդվածի, 33-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին պարբերության, 7-րդ մասի 2-րդ կետի, 41-րդ հոդվածի 5-րդ մասի վերլուծությունից բխում է, որ Հայաստանի Հանրապետության բնակչության պետական ռեզիստրում առկա՝ Հայաստանի Հանրապետությունում կենսաթոշակի իրավունք ունեցող անձի հաշվառման հասցեի մասին տվյալների

վրա հիմնված՝ Հայաստանի Հանրապետության բնակչության վայրի հաշվառու-
մով է պայմանավորված Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու, Հայաս-
տանի Հանրապետության երկքաղաքացու, օտարերկրյա քաղաքացու կամ քա-
ղաքացիություն չունեցող անձի **կենսաթոշակի իրավունքը, կենսաթոշակ ստա-
նալու իրավունքը, կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի վերականգնումը և կեն-
սաթոշակի վճարման վերսկսումը:**

Ինչ վերաբերում է **կենսաթոշակ նշանակելուց հետո** կենսաթոշակ ստանալու
իրավունքի դադարեցմանը, ապա «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ
օրենքի համապատասխան դրույթների, մասնավորապես, «Կենսաթոշակի իրա-
վունքը և կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը» վերտառությամբ 7-րդ հոդվածի,
«Կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը դադարեցնելը և վերականգնելը, կենսա-
թոշակ վճարելը դադարեցնելը և վերսկսելը» վերտառությամբ 41-րդ հոդվածի
համադրված վերլուծությունը վկայում է, որ օրենսդիրը կենսաթոշակ ստանալու
իրավունքի կորուստը Հայաստանի Հանրապետությունում բնակչությունը դադա-
րեցնելու և այլ երկրում բնակչություն հաստատելու կամ Հայաստանի Հանրապե-
տության բնակչության վայրի հաշվառումից դուրս գալու փաստով պայմանավոր-
ում է միայն համապատասխանաբար՝ օտարերկրյա քաղաքացիների, քաղա-
քացիություն չունեցող անձանց և երկքաղաքացիների պարագայում: Մինչդեռ
ՀՀ քաղաքացիների պարագայում կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի կորուս-
տը պայմանավորված է, ի թիվս այլնի, **ՀՀ քաղաքացիության դադարեցման
փաստով** (օրենքի 41-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետ), և օրենքի 41-րդ հոդ-
վածը ՀՀ քաղաքացիների առնչությամբ չի նախատեսում կենսաթոշակ ստանա-
լու իրավունքը դադարեցնելու այնպիսի հիմք, ինչպիսին է Հայաստանի Հանրա-
պետության բնակչության վայրի հաշվառումից դուրս գալու հանգամանքը՝ **ան-
կախ նրանից, թե ՀՀ քաղաքացին մինչև վեց ամիս, թե վեց ամսից ավելի ժամկե-
տով է մեկնել տվյալ օտարերկրյա պետություն, ինչպես նաև անկախ այն հան-
գամանքից, թե տվյալ օտարերկրյա պետությունը Հայաստանի Հանրապետու-
թյան հետ կենսաթոշակային ապահովության բնագավառում միջպետական հա-
մաձայնագիր կնքած պետություն է, թե՛ ոչ:**

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ գործնականում չեն
բացառվում այնպիսի իրավիճակներ, երբ ՀՀ քաղաքացին օտարերկրյա պետու-
թյունում անձնական շարժառիթների (օր.՝ երկարատև բուժման և այլն) կապակ-
ցությամբ վեց ամսից ավելի ժամկետով բնակվի տվյալ պետությունում: Այս
առումով ՀՀ օրենսդրության, մասնավորապես՝ նաև «Բնակչության պետական
ռեգիստրի մասին» ՀՀ օրենքի վերլուծության հիման վրա սահմանադրական
դատարանն արձանագրում է նաև, որ նշված դեպքն ինքնաբերաբար չի առա-
ջացնում տվյալ քաղաքացու՝ Հայաստանի Հանրապետության բնակչության
վայրում հաշվառման դադարեցում կամ կենսաթոշակի գործը տվյալ պետություն
ուղարկելու պարտավորություն:

**Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ սահմանադրական դատարանը հիմնավոր և
իրավաչափ չի համարում օրենքի դրույթների այնպիսի մեկնաբանությունը, հա-
մաձայն որի՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս վեց ամսից
ավելի ժամկետով բնակվող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացին
կորցնում է կենսաթոշակ ստանալու իրավունքը:**

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ ♦ 4(66)2012

5. Սույն գործում բարձրացված սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նաև պարզել.

- սահմանադրաիրավական բովանդակության առումով իրավաչափ է, արդյոք, «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ մասով նախատեսված՝ փաստաթղթերը ներկայացնելու պահանջը՝ որպես կենսաթոշակ վճարելու նախապայման,
- խնդրո առարկա իրավահարաբերությունների նկատմամբ «լիազորագիր» ինստիտուտի վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրության մեջ առկա նորմերի կիրառելիության շրջանակը,
- խնդրո առարկա իրավահարաբերությունների նկատմամբ համապատասխան ՀՀ միջազգային պայմանագրերում ամրագրված նորմերի կիրառելիության շրջանակը:

«Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ մասով նախատեսված՝ փաստաթղթերը ներկայացնելու պահանջի իրավաչափությունը գնահատելու համար սահմանադրական դատարանը, նախևառաջ, հարկ է համարում պարզել նշված փաստաթղթերը ներկայացնելու պարտականության վերաբերյալ նորմատիվ դրույթներով հետապնդվող նպատակը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ կենսաթոշակն անկանխիկ եղանակով ստանալու համար օրենքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ մասով նախատեսված փաստաթղթերը, այն է՝ իր ողջ լինելու մասին Հայաստանի Հանրապետությունում գործունեություն իրականացնող նոտարի հաստատած փաստաթուղթը բանկ ներկայացնելու կամ բանկում իր ողջ լինելու մասին հայտարարություն տալու պարտականության սահմանմամբ օրենսդիրն իրավաչափ նպատակ է հետապնդել կանխելու մահացած կենսաթոշակառուին կենսաթոշակ վճարելու դեպքերը և արդյունավետ օգտագործելու բյուջետային միջոցները:

Այլ խնդիր է նշված նպատակի սահմանման նպատակահարմարությունը՝ հաշվի առնելով և չբացառելով այն հանգամանքները, որ վերը նշված փաստաթղթերը բանկին ներկայացնելուց հետո մեկ տարվա ընթացքում քաղաքացին կարող է մահանալ, կամ վերը նշված փաստաթղթերը բանկին ներկայացնելուց հետո մեկ տարվա ընթացքում քաղաքացին մինչև իր մահը այդ օրենքի 35-րդ հոդվածի 9-րդ մասի ուժով լիազորագիր է տվել մեկ այլ անձի: Բացի դրանից, «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ մասի 3-րդ պարբերության համաձայն՝ կենսաթոշակառուի մահվան ամսվան հաջորդող ամիսների համար վճարված կենսաթոշակի գումարը ենթակա է վերադարձման Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե: Այս կապակցությամբ սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով նաև պետության հայեցողությունը՝ սահմանելու կենսաթոշակի ձևերը, դրանց նշանակման կարգը և պայմանները, արձանագրում է, որ, այդուհանդերձ, օրենքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ մասով նախատեսված փաստաթղթերը ներկայացնելու պարտականության սահմանումն ինքնին չի առաջացնում սահմանադրականության խնդիր:

6. Անդրադառնալով խնդրո առարկա իրավակարգավորումների շրջանակներում «լիազորագիր» ինստիտուտի վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրության մեջ առկա նորմերի կիրառելիության խնդրին՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 321-րդ հոդվածի 3-րդ մասն առանձնացնում է այն սուբյեկտներին, որոնց կողմից տրված լիազորագրերը հավասար

րեցված են նուտարի կողմից հաստատվող լիազորագրերին: Ավելին, նույն հոդվածի 4-րդ մասը հատուկ իրավակարգավորում է նախատեսում որոշակի դեպքերի, այդ թվում՝ կենսաթոշակ ստանալու լիազորագրի վերաբերյալ: Համաձայն այդ նորմի՝ կենսաթոշակ ստանալու լիազորագիրը կարող է հաստատել նաև այն կազմակերպությունը, որտեղ կենսաթոշակառուն աշխատում է, նրա բնակության վայրի տեղական ինքնակառավարման մարմինը և այն ստացիոնար բուժական հաստատության տնօրինությունը, որտեղ նա գտնվում է բուժման մեջ:

Ինչ վերաբերում է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 321-րդ հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված սուբյեկտների կողմից հաստատվող լիազորագրերին, ապա «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 35-րդ հոդվածի 9-րդ մասը հատուկ իրավակարգավորում է ամրագրում միայն քրեակատարողական հիմնարկի և հոգեբուժական հաստատության ղեկավարի վավերացրած լիազորագրի առնչությամբ՝ վերջինս հավասարեցնելով նուտարի հաստատած լիազորագրին: Այս կապակցությամբ սահմանադրական դատարանը, հիմք ընդունելով «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 6-րդ մասը, որը սահմանում է, որ «Օրենսգրքի կարգավորման իրավահարաբերությունների ոլորտում Հայաստանի Հանրապետության մյուս բոլոր օրենքները պետք է համապատասխանեն օրենսգրքերին», ինչպես նաև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 1-ին մասի պահանջը, համաձայն որի՝ «Այլ օրենքներում պարունակվող քաղաքացիական իրավունքի նորմերը պետք է համապատասխանեն սույն օրենսգրքին», գտնում է, որ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքը կիրառելիս իրավակիրառական պրակտիկայում պետք է հիմք ընդունվի նաև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 321-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-րդ մասերում նշված սուբյեկտների կողմից հաստատված լիազորագրերը:

7. Հարցին անհրաժեշտ է անդրադառնալ նաև խնդրո առարկա իրավահարաբերությունների նկատմամբ համապատասխան ՀՀ միջազգային պայմանագրերում ամրագրված նորմերի կիրառելիության շրջանակի համատեքստում և այն դիտարկել «կենսաթոշակային ապահովության բնագավառում միջպետական համաձայնագիր կնքած պետությունում բնակվող կենսաթոշակառու և «Օտարերկրյա պաշտոնական փաստաթղթերի օրինականացման պահանջը չեղյալ հայտարարելու մասին» Հաագայի 1961թ. հոկտեմբերի 5-ի կոնվենցիայի մասնակից պետությունում կամ օտարերկրյա պաշտոնական փաստաթղթերի վավերականության փոխադարձ ճանաչման հետ կապված իրավահարաբերությունները կանոնակարգող երկկողմ և բազմակողմ միջազգային պայմանագրերի մասնակից պետություններում բնակվող կենսաթոշակառու» փոխհարաբերությունների տեսանկյունից: Այդ առումով սահմանադրական դատարանն արձանագրում է հետևյալը. ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ եթե վավերացված միջազգային պայմանագրում սահմանվում են այլ նորմեր, քան նախատեսված են օրենքներով, ապա կիրառվում են այդ նորմերը: Սահմանադրական դատարանն իր ՄԴՈ-966 որոշման մեջ, անդրադառնալով ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 4-րդ մասի դրույթի բովանդակությանը, մասնավորապես նշել է. «... ՀՀ միջազգային պայմանագրերը նորմատիվ իրավական ակտեր են, որոնք ՀՀ իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մասն են, այսինքն՝ բովանդակում են իրավակարգավորման համապատասխան բնա-

գավառի սուբյեկտների համար վարքագծի պարտադիր կանոններ, ունեն ՀՀ օրենքներից և իրավական այլ ակտերից առավել բարձր իրավաբանական ուժ, ենթակա են պարտադիր կատարման ՀՀ պետական և տեղական ինքնակառավարման բոլոր մարմինների ու պաշտոնատար անձանց կողմից ՀՀ ողջ տարածքում»:

«Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածը սահմանում է, որ պետական կենսաթոշակային ապահովության հարաբերությունները կարգավորվում են ՀՀ Սահմանադրությամբ, **ՀՀ միջազգային պայմանագրերով**, նշված օրենքով, այլ օրենքներով և իրավական այլ ակտերով: Նույն օրենքի 35-րդ հոդվածի 9-րդ մասի երրորդ պարբերության համաձայն՝ ՀՀ կենսաթոշակային ապահովության բնագավառում միջպետական համաձայնագիր կնքած պետություն մշտական բնակության մեկնող (մեկնած) անձի **կենսաթոշակի գործն ուղարկելու դեպքում** կենսաթոշակառուին մինչ այդ չվճարված կենսաթոշակի գումարը վճարվում է նաև այդ պետությունում գործունեություն իրականացնող նոտարի վավերացրած լիազորագրով:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ իրավակիրառական պրակտիկայում «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի **վերոհիշյալ նորմերին տրվել է սահմանափակ մեկնաբանություն**, և օրենքի վիճարկվող դրույթների կիրառման գործընթացում իրավակիրառ սուբյեկտները կիրառելի են համարել միայն այն միջազգային պայմանագրերը, որոնք վերաբերում են բացառապես սոցիալական ապահովության ոլորտին: Մինչդեռ Հայաստանի Հանրապետությունն անդամակցում է առանձին միջազգային բազմակողմ և երկկողմ պայմանագրերի, որոնք կանոնակարգում են օտարերկրյա իրավասու հիմնարկների և լիազորված անձանց կողմից տրված փաստաթղթերի վավերականության փոխադարձ ճանաչման հետ կապված իրավահարաբերությունները, և որոնք կիրառելի են հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներում, այդ թվում՝ սոցիալական ապահովության:

Այսպես. Հայաստանի Հանրապետությունն անդամակցում է 07.10.2002թ. Քիշնևում ԱՊՀ շրջանակներում կնքված՝ «Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» կոնվենցիային, որի «Գույքային իրավահարաբերություններ» վերտառությամբ 4-րդ մասի 43-րդ հոդվածը սահմանում է. «Լիազորագրի ձևը և գործողության ժամկետը որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում տրվել է: Այդպիսի լիազորագիրը, այն Պայմանավորվող կողմի լեզվով, որի տարածքում պետք է օգտագործվի, կամ ռուսերենով՝ նոտարական կարգով վավերացված թարգմանությամբ, մյուս Պայմանավորվող կողմերի տարածքներում ընդունվում է առանց որևէ հաստիկ հաստատման»:

Հայաստանի Հանրապետության և Ռումինիայի միջև քաղաքացիական և քրեական գործերով իրավական օգնության մասին պայմանագրի 23-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ Պայմանավորվող կողմերից որևէ մեկի արդարադատության հիմնարկների կամ իրավասու այլ մարմինների կողմից պատրաստված կամ հաստատված փաստաթղթերը, ինչպես նաև մասնավոր անձանց ստորագրությամբ փաստաթղթերը, որոնց վրա նշված են տարին, ամիսը և ամսաթիվը, և մասնավոր անձի ստորագրության իսկությունը սահմանված կարգով հաստատված է, մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում վավերական են առանց որևէ օրինականացման: Նույն կանոնը կիրառվում է նաև փաստաթղթերից կատար-

ված քաղվածքների և պատճենների նկատմամբ, եթե դրանք հաստատված են որպես իսկական պատճեններ: Նույն հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ այդ հոդվածի 1-ին կետում նշված փաստաթղթերը, որոնք մի Պայմանավորվող կողմի տարածքում դիտվում են որպես պաշտոնական փաստաթղթեր, մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում ունեն նույն իրավաբանական ուժը, ինչ վերջին Պայմանավորվող կողմի պատրաստած նույն տեսակի փաստաթղթերը:

Հայաստանի Հանրապետության և Բուլղարիայի Հանրապետության միջև քաղաքացիական գործերով իրավական օգնության մասին պայմանագրի 22-րդ հոդվածի համաձայն՝ Պայմանավորվող կողմերից որևէ մեկի տարածքում կազմված պաշտոնական փաստաթղթերը (այդ թվում՝ նոտարական փաստաթղթերը) ազատվում են օրինականացումից կամ համանման պայմանականություններից, եթե անհրաժեշտ է դրանք ներկայացնել մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում: Նույն պայմանագրի 25-րդ հոդվածի համաձայն՝ Պայմանավորվող կողմի դատարանի կամ այլ հիմնարկի կողմից կազմված կամ վավերացված փաստաթղթերը վավերական են այդ Պայմանավորվող կողմի հիմնարկի պաշտոնական կնիքի առկայության դեպքում: Այդ տեսքով դրանք ընդունվում են մյուս Պայմանավորվող կողմի դատարանի կամ այլ հիմնարկի կողմից՝ առանց օրինականացման:

Հայաստանի Հանրապետության և Վրաստանի միջև քաղաքացիական գործերով իրավական օգնության մասին պայմանագրի 25-րդ հոդվածի համաձայն՝ մի Պայմանավորվող կողմի դատարանի կամ այլ հիմնարկի կողմից կազմված կամ վավերացված փաստաթղթերը վավերական են այդ Պայմանավորվող կողմի հիմնարկի պաշտոնական կնիքի առկայության դեպքում: Այդ տեսքով մյուս Պայմանավորվող կողմի դատարանի կամ այլ հիմնարկի կողմից դրանք կարող են ընդունվել առանց օրինականացման:

Հայաստանի Հանրապետության և Լիտվայի Հանրապետության միջև քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին պայմանագրի 13-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ փաստաթղթերը, որոնք Պայմանավորվող կողմերից որևէ մեկի տարածքում կազմվել կամ հաստատվել են համապատասխան հիմնարկի կամ հատուկ դրա համար լիազորված անձի կողմից՝ նրանց իրավասության շրջանակներում սահմանված ձևով և ամրագրված են զինանշանի պատկերով կնիքով, մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում ընդունվում են առանց որևէ հաստատման: Նույն հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ փաստաթղթերը, որոնք մի Պայմանավորվող կողմի տարածքում դիտվում են որպես պաշտոնական, մյուս Պայմանավորվող կողմի տարածքում օժտվում են պաշտոնական փաստաթղթերի ապացուցողական ուժով:

Հայաստանի Հանրապետությունը 1993թ. մայիսի 24-ին միացել է նաև Օտարերկրյա պաշտոնական փաստաթղթերի օրինականացման պահանջը չեղյալ հայտարարելու մասին Հաագայի 1961թ. հոկտեմբերի 5-ի կոնվենցիային, որին անդամակցում է 103 պետություն: Այս կոնվենցիային անդամակցությամբ Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավորվել է փոխադարձաբար օրինականացումից ազատել մյուս պայմանավորվող պետությունների տարածքում տրված և Հայաստանի Հանրապետությունում ներկայացվող պաշտոնական փաստաթղթերը, այդ թվում՝ նոտարական փաստաթղթերը: Այս կոնվենցիայով ներմուծվում է նաև հավաստագրի ինստիտուտը, որը փոխարինում է օրինակա-

նացման ընթացակարգին: Հավաստագրի ինստիտուտի ներդրման նպատակն է ապահովել մի պայմանավորվող պետության տարածքում տրված՝ հավաստագրով հաստատված պաշտոնական փաստաթղթի օգտագործումը մյուս պայմանավորվող կողմի տարածքում: Ընդ որում, մի պայմանավորվող կողմի տարածքում տրված պաշտոնական փաստաթղթի վրա կոնվենցիայի պահանջներին համապատասխան դրված հավաստագիրը մյուս պայմանավորվող կողմի տարածքում չի կարող մերժվել կամ չճանաչվել: Մերժումը կամ չճանաչումը կհանդիսանա միջազգային պարտավորության չկատարում:

Սահմանադրական դատարանը կարևորում է ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 4-րդ մասով սահմանված՝ վավերացված միջազգային պայմանագրերի նորմերի՝ օրենքների նորմերի նկատմամբ գերակա իրավաբանական ուժի սկզբունքային պահանջի անվերապահ կատարման անհրաժեշտությունը, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստանձնված միջազգային պարտավորությունների պատշաճ կատարումը: Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ այդ պահանջների կատարումը խնդրո առարկա իրավիճակում կբացառի, մի կողմից, Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս, սակայն կենսաթոշակային ապահովության բնագավառում միջպետական համաձայնագիր կնքած պետությունում բնակվող կենսաթոշակառուների, մյուս կողմից՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս, սակայն Օտարերկրյա պաշտոնական փաստաթղթերի օրինականացման պահանջը չեղյալ հայտարարելու մասին 1961թ. հոկտեմբերի 5-ի կոնվենցիայի, ինչպես նաև օտարերկրյա պաշտոնական փաստաթղթերի վավերականության փոխադարձ ճանաչման հետ կապված իրավահարաբերությունները կանոնակարգող երկկողմ և բազմակողմ միջազգային պայմանագրերի մասնակից պետություններում բնակվող կենսաթոշակառուների միջև փաստացիորեն ստեղծված տարբերակված մոտեցումը՝ կապված վերջիններիս՝ կենսաթոշակը ստանալու համար Հայաստանի Հանրապետություն վերադառնալու անհրաժեշտության հետ:

Մինևույն ժամանակ, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վերը նշված տարբերակված մոտեցումը չի կարող հանգեցնել ՀՀ Սահմանադրության 14.1-րդ հոդվածով սահմանված՝ խտրականության արգելման սկզբունքին, քանի որ դիտարկվող մոտեցումն առաջացել է **բացառապես իրավակիրառ պրակտիկայում համապատասխան իրավասու մարմինների կողմից ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի պահանջների չկատարման հետևանքով**, որպիսի հանգամանքը փաստվում է ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարի՝ վերը հիշատակված թիվ ԱԳ-Գ/ՍՍ-1-1/1013-12 17.02.2012թ. գրությամբ, որով հավաստվում է, որ, մասնավորապես, Քիշնևի և Հաագայի՝ վերը հիշատակված կոնվենցիաների անդամ պետությունների վավերացրած լիազորագրի հիման վրա Հայաստանի Հանրապետությունում կենսաթոշակի գումար չի վճարվում:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դիմողի բարձրացրած խնդիրը պայմանավորված է ոչ թե օրենքի վիճարկվող դրույթների սահմանադրականությամբ, այլ իրավակիրառական պրակտիկայում ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 4-րդ մասով սահմանված՝ վավերացված միջազգային պայմանագրերի նորմերի՝ օրենքների նորմերի նկատմամբ գերակա իրավաբանական ուժի սկզբունքային պահանջի անտեսմամբ:

Ինչ վերաբերում է ՀՀ քաղաքացի հանդիսացող այն կենսաթոշակառուներին, որոնք բնակվում են կենսաթոշակային ապահովության բնագավառում միջպետական համաձայնագիր չկնքած պետությունում, կամ Օտարերկրյա պաշտոնական փաստաթղթերի օրինականացման պահանջը չեղյալ հայտարարելու մասին Հաագայի 1961թ. հոկտեմբերի 5-ի կոնվենցիայի մասնակից չհանդիսացող պետությունում, կամ օտարերկրյա պաշտոնական փաստաթղթերի վավերականության փոխադարձ ճանաչման հետ կապված իրավահարաբերությունները կանոնակարգող երկկողմ և բազմակողմ միջազգային պայմանագրերի մասնակից չհանդիսացող պետություններում, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ օրենքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ և 9-րդ մասերի դրույթներով պահանջվող փաստաթղթերի շրջանակը միայն Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործունեություն իրականացնող նոտարի հաստատած փաստաթղթերով սահմանափակելը վերը նշված կենսաթոշակառուների համար, ի տարբերություն Հայաստանի Հանրապետությունում բնակվող կենսաթոշակառուների, առաջացնում է Հայաստանի Հանրապետություն վերադառնալու անհրաժեշտություն, այդուհանդերձ, գտնում է, որ նշված հանգամանքը որևէ կերպ չի հանգեցնում Սահմանադրության 14.1-րդ հոդվածում ամրագրված՝ խտրականության արգելման սկզբունքի խախտման, քանի որ, **նախ**՝ նշված փաստաթղթերը ներկայացնելու պարտականությունը սահմանված է բոլոր կենսաթոշակառուների համար, **երկրորդ**՝ դրանց համապատասխանաբար հաստատումը կամ վավերացումը սահմանափակված է միևնույն տուրյեկտով՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործունեություն իրականացնող նոտարով, **երրորդ**՝ ցանկացած իրավունքի իրացմանն ուղղված իրավակարգավորումների արդյունքում առաջացող **փաստացի իրավիճակը, տվյալ դեպքում՝ Հայաստանի Հանրապետություն վերադառնալու անհրաժեշտությունը**, եթե այդ իրավիճակը կապված չէ միևնույն կատեգորիայի անձանց համար իրավունքների և պարտականությունների տարբեր ծավալներ սահմանելու հետ, չի կարող հանգեցնել անխտրականության սկզբունքի խախտման: Նշված փաստացի իրավիճակը չի կարող հանգեցնել նաև տվյալ իրավունքի ոչ ողջամիտ սահմանափակման, եթե սահմանված իրավակարգավորումը հետապնդում է իրավաչափ նպատակ: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ տվյալ դեպքում օրենքով սահմանված իրավակարգավորման նպատակի իրավաչափությունը պայմանավորված է նրանով, որ կենսաթոշակային ապահովության բնագավառում միջպետական համաձայնագիր չկնքած պետությունում կամ Օտարերկրյա պաշտոնական փաստաթղթերի օրինականացման պահանջը չեղյալ հայտարարելու մասին Հաագայի 1961թ. հոկտեմբերի 5-ի կոնվենցիայի մասնակից չհանդիսացող պետությունում, կամ օտարերկրյա պաշտոնական փաստաթղթերի վավերականության փոխադարձ ճանաչման հետ կապված իրավահարաբերությունները կանոնակարգող երկկողմ և բազմակողմ միջազգային պայմանագրերի մասնակից չհանդիսացող պետություններում բնակվող կենսաթոշակառուների առնչությամբ Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է հավելյալ բեռ՝ ստուգելու այդ պետություններում տրված՝ օրենքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ և 9-րդ մասերի 1-ին պարբերություններով նախատեսված փաստաթղթերի իսկությունը և այն էլ՝ համապատասխան միջազգային իրավական հիմքերի բացակայության պայմաններում: Տվյալ պարագայում օրենքով սահմանված իրավակարգավորման իրավաչափությունը՝ վերը նշված կենսաթոշակառուների առնչությամբ, պայմանա-

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿՎԳԻՐ • 4(66)2012

վորված է նաև կենսաթոշակ վճարելու բնագավառում հնարավոր իրավախախտումների կանխման, դրա արդյունքում՝ կենսաթոշակառուի իրավունքների երաշխավորման և բյուջետային միջոցների արդյունավետ օգտագործման անհրաժեշտությամբ:

Միաժամանակ, հիմք ընդունելով նաև «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 36-րդ հոդվածը, 41-րդ հոդվածի 4-րդ մասը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դիմողի բարձրացրած խնդիրը չի առնչվում նաև ՀՀ Սահմանադրության 37-րդ հոդվածով սահմանված՝ սոցիալական ապահովության իրավունքի սահմանափակումների թույլատրելիությանը, քանի որ բոլոր դեպքերում «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 36-րդ հոդվածը և 41-րդ հոդվածի 4-րդ մասը հնարավորություն են ընձեռում ստանալու չվճարված կենսաթոշակի գումարները՝ կենսաթոշակ վճարելու համար դիմելու ամսվան նախորդող երեք տարիների համար /ըստ սահմանադրական դատարանի դիմելու պահին գործող իրավակարգավորման/, իսկ կենսաթոշակ նշանակող ստորաբաժանման մեղքի առկայության պարագայում՝ անցած ամբողջ ժամանակահատվածի համար: Սահմանադրական դատարանը հաշվի է առնում նաև, որ ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի դիմումի հիման վրա քննության է ընդունվել «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 38-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ կետերի, 36-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետի /ըստ 19.03.2012թ. ՀՕ-100-Ն ՀՀ օրենքով կատարված փոփոխության/, 14-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ պարբերության, 29-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 6-րդ կետի՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու վերաբերյալ գործը, և հիշյալ հոդվածների սահմանադրականությանը կանդիդատու այդ գործի շրջանակներում:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 և 68-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Պետական կենսաթոշակների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 35-րդ հոդվածի 6-րդ մասի 1-ին պարբերության և 9-րդ մասի 1-ին պարբերության, 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետի դրույթները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը՝ սույն որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում:
2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
2 հոկտեմբերի 2012 թվականի
ՍԳՈ-1050

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ • 4(66)2012
143

ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

Օգոստոսի 8-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան այցելեց Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության Հեստեն երկրամասի փոխվարչապետ, արդարադատության, ինտեգրացման և Եվրոպայի հարցերով նախարար Յորգ-Ուվե Հանի գլխավորած պատվիրակությունը:

Պատվիրակության այցը Հայաստան նպատակ ունի ծանոթանալ Հայաստանի սոցիալ-քաղաքական կյանքին, հայ-գերմանական համագործակցությանը, ինչպես նաև քննարկել Հայաստանի և Հեստենի միջև համագործակցության հետագա զարգացման հնարավորությունները:

Պատվիրակության կազմում էին՝ Հեստենի խորհրդարանի պատգամավորներ Հայկե Հոֆմանը, Թոբիաս Ութերը, Ֆրանկ Ջյուրմանը, «Քիմիական արդյունաբերության միություն» ՀԿ Հեստենի մասնաճյուղի գործադիր տնօրեն Գրեգոր Դիստոնը, Հեստենի Վերահսկիչ պալատի փոխնախագահ Անդրեաս Ֆոն Գալը, Վարչական դատարանի նախկին նախագահ Վոլֆգանգ Ռայմերը, Գայգենհայմի հետազոտական ինստիտուտի փոխտնօրեն Հելմուտ Դիարիխը, «Naidoo Herberger Produktion» ընկերության ներկայացուցիչ Միխայել Հերբերգերը, Հեստեն երկրամասի արդարադատության նախարարության աշխատակիցներ Ռալֆ Քնյոլը և Մալայկա Բրոշը, BASF ընկերությունից Կասիա Բոյաշյանը, Եվրախորհրդարանի ARF-ի պատվիրակությունից Բեռո Բուրքիյանը:

ՀՀ ՍԳ նախագահ Գ. Հարությունյանը հյուրերին ծանոթացրեց ՀՀ ՍԳ գործունեությանն ու դատավարական առանձնահատկություններին, դատարանի իրավական դիրքորոշումների տեղին ու դերին սահմանադրական դատարանի նախադեպային իրավունքի ձևավորման հարցում, դատարանի միջազգային կապերին, որում նկատելի է հատկապես Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության հետ ունեցած համագործակցությունը:

Երկու երկրների համար արդիական մի շարք թեմաների քննարկումներով, հարց ու պատասխաններով ընթացած զրույցում երկուստեք առաջարկվեց նոր համագործակցություն ծավալել ՀՀ ՄԳ-ի և Հեսսեն երկրամասի սահմանադրական դատարանի միջև:

**ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԳԵՍՊԱՆԸ
ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ**

Օգոստոսի 21-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց Հայաստանի Հանրապետությունում Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության արտակարգ և լիազոր դեսպան Տյան Չանչունին:

Դեսպանը ՄԳ նախագահին նվիրեց երկու երկրների միջև դիվանագիտական կապերի հաստատման 20-ամյակին նվիրված հատուկ ժողովածուն և այդ նպատակով Չինաստանում հատուկ թողարկված դրոշմանիշի օրինակը:

Կարևորվեց վերջին տարիներին իրավական ոլորտում հայ-չինական հարաբերությունների ակտիվ զարգացումը:

ՄԳ նախագահը սահմանադրական դատարանի անունից դեսպանի միջոցով հրավիրեց Հայաստան այցելել Չինաստանի Ժողովրդական Հան-

րապետության Ազգային Մեծ Ժողովի մշտական կոմիտեի իրավական հանձնաժողովի պատվիրակությանը, որի վրա է դրված այդ երկրում սահմանադրական վերահսկողության իրականացման հիմնական առաքելությունը: ՄԳ նախագահը դեսպանին հանձնեց Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության Սահմանադրության արժեքանական առանձնահատկություններին նվիրված՝ վերջերս գրված իր հոդվածի տեքստը:

Չրույցի ընթացքում քննարկվեցին երկկողմանի համագործակցության հետագա զարգացմանն առնչվող մի շարք հարցեր:

**ՀՀ ՄԳ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՈՒՂԵՐՉԸ
ԵՎ ՍՏԱՑՎԱԾ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ**

Մեպտեմբերին ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Հարությունյանը Վիեննայում ընթացող Եվրոպական սահմանադրական դատարանների կոնֆերանսում նախագահող երկրին ու մասնակից երկրներին ռուսերեն ու անգլերեն լեզուներով ներկայացրեց իր ուղերձն ու մտահոգությունը՝ աղբրեջանական իշխանությունների կողմից իրավունքի կոպիտ ոտնահարման, մարդասպանին ներում շնորհելու մասին:

Ստացվեց Վենետիկի հանձնաժողովի նախագահի պատասխան ուղերձը Սահմանադրական դատարանի նախագահին.

«Հարգելի պարոն Նախագահ, ես խորապես կհստամ եմ Ձեր վրդովմունքը կապված վերջերս տեղի ունեցած դեպքերի հետ: Եվրոպայի Խորհրդի Գլխավոր քարտուղարը այս առնչությամբ ողջ կազմակերպության անունից կատարել է հետևյալ հայտարարությունը. «Ռամիլ Սաֆարովը մեղադրվել էր սպանության համար և դատապարտվել ցմահ բանտարկության Հունգարիայում: Սույն թվականի օգոստոսի 31-ին նա տեղափոխվեց Ադրբեջան և անմիջապես նրան ներում շնորհվեց: Ես որևէ կերպ չեմ ցանկանում տրամադրել մեկնաբանություններ իրավական ընթացակարգերի վերաբերյալ, սակայն գտնում եմ, որ անընդունելի է, որ դատապարտված մարդասպանին տրվում է հերոսի կարգավիճակ: Ես հրաժարվում եմ ընդունել աշխարհի այնպիսի հայեցակարգ, որի բարոյական հիմքերը սասանվում են, որում մարդկային արժանապատվությունը ժխտվում է: Սա այն Եվրոպայան չէ, որը մենք պետք է թողնենք մեր ապագա սերունդներին: Ես խստագույնս դատապարտում եմ հանցագործությունների նմանատիպ փառաբանումը և կոչ եմ անում բոլորիս աշխատել միասնաբար, որպեսզի կարողանանք ապահովել կյանքի իրավունքի հանդեպ հարգանքը, ինչպես նաև այն արժեքների պաշտպանությունը, որոնք քարոզում է Եվրոպայի Խորհուրդը: Ես ևս ամբողջությամբ միանում եմ այս հայտարարությանը»:

Հարգանքներով՝ Ջիաննի Բուքիբիո
2012 թվականի սեպտեմբերի 13,
Ստրասբուրգ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ XVII ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԴԻԼԻՋԱՆՈՒՄ

Հոկտեմբերի 5-6-ը Դիլիջան քաղաքում անցկացվեց ԵՐԵՎԱՆՅԱՆ 17-ՐԴ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ:

Երևանյան ամենամյա միջազգային խորհրդածողովների կազմակերպման ու անցկացման ավանդույթը սկզբնավորվել է ՀՀ սահմանադրական դատարանի և ՀՀ սահմանադրական իրավունքի կենտրոնի կողմից՝ Եվրախորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» Եվրոպական Հանձնաժողովի (Վենետիկի հանձնաժողով) հետ համատեղ՝ սկսած 1996 թվականից:

Հետագայում խորհրդածողովների կազմակերպմանն իրենց մասնակցությունն ու աջակցությունն են բերել՝ «Նոր ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական վերահսկողության մարմինների կոնֆերանս» միջազգային կազմակերպությունը, ՀՀ Ազգային ժողովը, Սահմանադրական իրավունքի միջազգային ընկերակցությունը, ՀՀ իրավաբանների միությունը, ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակը (OSCE), Գերմանական միջազգային համագործակցության ընկերության (GIZ) երևանյան գրասենյակը:

Եվ ահա հերթական XVII-ը Դիլի-ջան քաղաքում: Թեման՝ «Սահմանադրական դատարանների և այլ հաստատությունների փոխգործակցությունը Սահմանադրական դատարանի որոշումների կատարման ապահովման գործում»:

Խորհրդաժողովը բացեց և մասնակիցներին ողջունեց ՀՀ ՄԳ նախագահ Գագիկ Հարությունյանը: Նա արժևորեց ավանդական խորհրդաժողովի կարևորությունը՝ որպես տարբեր երկրների Սահմանադրական դատարանների և միջազգային իրավական կառույցների փոխգործակցության ու փորձի փոխանակման կարևոր միջոց, միաժամանակ շեշտելով հյուրերին Հայաստան երկրին ծանոթացնելու հիանալի առիթը: Այս վերջին հանգամանքով է պայմանավորված խորհրդաժողովները երբեմն Հայաստանի տարբեր քաղաքներում անցկացնելը, ինչպես դա եղավ անցյալ տարի, երբ միջազգային XVI խորհրդաժողովը գումարվեց Ջերմուկ քաղաքում:

Վենետիկի հանձնաժողովի անունից բացման խոսքով հանդես եկավ Բուլղարիայի Հանրապետության ՄԳ նախագահ Եվգենի Տանչևը:

Ողջույնի խոսք ասացին՝ ՀՀ արդարադատության նախարար Հրայր Թովմասյանը, Եվրոպայի անվտանգության և համագործակցու-

թյան կազմակերպության երևանյան գրասենյակի ղեկավար Անդրեյ Մորոկինը, Գերմանական միջազգային համագործակցության ընկերության երևանյան գրասենյակի ղեկավար Վարդան Պողոսյանը:

Երկօրյա խորհրդաժողովի 5 նիստերում ներկայացվեցին երկու տասնյակից ավելի զեկուցումներ, որոնց շուրջ հրնթացս կայացան քննարկումներ: Տարբեր երկրների սահմանադրական դատարանների որոշումների կատարման ապահովման ու սահմանադրական արդարադատության իրականացման երաշխիքների շուրջ ծավալվող քննարկումները տարբեր երկրների մասնագետների համար փորձի փոխանակման լավագույն միջոց դարձան: Ավելին, խորհրդաժողովում ներկայացված զեկուցումների ու քննարկումների նյութերը հետադուր էլ ուսումնասիրման հնարավորություն կտան՝ շնորհիվ «Ալմանախ» քառալեզու տարեգրքի, որն ամեն խորհրդաժողովից հետո տպագրում է ՀՀ սահմանադրական իրավունքի կենտրոնը և առաքում աշխարհի 60-ից ավել երկրներ:

Խորհրդաժողովը ներկայացուցչական կազմ ուներ՝ մասնակցեցին և ելույթներ ունեցան ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի ղեկավարը, Մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանի փոխնախագահն ու դատավորը,

Հայաստանի, Բուլղարիայի, Սերբիայի, Լատվիայի, Ուկրաինայի, Լիտվայի, Տաջիկստանի սահմանադրական դատարանների, Սլովակիայի գերագույն դատարանի, Ղազախստանի սահմանադրական խորհրդի նախագահները, երկու տասնյակ երկրների սահմանադրական դատարանների անդամներ:

Հայաստանի Հանրապետությունից խորհրդաժողովին մասնակցում էին ՀՀ արդարադատության նախարարը, ՀՀ գլխավոր դատախազը, ՀՀ իրավաբանների միության նախագահը, փաստաբաններ, հասարակական կազմակերպությունների ղեկավարներ ու ներկայացուցիչներ:

Խորհրդաժողովի հյուրերի համար նախատեսված էին մշակութային հետաքրքիր ծրագրեր, ի մասնավորի՝ այցելություն Սևանավանք և Գոշավանք:

ՀԱՄԱՏԵՂ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ

Հոկտեմբերի 18-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանում, ՀՀ փաստաբանների պալատի հետ համատեղ, կազմակերպվեց **«Սահմանադրական դատարանի որոշումների կատարման գործընթացը Հայաստանում»** հետազոտության բաց քննարկում: ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի աջակցությամբ այն հրապարակել է ՀՀ փաստաբանների պալատը (հեղինակներ՝ Հ. Ալումյան, Կ. Սեժումյան, Տ. Հայրապետյան, Ա. Գրիգորյան):

Հետազոտությունն ընդգրկում է 1997 թվականից մինչև 2011 թվականի հուլիսի 15-ն ընկած ժամանակաշրջանում ՀՀ ՍԴ-ի մի շարք որոշումների կատարման ընթացքի դիտարկում: Հիմնականում վերլուծված է այն որոշումների կատարման ընթացքը, որոնցով այս կամ այն օրենքի

դրույթ ճանաչվել է ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր:

Զննարկումը բացեց ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանը, ով արժևորեց վերոնշյալ ուսումնասիրության հրապարակումը, կարևորեց ՀՀ փաստաբանների պալատի փորձագիտական կենտրոնի կատարած աշխատանքն ու Սահմանադրական դատարանի հետ նրա արդյունավետ համագործակցությունը:

Բաց քննարկմանը մասնակից ՄԳ անդամներն ու փաստաբաններն իրենց վերաբերմունքն արտահայտեցին վերոնշյալ հետազոտությանը, որը, անկասկած, օգտակար է լինելու ՀՀ Ազգային ժողովի, ՀՀ կառավարության և առանձին նախարարությունների, դատավորների, փաստաբանների, և, ընդհանրապես, իրավունքների պաշտպանությամբ զբաղվող հասարակական կազմակերպությունների ու անհատների համար:

Գրանցվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության
20 դեկտեմբերի 1996թ. կոլեգիայի թիվ 37/2-14 որոշմամբ

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան, Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 58-81-71
E-mail: armlaw@concourt.am.
<http://www.concourt.am>.

Ստորագրված է տպագրության՝ 3.12.2012թ.
Դասիչ՝ 77754
Գրաչափը՝ 70x100 1/16
Տպաքանակը՝ 500

*ՀՀ ՄԳ տեղեկագիրը
ՀՀ բարձրագույն որակավորման
հանձնաժողովի որոշմամբ ընդգրկված է
ատենախոսությունների արդյունքների
տպագրման համար ընդունելի
պարբերականների ցանկում*